

**Joachim
Fest**

**ÎN BUNCĂR CU
HITLER**

Ultimele
zile
ale
celui
de-al
Treilea Reich

JOACHIM FEST

ÎN BUNCĂR CU HITLER

Ultimele zile ale celui de-al Treilea Reich

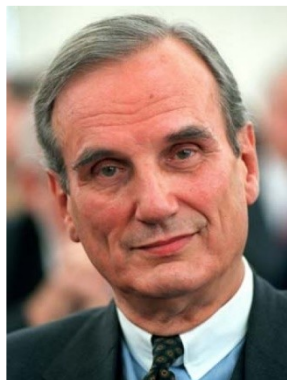
Original: Der Untergang (2002)

Traducere din limba germană:
ROLAND SCHENN

virtual-project.eu

EDITURA: CORINT
2013

Joachim Fest, publicist și istoric, s-a născut în 1926 la Berlin. Începând din 1961 a fost redactor-șef al postului TV *Norddeutsche Rundfunk*, iar între 1973 și 1993 a condus secția de cultură a celebrului ziar *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Printre lucrările sale cele mai recente se numără *Speer. Eine Biographie* (1999), *Horst Janssen. Selbstbildnis von fremder Hand* (2001), *Der Untergang. Hitler und das Ende des Dritten Reiches* (2002), *Die unbeantwortbaren Fragen. Gespräche mit Albert Speer* (2005), *Ich nicht. Erinnerungen an eine Kindheit und Jugend* (2006). A murit la 11 septembrie 2006.

• Cuvânt-înainte •

Cartea pe care o țineți în mână este, în esență, o carte de istorie. Istoria unui mare război, a unui imperiu funebru, dar în special istoria personală a ultimelor zile ale unui celebru, puternic și sinistru dictator. Este scrisă de Joachim Fest cu metodă de investigator, cu pasiune de jurnalist și rigurozitate de istoric, autorul fiind unul dintre numele strâns legate de studierea detaliată și constantă a celui de-al Treilea Reich.

În 2006, când a murit, Fest avea 79 de ani. *Der Spiegel* scria atunci că Germania a pierdut unul dintre cei mai stimați intelectuali, *The New York Times* deplângea trecerea în neființă a celui mai respectat și tranșant specialist german în istoria nazismului, *The Times* se referea la el considerându-l drept unul dintre puținii istorici germani care a scris bestselleruri ce iscau dezbateri naționale care durau luni întregi, iar *The Telegraph* se apleca și el, respectuos, în fața carierei sale, afirmând că Fest este cel mai apreciat istoric și cel mai distins jurnalist al Germaniei postbelice.

Joachim Fest a fost, într-adevăr, istoric și jurnalist deopotrivă, aflându-se în conducerea prestigiosului *Frankfurter Allgemeine Zeitung* aproape două decenii, timp în care a devenit cunoscut și ca autor al biografiei lui Hitler. Probabil că marii editori ai presei internaționale care l-au cunoscut vor spune că Fest a fost mai mult jurnalist decât istoric, așa cum și istoricii care îi știu opera îl revendică deja ca aparținând breslei lor. Scriitura elegantă, felul în care construia ideile și priceperea în a expune faptele l-au consacrat pe Joachim Fest ca om de cultură indiferent unde a găsit potrivit să publice, între copertele unei cărți sau în paginile ziarelor. A creat opere și, ceea ce nu se întâmplă prea des, operele sale au deținut recorduri la vânzare, volumul intitulat *Hitler*, publicat în 1973, fiind una dintre cele mai căutate cărți de către public și, în același timp, considerată de specialiști drept genul de biografie care nu omite nimic. Biografia lui Hitler scrisă de Fest a fost publicată într-o epocă în care autorii germani explorau toate fațetele Reichului nazist,

căutând explicații pentru opțiunile lui Hitler fie în natura regimului de putere și a birocrăției constituite, fie în persoana și „carisma” personală a liderului german.

Berlinez care provine dintr-o familie cu o atitudine critică la adresa regimului nazist, Fest însuși are inițiativa caricaturizării lui Adolf Hitler pe o bancă de școală și rămâne apoi interesat, pentru restul vieții, de anatomia regimului nazist și de particularitățile acestuia de ordin ideologic, politic, social și psihologic. Joachim Fest a scris constant despre lumea în care a copilărit, despre nazism, Hitler și Reich, iar a scrie despre Hitler nu este un lucru linear, lipsit de nuanțe sau de contraste. Pe măsură ce arhivele au revelat noi și noi ipostaze ale Reichului, istoricii și politologii au publicat numeroase studii despre natura acestuia, anturajul lui Hitler și ultimele zile ale regimului nazist.

Devenind specialist recunoscut în istoria așa-zisului „Reich milenar” și în biografii ale liderilor naziști, Joachim Fest a publicat *În buncăr cu Hitler* pentru că, spune el, cu excepția lui Hugh R. Trevor-Roper, istoric britanic care a scris *Ultimele zile ale lui Hitler* în 1946, încă nu apăruse un volum care să ofere o imagine credibilă și de ansamblu a sfârșitului Reichului. Numeroși autori de prestigiu își dedicaseră până atunci studiile nazismului, ascensiunii și decăderii lui Hitler sau istoriei celui de-al Doilea Război Mondial. Dar despre Hitler în celebrul său buncăr, în ultimele săptămâni ale războiului, comandând armate care nu mai existau și cerând victorii imposibil de obținut? Sau despre ultimele lui clipe de viață?

În astfel de detalii istorice interesante constă noutatea demersului lui Fest, care analizează ultimele zile ale Reichului, perioadă de disoluție și degringoladă, în care autoritatea lui Hitler este contestată, iar valoarea deciziilor lui este redusă, pentru că sfârșitul era o chestiune de zile și ore. Imaginea buncărului lui Hitler în acea perioadă este una a agoniei, a sintezelor de final. Hitler apare în ipostaza unui personaj resemnat, dar care nu are intenția de a lăsa să se întrevadă vulnerabilitatea acelor clipe. Își trece în revistă deciziile adoptate de-a lungul timpului, nu regretă soluția radicală adoptată în cazul evreilor, nici acțiunile agresive comise în Europa. Hitler rămâne prizonierul propriului său imaginar, pe care se străduise atât de mult să îl pună în practică: încercarea

de a obține în mod violent puritatea rasială, cruciada împotriva bolșevismului, dorința de expansiune în Est.

În acele ultime momente, așa cum descrie Fest, Hitler este un individ interesat de puține lucruri, fiind într-o mică măsură preocupat de succesiunea puterii sau de cine urma să poarte tratativele capitulării germane. Hitler se agață de orice speranță, de orice act comis de armata germană pentru el, considerat drept act de curaj. Berlinul este cucerit punct cu punct, după lupte dure, iar populația este într-o stare generală de haos. Bun observator al acestor ultime ceasuri ale conflictului, Fest are și avantajul de a fi avut o sursă serioasă în persoana lui Albert Speer, arhitect al Reichului, cu un aport considerabil în reamenajarea Berlinului și ministru pentru înarmare și muniții, pe care Fest l-a ajutat să își scrie autobiografia.

Joachim Fest atinge, întocmai ca și Ian Kershaw, problema rezistenței finale. Kershaw se întreabă de nenumărate ori, prin intermediul cărților sale despre regimul nazist, cum au reușit soldații germani să lupte până în ultima clipă, cu un nemaivăzut spirit de abandon de sine. Disperare, loialitate sau credință ideologică? Sunt dileme referitoare la construcția Germaniei pe care Fest le ridică, precum alți autori celebri, cum este Klaus Hildebrand în volumul *The Third Reich*, care sugerează într-un mod foarte plastic că Hitler devine victima propriilor sale credințe politico-ideologice, care îi afectează deciziile strategice în mod ireversibil.

Dincolo de toate acestea, citind *În buncăr cu Hitler* poate vă veți întreba, așa cum am făcut-o și eu, cum se va fi simțit în sinea lui Hitler în ultimele clipe de viață? Un om ratat sau un tribun care nu este înțeleș de lume și care alege în final moartea? Ultimele ore ale lui Adolf Hitler, descrise și analizate de Joachim Fest, constituie o lectură indispensabilă pentru toți aceia care vor să vadă cât de „ideologic” a fost Hitler, cât de mult a crezut în propria sa construcție totalitară, cum și-a imaginat „cariera” și moștenirea. Citiți această carte! O carte de istorie, spuneam, dar ce istorie fascinantă!

STEJĂREL OLARU, istoric

• Prefață •

În era noastră nu există nimic ce s-ar putea compara cu evenimentele din primăvara lui 1945. Până la momentul respectiv nu s-a mai întâmplat ca la prăbușirea unui imperiu să se piardă atâtea vieți omenești, să fie distruse atâtea orașe și să rămână pustii atâtea regiuni. Herry L. Hopkins, consilier al celor doi președinți care au condus destinele Statelor Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, a făcut, pe drept cuvânt, o comparație între Berlinul devastat și Cartagina.

Supraviețuitorii au trecut prin multe și au avut de îndurat multe, printre care cel mai important factor a fost teama, teama pe care învingătorii au știut foarte bine să le-o insufle celor învinși. În agonia declinului celui de-al Treilea Reich, cei aflați la putere au făcut totul ca odată cu prăbușirea regimului impus de ei să se prăbușească și țara pe care o conduceau. În momentul în care a preluat puterea, dar și după aceea, Hitler a afirmat în mod repetat că el nu va capitula. La începutul anului 1945, dictatorul i-a spus aghiotantului său Nicolaus von Below, care răspundea de aviație: „Poate că va veni cândva sfârșitul nostru, dar odată cu noi se va sfârși întreaga lume”.

Hitler știa de multă vreme că războiul era pierdut. Primele afirmații în acest sens au fost făcute încă din noiembrie 1941.

Hitler mai dispunea, însă, de capacitatea de a distruge. În ultimele luni de război conducătorii naziști au emis o serie de apeluri, arătând că este necesar ca poporul german să reziste și să se apere. Pe fondul acestor apeluri există o puternică dorință de distrugere. Aceasta rezultă clar din cuvintele lui Robert Ley¹, care face referire la distrugerea orașului Dresda: „Acum putem trage adânc aer în piept! Acum totul s-a sfârșit... Nu mai este necesar să ținem cont de capodoperele culturii germane!”

---

¹ Robert Ley (1890-1945) a ocupat o serie de funcții importante în cadrul Partidului Nazist. (n.tr.).

La rândul său, Goebbels² vorbește despre „zidurile unei închisori, care s-au năruit”. Deja în toamna lui 1944 Hitler a dat ordine precise și apoi, în 19 martie 1945, a emis așa-numita „Dispoziție Nero”, prin care a cerut distrugerea mai multor obiective care erau neapărat necesare ca oamenii să poată trăi. Din ordinul dictatorului au fost distruse instalații industriale, sisteme de aprovizionare, artere rutiere, poduri, sisteme de canalizare, astfel încât inamicul să nu pună mâna decât pe „un deșert al civilizației”.

Hitler își petrece într-un buncăr ultimele luni ale războiului pe care el însuși îl provocase în anii 1940. Din buncărul care se afla la aproximativ zece metri sub pământ, Hitler comanda armate care fuseseră nimicite de multă vreme și ordona atacuri decisive care nu vor avea loc niciodată. De la Claus Schenk von Stauffenberg, cel care a organizat atentatul de la 20 iulie 1944 împotriva lui Hitler, ne-a rămas următoarea afirmație: „Hitler în buncăr, acesta este adevăratul Hitler.” Într-adevăr, răceala, dorința de distrugere și patosul care caracterizează deciziile luate de Hitler către finalul războiului trădează trăsăturile de caracter ale dictatorului. Dacă avem în vedere comportamentul lui Hitler în ultimele săptămâni ale războiului, când s-a izolat din ce în ce mai mult de lume, nu ne putem da seama chiar foarte bine ce anume a urmărit de-a lungul vieții sale. Am putea, în schimb, să ne gândim la câteva dintre lucrurile care l-au definit pe Hitler: ura împotriva întregii lumi, dorința de a copia anumite modele de gândire, înclinația către planuri irealizabile, care l-a ajutat să obțină victorii și care l-a dezavantajat la un moment dat. În mintea lui, marele spectacol, la care visase toată viața, mai era posibil chiar și în ultima clipă.

Pentru a înțelege mai bine cele întâmplate, este necesar să realizăm că Hitler se bucura de autoritate, chiar și atunci când, conform mai multor martori oculari, sănătatea lui s-a degradat. Se pare chiar că îmbătrânirea bruscă și faptul că se deplasa cu greu i-au sporit autoritatea. Generali cu îndelungată carieră, ofițeri cu pieptul încărcat de decorații stăteau muți în preajura lui și se străduiau să aibă chipuri inexpresive în timpul ședințelor zilnice legate de situația frontului. Acei ofițeri au îndeplinit

---

² Joseph Goebbels (1897-1945), unul dintre apropiații lui Hitler; între 1933-1945 este ministru al propagandei în cadrul guvernului nazist. (n.tr.).

ordinele lui Hitler, deși trebuie să le fi fost clar faptul că erau niște planuri nebunești, care nu aveau niciun sens.

În această lucrare se găsesc numeroase situații de acest gen, dar și multe altele, care sunt de-a dreptul uluitoare. Respectivul situații au conferit evenimentelor o dinamică aparte. Uimitoare este și „lumina incertitudinii”, plutind asupra evenimentelor care se petrec în buncărul Führerului. Sintagma pe care am citat-o îi aparține istoricului britanic Hugh R. Trevor-Roper, primul care a prezentat într-un mod credibil evenimentele, în *Ultimele zile ale lui Hitler*, lucrare apărută în 1946. Această „lumină a incertitudinii” este prezentă și astăzi. Numai în ceea ce privește întrebarea dacă Hitler s-a sinucis avem patru mărturii contradictorii din partea unor persoane care s-au aflat în anturajul său.

Nu se știe nimic cert nici în ceea ce privește cadavrul dictatorului și trupul neînsuflețit al celei pe care acesta o ia de soție cu o zi înainte de a muri³. Și în ceea ce privește asaltul asupra Cancelariei Reichului, acțiune revendicată de către sovietici, există anumite incertitudini.

Incertitudinea are la bază și faptul că riguroase cercetări, de genul celor efectuate de către Trevor-Roper, au fost întreprinse abia la câteva luni după producerea evenimentelor, moment în care numeroși martori au dispărut sau au fost luați prizonieri de către sovietici și nu au putut fi contactați. Nu doar oameni cu funcții importante în SS⁴, care se aflau în Cancelaria Reichului, dar și ofițeri din Wehrmacht⁵, care au luat parte la luptele pentru apărarea Berlinului, personalul de serviciu din buncărul lui Hitler, precum și stomatologii lui s-au întors în Germania în 1955, după ce președintele Adenauer a făcut o vizită la Moscova. Aceste persoane constituiau surse de informație în legătură cu unul dintre cele mai dramatice și mai încărcate de urmări momente din istoria Germaniei. Nimeni nu le-a cerut, însă, informații. Nici evenimentele în sine și nici oamenii care au luat parte la respectivele evenimente nu păreau să prezinte foarte mult interes.

---

³ Eva Braun (n.tr.).

⁴ „Schutzstaffel”, organizația militară a Partidului Nazist, care a avut inițial rolul de a servi drept gardă personală a lui Hitler. (n.tr.).

⁵ Termen generic folosit pentru armata nazistă, care se compunea din infanterie, marina militară și aviația militară. (n.tr.).

Acest lucru are la bază anumite motive. Printre acestea se numără faptul că sfârșitul celui de-al Treilea Reich a fost considerat a fi o catastrofă națională. Noțiunea de „națiune” și-a pierdut sensul, iar în ceea ce privește „catastrofa”, odată cu trecerea timpului, au avut loc în Germania o serie întreagă de dezbateri pe această temă. Termenul de „catastrofă” a fost pentru mulți sinonim cu „soartă” sau cu o încercare de a se deroba de orice culpă, ca și când din punct de vedere istoric s-ar fi abătut asupra Germaniei un nor de vreme rea. În plus, amintita noțiune nu cuprindea în sine și ideea de eliberare, care s-a produs în 1945.

Iată câteva dintre motivele care au dus la o ciudată indiferență în ceea ce privește informațiile legate de prăbușirea Reichului, care puteau fi obținute din surse credibile. Au existat câțiva reporteri pasionați de istorie, în majoritatea lor de origine anglo-saxonă, pe care i-a interesat sfârșitul Reichului nazist și care au întreprins investigații în acest sens în anii 1960. Un rol important l-a avut și faptul că în domeniul istoriei se încerca la momentul respectiv determinarea importanței diverselor structuri în cadrul procesului istoric și se considera, simplu spus, că relațiile sociale sunt mult mai importante decât evenimentele în sine. Nevoia elementară de raportare la trecut, cu care începe fiecare cercetare istorică, a fost catalogată ca fiind „neștiințifică”. O abordare similară există și în ceea ce privește tehnica redării evenimentelor. În același timp, niciun material care avea legătură cu istoria nu se bucura de credibilitate, de parcă ar fi fost vorba de un soi de „istorie tabloidă”⁶. La toate acestea se adaugă și faptul că detaliilor nu li s-a dat prea mare importanță. Însă, cronicarul trebuie să se servească uneori de lupă, deoarece fiecare lucru este legat de o mulțime de alte lucruri și există aspecte care ies la iveală tocmai datorită amănuntelor.

Prezenta carte a fost scrisă avându-se în vedere toate aspectele anterior amintite. Dorința de a scrie cartea aceasta a apărut în momentul în care am dat un material pentru lucrarea lui Etienne François și Hagen Schulze *Deutsche Erinnerungsorte* („Memorial german”), lucrare în care se face referire și la buncărul Führerului. În eseuul meu destul de scurt am prezentat

---

⁶ Istorie tabloidă: bazată pe documente incerte sau insuficiente și urmărind să scoată în față senzaționalul. (n.red.).

istoria Palatului Cancelariei Reichului, care se afla în Wilhelmstraße, și ultima zi din viața lui Hitler, precum și evenimentele care au avut loc după decesul dictatorului.

După ce a apărut lucrarea amintită, au fost mulți cei care s-au întrebat cum s-ar putea obține o imagine de ansamblu a sfârșitului Reichului. Atunci mi-am dat seama că nu exista o lucrare recentă, care să fie legată de ultimele săptămâni de existență a Reichului nazist, și că niciuna dintre cărțile scrise pe această temă nu cuprindea datele mai noi, legate de sfârșitul regimului. Aceleași lucruri se pot spune și despre istoria postbelică, despre lucrările scrise pe această temă în momentul în care lucrurile nu mai erau ascunse, când se vorbea deschis de sânge și pierderi de vieți omenești.

Autorii care sunt amintiți și în parte elogiați la finalul acestei cărți au avut o perspectivă mai largă asupra evenimentelor. Nu s-a reușit, însă, prezentarea unei imagini de ansamblu, care să cuprindă atât evoluția lucrurilor, cât și motivele care au stat la baza acestei evoluții. Prezenta lucrare nu se vrea a fi decât un îndemn la reflecție. Ea nu este decât „o schiță istorică”. În cuprinsul a patru capitole, care se doresc a fi niște relatări, se redau evenimentele care s-au produs în buncărul lui Hitler, dar și în lumea lipsită de speranță a capitalei Germaniei. Titlul fiecărui capitol este ales în funcție de evenimentele prezentate și în fiecare dintre ele sunt inserate și reflecții, legate de respectivele evenimente.

Nu se poate renunța nici la relatare, nici la reflecție, dacă dorim să înțelegem ultimele paisprezece zile ale Reichului, zile încărcate de groază. Dacă una dintre sarcinile istoricului este aceea de a relata secvențe de viață trăită, el trebuie să prezinte lucrurile și din perspectiva lui Hitler și a altor oameni care au contribuit la sfârșitul Reichului. Nu trebuie să se uite deciziile nebunești ale celor care conduceau destinele Reichului și nici teama și disperarea pe care le-au provocat respectivele decizii. Am consemnat și întâmplările prin care au trecut diferite persoane, unele nu lipsite de umor, acel umor care reușește să facă să dispară groaza pentru o clipă. Această lucrare își propune să fie și o expresie a tristeții care se manifestă în legătură cu nebunia distrugerii, care apare de-a lungul istoriei.

O țară *in extremis*, despre asta va fi vorba în paginile care urmează. Dar și despre evenimentele din cauza cărora a existat o astfel de țară.

• Capitolul 1 •

Începutul bătăliei

La orele trei, în capul de pod de la Küstrin, se înalță pe cerul nopții câteva rachete de semnalizare de un roșu intens. După o clipă de liniște apăsătoare, se declanșează urgia. Se cutremură malurile fluviului Oder și acest fenomen își face simțite efectele până în Frankfurt. De parcă ar fi fost declanșate de spirite, sirenele încep să urle din loc în loc. Glasul lor tânguitor se aude chiar și la Berlin. Telefoane sună, cărți se răstoarnă de pe rafturile bibliotecilor. În ceea ce privește operațiunea din 16 aprilie 1945, sovieticii dispun de 20 de armate de 2,5 milioane de militari, peste 40 000 de aruncătoare de grenade, alte tipuri de armament greu, dar și sute de „Orgi ale lui Stalin”⁷. Trebuie spus că sovieticii dispuneau de 300 de aruncătoare de rachete per kilometru. În apropierea localităților Letschin, Seelow, Friedersdorf și Dolgelin se înălțau până la cer coloane imense de foc, alcătuind o perdea de trăsnete, bulgări de pământ și moloz. Au ars păduri întregi, iar unele persoane care au trăit acele momente își amintesc de uraganele de foc care pârzoleau întreaga Germanie, prefăcând totul în praf și scrum.

După o jumătate de ceas, zgomotul infernal a încetat brusc și s-a lăsat o liniște mormântală, tulburată doar de zgomotul pe care îl făceau flăcările. Apoi s-a aprins undeva, în dreptul liniilor sovietice, un reflector, care și-a îndreptat lumina spre cer. Acesta a fost un semnal pentru alte 143 de reflectoare dispuse la o distanță de 200 de metri unul față de celălalt, reflectoare care au învăluit în lumină peisajul devastat. Acestea au luminat și înălțimile Seelow, care reprezentau ținta pe care și-o propusese pentru ziua respectivă mareșalul Ghiorghei K. Jukov. Ordinul pe care îl avea înaintea de a începe bătălia suna astfel: „Inamicul, care se află pe drumul cel mai scurt către Berlin,

---

⁷ „Orga lui Stalin”, denumită și „Katiușa”, era un aruncător de rachete cu mai multe tevi, dispuse întocmai ca o orgă. (n.tr.).

trebuie nimicit. Capitala Germaniei fasciste trebuie cucerită și în ea trebuie să fluture steagul învingătorului”.

Spectacolul de lumini, care fusese denumit de către ofițerii sovietici din statul-major „arma-minune a lui Jukov”, s-a dovedit a fi un eșec. Deși se lovise de proteste, mareșalul a rămas la idea sa ca, după un foc susținut, adversarul demoralizat să fie „orbit de lumină” și înălțimile să fie cucerite în urma unui singur asalt. Împotriva așteptărilor mareșalului, în perdeaua densă, formată din fum și aburi, lumina reflectoarelor sovietice a fost diminuată și atacatorii s-au văzut nevoiți să rățăcească prin întunericul lăptos. În plus, s-a constatat ulterior că ofițerii de la comandamentul suprem al armatei sovietice au făcut aprecieri greșite în ceea ce privea terenul, pe care se putea înainta cu greu, fiindcă totul era plin de noroi și gropi. Numeroase mijloace de transport, printre care se numărau camioane pentru transportul militarilor, utilaje de tractare și utilaje grele, s-au împotmolit în noroi, au alunecat și a fost necesar să fie abandonate în cele din urmă.

Cel mai important a fost faptul că ofițerul care comanda Grupul Vistula și care cunoștea tactica sovieticilor, generalul-colonel Gotthard Heinrici, se afla din nou pe pozițiile defensive pe care le recucerise la scurt timp înainte de începerea bătăliei. Din acest motiv, tirul sovieticilor nu a avut efectul scontat. Când infanteriștii sovietici, sprijiniți de un număr important de tancuri, au atacat cu steagurile fluturând în vânt și strigând din răspuțeri, militarii germani, mai puțin numeroși decât adversarii lor, nu au avut decât să aștepte ca sovieticii să se apropie suficient de mult, pentru ca apoi să tragă în mulțimea de umbre pe care le vedeau. În același timp, sute de militari germani, așezați pe flancuri, au deschis focul asupra inamicului imediat ce au observat formațiunile de tancuri. Când s-a luminat de ziua s-a dovedit că atacul fusese un eșec și că atacatorii sovietici suferiseră pierderi mari.

Dacă primul asalt a fost un eșec, Jukov organizează un al doilea. Dezamăgit și disperat în urma eșecului înregistrat, dar și presat de Stalin, el a ordonat modificarea planului de ofensivă convenit inițial și folosirea a două mari unități de tancuri care să aștepte, formând ariergarda. Inițial se convenise ca tancurile să intre în luptă numai după ce se va fi format o breșă în sistemul de apărare german. Acum, însă, prin prezența tancurilor în

spatele militarilor aruncați în luptă, confuzia devenea și mai mare. Tancurile înaintau pe drumurile desfundate, printre grupurile de militari dezorientați, îi împiedicau pe artileriști să intervină și blocau căile de aprovizionare, dar și drumurile pe care urmau să vină materialele și oamenii. Pe lângă toate acestea, acțiunile tanchiștilor nu erau coordonate de nimeni, astfel încât ei interveneau acolo unde credeau că era cazul. Rezultatul a fost acela că tancurile au dus la un haos total și în cele din urmă la blocarea operațiunilor militare sovietice. Unul dintre comandanții aflați în subordinea lui Jukov, generalul-colonel Vasili I. Chuikov, nota în seara de 16 aprilie că unitățile sovietice nu își îndepliniseră misiunea și că existau cazuri în care militarii nu înaintaseră „nici măcar un singur pas”. Dorința ca Berlinul să fie cucerit la cinci zile după începerea ofensivei s-a dovedit a fi una de nerealizat.

•

În cartierul general al lui Hitler, situat undeva sub clădirea Cămarilor Reichului, atacul era așteptat de câteva zile cu un amestec de nerăbdare, stare febrilă și abandonare totală, asemănătoare aceleia care se manifestă ca urmare a consumului de narcotice. Îndată ce au sosit știri despre câteva reușite ale *Abwehr*⁸, au apărut din nou speranțe legate de faptul că armata germană ar putea obține victoria. Hitler a ordonat ca în perimetrul în care se găsea Cămarile Reichului să se ia toate măsurile necesare unei defensive. Dictatorul a dispus ca tancurile și aruncătoarele de flăcări să fie pe poziție și ca în întreg perimetrul vizat să existe puncte din care să se poată deschide focul. În cursul după-amiezii, Hitler a emis un „Ordin de zi pentru combatanții de pe Frontul de Est”. În acesta se manifesta ura față de „inamicul de moarte, evreu și bolșevic” și se exprima certitudinea că atacul celor veniți din Răsărit va implica „și de data aceasta faptul că (...) la porțile capitalei Reichului German va curge mult sânge”. Mai departe se arată: „Voi, militari de pe Frontul de Est, știți ce soartă le așteaptă pe femei și ce destin vor avea copiii, în timp ce bătrânii, bărbații și copiii vor fi uciși, o parte din femei vor fi umilite, devenind târfe prin cazărmi, în timp ce altele vor fi trimise în Siberia”.

Deja în timpul ofensivei din ianuarie Armata Roșie ajunsese la fluviul Oder și îl traversase în mai multe locuri, la Küstrin,

---

⁸ Serviciul German de Spionaj, Contraspionaj și Sabotaj. (n.tr.).

localitate situată la aproximativ 30 de kilometri de Frankfurt. În decursul luptelor, militarii acestei armate reușiseră să aibă controlul asupra unui cap de pod cu o lungime de aproximativ 40 de kilometri și cu o lățime de 10 kilometri. Astfel, sovieticii controlau întreg așa-numitul „Sector al Nibelungilor”, până la râul Neisse. Abia la începutul lui martie militarii germani au început să sape tranșee în imediata apropiere a Berlinului, să pună la punct sisteme de apărare împotriva tancurilor și întărituri. Când armata sovietică ajunge în preajma Berlinului, lucrările la sistemul de apărare a capitalei Reichului fuseseră oprite de ceva vreme, lucru care este de neînțeles. Sistarea acestor lucrări este legată și de viziunea lui Hitler. Acesta se încăpățâna să creadă că, atunci când vine vorba despre capitală, apărarea trebuie să fie asigurată pe malul fluviului Oder și că niciun militar nu trebuie să părăsească poziția pe care o are pe front. „Rezistăm sau pierim”, acesta era sloganul întâlnit în nenumăratele apeluri, în care militarii germani erau îndemnați să reziste pe poziții.

Militarilor sovietici li se opun Corpul LVI Tancuri al generalului Helmuth Weidling și, mai către sud, Armata a 9-a a generalului Theodor Busse. În zadar a avertizat generalul Heinrici, care avea comanda celor două corpuri de armată, că există pericolul de încercuire dacă oamenii lui Jukov izbuteau să străpungă pozițiile germane. Heinrici arată în mod repetat că germanii nu mai pot rezista multă vreme, deoarece trupele de infanterie erau insuficiente, muniție nu exista destulă, iar oamenii erau extenuați. Însă Hitler credea cu tărie că prin voință se poate trece peste toate dificultățile și neajunsurile. Această convingere este întărită și de angajamente neonorate, pe care și le-au luat, cel puțin la un moment dat, oameni ca Göring, Dönitz sau Himmler. În cele din urmă, au fost trimise pe front batalioane *Volkssturm*⁹, care urmau să țină piept unităților comandate de Jukov. Chiar în timp ce se anunța la radio că „mii de berlinezi au plecat pe front”, pentru o parte dintre aceștia misiunea lor pe front se sfârșise deja. Avioanele de război rusești, care stăpâneau întregul spațiu aerian al Berlinului,

---

⁹ Batalioane germane, formate în ultima etapă a celui de-al Doilea Război Mondial; din ele făceau parte persoane cu vârste cuprinse între 16 și 60 de ani, care erau în stare să țină o armă în mână. (n.tr.).

nimiciseră numeroase convoaie de camioane, și asta în urma câtorva atacuri scurte.

Tot ceea ce spusese Heinrich s-a adeverit. Jukov și-a pus unitățile în ordine și apoi, la lăsarea serii, a ordonat un nou atac, dovedindu-se a fi chiar mai hotărât decât rivalul său, mareșalul Ivan Konev, aflat undeva la sud. Konev nu doar că reușise să traverseze râul Neisse prin peste 130 de puncte, conducând cu hotărâre ofensiva, ci avea și pretenția de a lua parte la cucerirea Berlinului, vrând să-i ia astfel „prețiosul trofeu” lui Jukov. A început o întrecere mută între Konev și Jukov, pe care Stalin nu îl mai agreea. Konev îi ceruse dictatorului sovietic permisiunea de a se îndrepta spre nord, prin Lübben și Lückenwalde, pentru a ajunge în câteva zile la Zossen, adică la porțile Berlinului.

Stalin l-a întrebat pe mareșal dacă avea cunoștință de faptul că la Zossen se afla cartierul general al Wehrmachtului. În momentul în care Konev răspunde scurt: „Da!”, Stalin replică: „Foarte bine. Sunt de acord. Cele două armate formate din unități de tancuri se pot îndrepta spre Berlin”.

Către nord, pe segmentul de mijloc al Frontului de Est, trupele lui Jukov ajung, în sfârșit, la primele case din localitatea Seelow. O vreme, lupta care s-a dat pe înălțimile în formă de potcoavă a fost una în care nu era limpede cine va obține victoria. Apoi, unitățile răzlete ale Wehrmachtului și unitățile de rezerviști au fost înfrânte. Germanii se retrăgeau în dezordine. Pe Heinrich îl îngrijora foarte mult faptul că militarii lui Konev, care atacau cu hotărâre și în viteză, ar putea să le cadă în spate soldaților săi, încercuind Armata a 9-a a lui Busse. O zi mai târziu, Heinrich a aflat că una dintre unitățile sale de elită care s-a aflat pe înălțimile Seelow, mai exact divizia de parașutiști, a fost pusă pe fugă și a cerut să i se facă legătura cu buncărul Führerului.

Așa cum se mai întâmplase deja, toate rapoartele și solicitările lui se lovesc de indiferență totală. Sugestia ca trupele să se retragă în Cetatea Frankfurt pe Oder, acoperindu-se astfel o breșă de câțiva kilometri care exista în liniile germane, se lovesc de un refuz. Mai târziu, când îi cere generalului Krebs, proaspăt numit în funcția de șef al statului-major, permisiunea de a ordona retragerea militarilor aflați sub comanda sa, urmează o tăcere apăsătoare, după care Krebs îi spune: „Hitler nu va fi niciodată de acord cu așa ceva. Oamenii dumneavoastră să rămână pe poziții!”

La 19 aprilie, întreg șirul de dealuri situate între Seelow și Wriezen se afla în mâinile militarilor ruși, iar între acele dealuri, unde era cândva, conform memoriilor unui turist, „o lume minunată, toată numai pace, culoare și parfumuri”, rămăseseră doar cratere. Liniile de apărare germane au fost anihilate bucată cu bucată. În luptele pentru cucerirea dealurilor se spune că au căzut peste 30 000 de militari. Există și surse credibile care afirmă că ar fi fost vorba despre 70 000, dintre care 12 000 de ostași germani. Berlinul se afla la 70 de kilometri distanță și pe drumul către capitala Reichului nu mai exista un front în adevăratul sens al cuvântului. Nu mai erau decât niște puncte defensive izolate, precum și unități germane răzlețe, care apărau câteva sate, păduri sau dealuri. La 21 aprilie cad deja primele grenade în Hermannplatz, în Berlin. Acestea fac nenumărate victime printre trecători, care nu cunoșteau situația existentă pe front, și printre oamenii așezați la cozile de la Magazinul universal Karstadt.

Cu aproape o săptămână înainte, trupe americane ajunseseră la Barby, pe malul Elbei, și se opriseră acolo.

Generalul Eisenhower, comandantul suprem al trupelor americane, le spusese subordonaților săi cuprinși de dezamăgire: „Berlinul nu mai reprezintă un obiectiv militar”.

Capitala Germaniei le aparținea rușilor. Așa se convenise. Pentru trupele americane luase sfârșit războiul în partea de nord a Reichului german. În același moment, feldmareșalul Walter Model a ordonat încetarea luptelor în Bazinul Ruhrului și a dizolvat grupul său de armate, după ce respinsese mai multe propuneri de capitulare. Peste 300 000 de soldați și 30 de generali au ajuns în prizonierat. „Am făcut tot ce ne-a stat în putință pentru a sta cu fruntea sus în fața istoriei?”, l-a întrebat Model pe șeful său de stat-major. „Mai rămâne ceva de făcut?” Și, după ce a privit o vreme în gol, mareșalul a continuat: „Pe vremuri, comandanții de oști care sufereau o înfrângere se otrăveau”.

La puțin timp după ce a rostit aceste cuvinte, mareșalul german a urmat exemplul celor la care făcuse referire.

De mai multe săptămâni, Hitler avea sentimentul că răul îl urmărea peste tot. Era vorba despre marea ofensivă a Armatei Roșii, care începuse în Ungaria, de victoriile obținute de

partizanii lui Tito¹⁰, de faptul că cetățile Kolberg și Königsberg ajunseseră în mâinile dușmanilor, dar și de veștile proaste, care soseau zilnic. La toate acestea se mai adăugau și discuțiile în contradictoriu cu fostul șef al Marelui Stat-Major al Armatei Germane, generalul Guderian, și cu răzvrătitul Speer, care la finele lui martie avusese îndrăzneala să spună că „nu mai spera la o continuare cu succes a războiului”. „Sunt trădat de toți cei din jur”, a spus Hitler la un moment dat. „Doar nenorocirea mi-a rămas credincioasă. Nenorocirea și ciobănescul meu, Blondi”.

Șirul de vești rele pare să se întrerupă în seara de 13 aprilie când Goebbels îl sună pe Hitler și exclamă: „*Mein Führer*, vă felicit! În stele stă scris că în a doua jumătate a lunii aprilie se va schimba soarta noastră! Astăzi este vineri, 13 aprilie!”

După ce i-a spus aceste lucruri, Goebbels i-a adus la cunoștință că Roosevelt, președintele Statelor Unite ale Americii, a decedat. Are loc o reuniune la care participă generali, miniștri și persoane cu funcții importante în Partidul Nazist, iar conjuncția planetelor naște noi speranțe. Cu un vraf de hârtii în mână tremurândă, Hitler trece de la unul la altul, le întinde câte o foaie și le spune: „Poftiți! Dumneavoastră nu vreți să credeți niciodată nimic! Cine are dreptate?”

Dictatorul a făcut referire la ceea ce a fost un adevărat miracol pentru Casa Brandenburg, când, în 1762, Frederic cel Mare a ieșit dintr-o situație dificilă. „Războiul nu este pierdut!”, strigă Hitler. „Citiți! Roosevelt a murit!”

Așa cum i se întâmplase deja de multe ori în viață, se părea că și atunci soarta, aparent potrivnică, va fi până la urmă de partea lui. De mai bine de un an încerca să-i convingă pe cei din anturajul său că acel „concubinaj împotriva firii” se va destrăma și că până la urmă Anglia și Statele Unite îi vor deveni aliați împotriva barbarilor din Est, pentru că este necesar să fie apărate valorile culturale. Dictatorul nazist este convins că prin moartea lui Roosevelt vor apărea modificări în ceea ce privește alianțele care existaseră până la momentul respectiv. Atmosfera din buncăr devine una foarte optimistă. Încep să fie convinși că totul se va termina în favoarea Germaniei, care va ieși

---

¹⁰ Josip Broz Tito (1892-1980), om politic comunist. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a condus partizanii iugoslavi, care luptau împotriva fasciștilor italieni și germani; între anii 1943-1963 este prim-ministru al Iugoslaviei, ocupând apoi, până în 1980, funcția de președinte al acestei țări. (n.tr.).

victorioasă din război. În timpul nopții încep să sosească, însă, din nou, veștile proaste. Se află, de exemplu, că Armata Roșie a cucerit Viena.

După cum arată mai mulți martori oculari: „Hitler stătea în fotoliul său. Era epuizat, dar în același timp eliberat de o mare povară și resemnat. Părea lipsit de speranță”.

Într-adevăr, moartea președintelui american nu a avut nicio influență asupra evoluției războiului.

În ianuarie, după ofensiva din Ardeni, care s-a dovedit a fi un eșec, Hitler se înapoiase la Berlin și își stabilise cartierul general în Cancelaria Reichului. Din cauza atacurilor aeriene, dictatorul se retrage în buncărul aflat chiar sub clădirea Cancelariei Reichului, unde, conform martorilor, se simte, în sfârșit, în siguranță. Atacurile de panică, pe care le-a avut toată viața, s-au manifestat deja în 1933, la doar câteva luni după ce preluase funcția de Cancelar al Reichului. Din ordinul său, se construiește buncărul. Dictatorul era obsedat de edificarea adăpostului subteran, dovadă că poartă cu Speer discuții despre arhitectură și proiectează „buncăre și iar buncăre”. Sala de festivități proiectată de arhitectul Leonhard Gall și construită în 1935, în grădină, în spatele Cancelariei propriu-zise, dispunea de un adăpost antiaerian cu pereți care aveau inițial grosimea de doi metri și jumătate, pentru ca ulterior să fie modificați, ajungând la trei metri și jumătate. La trei ani după aceea, când s-a construit Noua Cancelarie a Reichului, conform planurilor lui Albert Speer, s-au făcut noi adăposturi subterane. Pe întreaga lungime a arterei Voßstraße existau peste 90 de încăperi subterane, din beton. Acestea erau legate de adăpostul de sub sala de festivități printr-un tunel subteran, care avea o lungime de aproximativ 80 de metri.

La finele anului 1941, când germanii trec printr-o adevărată catastrofă la porțile Moscovei, lucru care stârnește temerile latente ale lui Hitler, pentru dictator rețeaua de buncăre care se construise era insuficientă.

Deși trupele sale erau răspândite într-un spațiu imens, cuprins între Stalingrad și Tripoli, Führerul nu este deloc preocupat de militarii săi. El îi solicită în 1942 lui Speer proiectarea unor catacombe, care să se afle la adâncime mai mare față de cele deja existente. Această nouă structură era legată de adăpostul de sub sala de festivități, care va căpăta denumirea de

„Vorbunker” (Vechiul buncăr). Acest „Vorbunker” cuprindea o cantină destinată colaboratorilor lui Hitler, spații de odihnă și paturi, bucătăria, un spațiu pentru curieri, în total 16 încăperi. În grădina situată în spatele Cancelariei Reichului, cu pomi încărcăți de ani și alei liniștite, adică în locul din care Bettina von Arnim¹¹ îi scrisese lui Goethe că se află „în Paradis”, au intrat echipele de muncitori care au tăiat copacii, au adus materiale, betoniere, componente pentru armare și scândură și s-au apucat de treabă. La începutul lui 1945, imensul buncăr era gata în linii mari, dar lucrările au continuat, construindu-se de exemplu foșoare, astfel încât lucrările nu s-au încheiat nici în aprilie 1945.

În acele catacombe, situate sub noua Cancelarie a Reichului, se aflau spații destinate apropiaților lui Hitler. Este vorba despre secretarul său, Martin Bormann, de ultimul șef de stat-major, Hans Krebs, de pilotul lui Hitler, generalul Hans Baur, și de oamenii aflați în serviciul acestuia, de comandantul SS Hermann Fegelein, care era loțiitorul lui Himmler, de mulți alți ofițeri, precum și de secretarele lui Hitler, oamenii însărcinați cu paza, ordonanțe, telefoniști, cartografi ș.a.m.d. O parte a acestor încăperi erau amenajate pentru a servi drept spital de urgență, altele ca adăpost împotriva atacurilor aeriene. Aici s-au aflat la un moment dat femei gravide și copii, în total 200 de persoane.

Buncărul Führerului era legat de Vechiul buncăr prin intermediul unei scări în spirală. Nu se știe cu exactitate cât de gros era tavanul din beton al respectivei structuri. Dacă avem, însă, în vedere că temelia structurii se afla la 12 metri sub grădină și că perețele portant avea aproape trei metri, este posibil ca grosimea tavanului să fi fost de patru metri.

Konrad Heiden, primul biograf al lui Hitler a arătat deja la începutul anilor 1930 care era felul de a fi al Führerului, un amestec de patos, megalomanie și agresivitate sau, cum se exprimă biograful amintit: „un om care se laudă în timp ce se retrage”. Acum, când Hitler se află în buncărul din pământ și ține cuvântări în care vorbește despre victorie, se poate spune că el încearcă să ascundă cu orice preț adevărul și să fugă de realitate.

---

¹¹ De fapt, Elisabeth Catharina Ludovica Magdalena Brentano (1785-1859), scriitoare, reprezentantă de seamă a romantismului german. (n.tr.).

Buncărul Führerului cuprindea aproximativ 20 de mici încăperi, mobilate modest. O excepție o constituia holul prin care se ajungea în camerele destinate lui Hitler. Aici se puteau vedea tablouri, o bancă tapisată și câteva fotolii vechi. Alături se afla sala de conferințe unde se discuta situația trupelor. Era o încăpere de aproximativ 14 metri pătrați, în care se înghesuiau de mai multe ori pe zi chiar și 20 de persoane, stând ore-n șir în jurul mesei pe care erau așezate hărțile.

Și cele două încăperi destinate exclusiv lui Hitler erau mobilate modest. Deasupra canapelei era dispus un tablou, natură moartă, executat de un pictor olandez, iar deasupra biroului se afla, într-o ramă ovală, portretul lui Frederic Cel Mare¹², executat de Anton Graff. În fața acestui portret Hitler obișnuia să stea fără a rosti niciun cuvânt, de parcă ar fi purtat un dialog mut cu regele. La picioarele patului se afla un seif, în care Hitler își păstra hărțile de valoare. Într-un colț, la fel ca și în buncărul de la Rastenburg, se afla o butelie de oxigen deoarece Hitler se temea că s-ar putea să nu aibă destul aer, în cazul în care s-ar fi stricat dispozitivele care funcționau cu motoare Diesel și asigurau lumina, căldura și aerul curat.

În tavanul fiecărei încăperi erau montate becuri, care aruncau o lumină rece asupra chipurilor celor care trăiau parcă într-o lume a fantomelor, în adăpostul subteran. Într-una dintre zilele dinaintea sfârșitului s-a întrerupt alimentarea cu apă, iar din Vechiul buncăr a pătruns un miros de nesuportat, un amestec de gaze de eșapament, urină și excremente. Peste tot se vedeau băltoace de ulei și o vreme apa potabilă a fost raționalizată. Mai mulți martori au povestit ce efect aveau asupra psihicului uman acele spații înguste din beton și lumina artificială. În jurnalul său, Goebbels scria că evita cât putea de mult încăperile subterane, pentru a nu intra în „atmosfera dezolantă”. Nu se poate contesta faptul că acea lume subterană apăsătoare a influențat luarea deciziilor, care nu aveau nicio legătură cu realitatea și conform cărora armate-fantomă dădeau atacuri care nu au avut loc niciodată, avântându-se în bătălii care nu se desfășurau decât într-o lume a fanteziei.

Hitler pare a fi foarte afectat de viața pe care o duce la 10 metri adâncime, într-o structură care este precum o grotă. De ani de zile Führerul are pielea flască, fața buhăită și cearcăne la

---

¹² Rege al Prusiei (1712-1786) (n.tr.).

ochi. Merge aplecat și face mișcări lente, iar când se deplasează, se lipește de pereții buncărului. La o examinare mai atentă era clar că dictatorul se afla într-o stare deplorabilă. Hitler dă primele semne de nepăsare. Dacă până la un anumit moment vestimentația lui era îngrijită, el începe să poarte haine pe care sunt vizibile pete de mâncare. În colțurile gurii are fărâme de prăjitură și când se află în sala de conferințe și își ia ochelarii în mâna stângă, aceștia zornăie, pentru că îi lovește involuntar de masă. Uneori îi pune deoparte, ca și când ar vrea să nu se observe nimic. Oricum, faptul că îi tremură mâinile contrazice teoria lui că totul se poate realiza, dacă dai dovadă de voință. „Chiar dacă îmi tremură mâna, chiar dacă mi-ar tremura și capul, inima nu îmi va tremura niciodată!”, le spune el vechilor combatanți.

Un ofițer de stat-major observă starea lui Hitler în ultimele săptămâni de existență ale Reichului nazist și îl descrie astfel:

„Știa că pierduse și că nu mai are puterea de a ascunde acest lucru. Din punct de vedere fizic era într-o stare deplorabilă. Se târa, cu trunchiul aplecat, abia mișcându-și picioarele, atunci când se deplasa din camera lui în sala de conferințe. Nu mai dispunea de simțul echilibrului; dacă se oprea să vorbească cu cineva, pe scurta distanță pe care o avea de parcurs (20 sau 30 de metri), trebuia să se așeze pe una dintre băncile așezate special lângă pereți sau să se sprijine de partenerul său de discuție... Ochii îi erau injectați și nu putea citi decât folosind ochelari cu dioptrii mari, deși toate înscrisurile care îi erau destinate erau bătute la mașini cu caractere de trei ori mai mari decât cele normale, așa-numitele «mașini de scris ale Führerului». Se întâmpla frecvent să i se prelingă saliva pe la colțurile gurii...”

Și starea psihică a lui Hitler se înrăutățea, după cum afirmă persoane care l-au văzut în acele ultime zile ale existenței Reichului. Dimineața, la orele șase, când termina de discutat despre situația trupelor, se trântea pe o canapea și îi dicta uneia dintre secretarele sale programul pentru ziua următoare. Una dintre acestea povestește că, atunci când intra la el, dictatorul se ridica cu greu și se trântea imediat pe canapea, valetul având grijă să-i așeze picioarele pe un scaun. Zăcea acolo, într-o stare de apatie și își dorea... ciocolată și prăjituri. Apetitul lui pentru prăjituri era anormal. Dacă înainte de a trăi în buncăr obișnuia

să mănânce trei felii de prăjitură pe zi, acum cerea de trei ori pe zi o farfurie încărcată cu delicioasele dulciuri. O altă secretară a lui Hitler povestește că în ultimele săptămâni înainte de înfrângere discuțiile cu Hitler erau monotone: „El, care vorbea cu pasiune despre orice subiect, s-a referit în ultimele săptămâni doar la câini și la dresajul acestora, la probleme legate de nutriție și la prostia și răutatea oamenilor”.

Doar în prezența celor care veneau să-l vadă ieșea din dispoziția sumbră și își recăpăta verva. De multe ori își amintea despre un mare comandant de oști sau de o personalitate de altă natură, pentru a-și da sieși curaj, dar și pentru a-și încuraja oaspetele. Vorbea despre armate inexistente, care se aflau în marș spre capitala Reichului, pentru a se angaja într-o luptă care ar fi urmat să decidă soarta războiului. În afară de asta, Hitler mai avea obiceiul să afirme că rușii folosesc soldați din țările cucerite, „dornici de pradă”, așa că superioritatea acestora ar fi „cea mai mare cacealma de la Gingis-Han încoace”. După aceea, începea să vorbească despre armele-minune care ar fi urmat să schimbe soarta războiului și „să-i facă pe lași să le crape obrazul de rușine”.

Deși starea lui de sănătate se înrăutățea, Hitler nu voia să renunțe la coordonarea operațiunilor militare. Conștiința de sine și ambiția îi dădeau putere. Dictatorul credea că generalii săi îi vor răul sau chiar că s-au înțeles cu medicul său personal, doctorul Morell, să-l anestezieze, pentru ca apoi să fie dus undeva, departe de Berlin. De obicei găsea puterea să se controleze, dar făcea și crize de nervi. Odată, când se afla în fața șefului său de stat-major, Guderian, a ridicat pumnii și a început să tremure din tot corpul. La finele lui martie 1945, Hitler îl eliberează, de altfel, pe Guderian din funcție.

Dictatorul era din ce în ce mai singur. Una dintre persoanele care s-au aflat în buncărul de sub Cancelaria Reichului a afirmat că acesta voia să urce scara ce ducea spre grădină, dar renunța epuizat și făcea cale-ntoarsă, pentru a se duce la spălător, unde fusese amenajat un adăpost pentru câini. Acolo se juca de multe ori cu câinele lui, o femelă din rasa ciobănesc german, care adusese pe lume cinci pui la începutul lui aprilie 1945.

•

Dincolo de zidurile groase ale buncărului se afla o lume a arbitrarului, a epuizării și a temerii că totul se plătește odată cu

sfârșitul războiului. Realitatea războiului nu mai avea nicio legătură cu sloganele propagandei naziste. Este adevărat că pentru unii, puțini la număr, noțiuni ca „onoare”, „credință” și „loialitate” mai aveau valoare. Pentru marea majoritate, însă, astfel de lucruri nu mai însemnau absolut nimic. Cei care mai judecau la rece sau își recăpătaseră simțul realității nu mai voiau să audă discursuri despre nevoia de a rezista pe poziții, despre Germania care era ca un erou singuratic ce lupta împotriva unei noi apocalipse a evreimii, bolșevismului și plutocrației, discursuri în care se făcea referire la disprețul față de viață. Toate aceste sloganuri, care avuseseră efect în trecut, nu mai aveau acum nicio valoare. Fronturile se rupeau, mijloacele de apărare erau insuficiente și necorespunzătoare, groaza pusesse stăpânire pe viața de zi de zi și toate acestea făceau ca lozincile și discursurile goale să nu mai aibă niciun efect.

„Răzbunarea e virtutea noastră! Datoria noastră este ura! Vom fi curajoși și credincioși, mândri și hotărâți. Fortificațiile noastre vor deveni morminte pentru hoardele sovietice... Noi știm prea bine că în ceasul de dinaintea răsăritului soarelui întunericul stăpânește totul. Gândiți-vă la acest lucru când luptați, când vi se scurge sângele pe față și când se face întuneric în jurul vostru. Indiferent ce se va întâmpla, victoria va fi a noastră. Moarte bolșevicilor! Trăiască Führerul!”, suna unul dintre apelurile propagandei naziste.

Imediat după începerea marii ofensive împotriva Uniunii Sovietice, Hitler ordonase ca toți militarii disponibili să fie trimiși pe Frontul de Est și ceruse ca apărarea Berlinului să fie organizată pe malul fluviului Oder.

Nici la intrarea în Berlin, dar nici în interiorul capitalei Germaniei nu mai existau militari cu experiență. Generalul-locotenent Hellmuth Reymann, comandantul orașului declarat citadelă la 1 februarie 1945, a afirmat în mai multe rânduri că are nevoie de 200 000 de militari experimentați. În ciuda acestui fapt, Reymann dispunea de mai puțin de jumătate din numărul de oameni solicitați de el, iar trupele pe care le comanda se compuneau din resturile unei unități de tancuri, din regimentul de gardă, câteva unități aparținând diferitelor arme, 40 de batalioane *Volkssturm*, alcătuite în mare parte din pensionari și 4 000 de băieți care făceau parte din Tineretul Hitlerist. La toate

acestea se mai adăugau câteva unități aparținând diferitelor arme, înșirate la periferia orașului. Unitățile SS și de poliție care erau în Berlin nu se aflau în subordinea lui Reymann. Hitler i-a respins acestuia toate solicitările, motivând că există militari destui, tancuri suficiente și destulă muniție pentru situația în care s-ar ajunge la o luptă pentru apărarea, respectiv cucerirea Berlinului.

Problema era că niciodată nu a existat un plan de apărare. Ar fi fost necesară punerea la punct a unuia, în cadrul căruia toate forțele implicate să conlucreze. Pentru că acest lucru nu s-a întâmplat, era necesar ca totul să fie improvizat rapid în funcție de situație. Pe lângă toate acestea, Reymann s-a confruntat și cu probleme în ceea ce privește ordinele pe care trebuia să le execute și șefii ierarhici pe care îi avea. Uneori ordinele veneau de la Înaltul Comandament al Wehrmachtului, mai precis de la feldmareșalul Keitel, alteori de la Șeful Statului-Major General, Krebs, dar și de la Heinrichi. La asta se mai adaugă și faptul că de multe ori Hitler intervenea în lanțul ierarhic și dădea el însuși ordine, astfel încât Hellmuth Reymann nu știa exact ce anume avea de făcut.

Haosul organizatoric se instala și din cauza lui Goebbels, care era gauleiter¹³ al Berlinului și care avea în această calitate și funcția de comisar al Reichului, însărcinat cu apărarea. Goebbels a pledat întotdeauna pentru războiul total, dar ideile sale au fost combătute întotdeauna. Acum avea ocazia de a-și pune în aplicare planurile, dispunând de aprobarea lui Hitler pentru a constitui batalioane de femei. În toate dezbaterile legate de sistemele de apărare și repartizarea forțelor disponibile, Goebbels avea grijă să sublinieze ideea că doar el este responsabil de apărarea orașului. De aici rezultă faptul că Goebbels îl considera pe Reymann subordonatul lui și dorea cu orice preț ca generalul să se prezinte la biroul său ori de câte ori era necesar. Amalgamul responsabilităților, schimbările în ceea ce privește funcțiile de răspundere, confuzia din lanțul ierarhic, imposibilitatea de a dispune de informații clare în ceea ce privește forțele și mijloacele disponibile, toate aceste elemente au dus la un haos care a îngreunat apărarea Berlinului.

---

¹³ Comandant, respectiv guvernator al unui district denumit „Gau”, în timpul regimului nazist. (n.tr.).

Pe deasupra, Goebbels, fără a ține seama de ierarhia militară, dădea el însuși „ordine legate de defensivă”. De exemplu, în fiecare luni convoca „un mare consiliu de război”, la care participau comandanți SS și SA¹⁴, primarul Berlinului, comandantul poliției din Berlin, dar și mari industriași. În plus, își trimitea în fiecare zi „grupele de recrutare” prin unitățile industriale și administrative ale orașului, pentru a găsi persoane care ar fi putut fi trimise pe front. Rezultatele obținute nu mai impresionează, însă, pe nimeni. Cei câțiva civili pe care a reușit să-i „recruteze” și care nu sunt deloc fericiți că trebuie să plece pe front, devin regimente de combatanți, care ard de nerăbdare să se avânte în focul luptei „pentru Führer și pentru patrie”.

Germanii nu aveau tancuri, armament greu, pistoale, combustibil și unelte pentru realizarea unui sistem de tranșee. În Grădina Zoologică, oamenii din *Volkssturm* făceau exerciții, adică umblau dintr-o parte într-alta, străduindu-se să rămână neobservați, sau băteau cu bețe în cutii goale, din tablă, pentru a imita zgomotul făcut de puștile automate. În alte puncte ale orașului membrii din armata amintită ridicau baricade folosindu-se de materialele provenite de la clădirile și drumurile distruse de bombardamente. Fiecare membru *Volkssturm* dispunea, dacă avea norocul să i se dea o pușcă, de cinci cartușe. De multe ori arma mai mult îl încurca decât să-l ajute. Puștile de care dispuneau cei din *Volkssturm* erau germane sau cehești. Cartușele, în schimb, erau produse în Italia, Franța sau în alte țări, alături de care sau împotriva cărora Germania fusese în război. Pe lângă puștile de vânătoare și de tir, pe care populația a fost obligată să le predea, existau peste cincisprezece tipuri de puști, dar și un număr impresionant de tipuri de muniție. De cele mai multe ori cartușele nu erau bune pentru puștile de care dispuneau combatanții. Era o dezorganizare totală, care a dăunat mult germanilor.

Unități *Volkssturm* sau ale Wehrmachtului au ieșit din Berlin, pentru a ocupa poziții defensive în localitățile din imediata apropiere a capitalei. Alte unități aveau ordinul de a apăra aeroporturile Tempelhof și Westhafen situate relativ aproape de Berlin. Generalul Reymann a spus că orice persoană, care nu era aptă de luptă, putea să părăsească orașul. Din ordinul lui Goebbels, însă, au fost lipite pe ușile locuințelor înștiințări în

---

¹⁴ Sturmabteilung = unitate de asalt (n.tr.).

care se arăta că „din ordinul Führerului toți bărbații cu vârste cuprinse între 15 și 70 de ani” trebuie să-și facă datoria față de țară. Nu există excepții. „Cei ce dau dovadă de lașitate și se ascund în adăposturile antiaeriene vor fi aduși înaintea tribunalului militar și condamnați la moarte”.

Zi de zi, cei ce fac parte din aparatul de propagandă nazist scot, cum spune Goebbels cu un cumplit cinism, „cei mai buni cai din grajd” și înspăimântă oamenii, vorbindu-le despre „bolșevizarea întregii Europe”, prezentându-le imagini apocaliptice, cu munți de morți, femei violate și copii uciși. Bormann arată că „pot fi prezentate mereu noi imagini înspăimântătoare, care trezesc în oameni hotărârea de a lupta și care ar putea duce chiar la destrămarea alianței militare inamice”.

Din a doua jumătate a lunii aprilie 1945, în Berlin nu au mai apărut ziare. În aceste condiții, zvonurile bine gândite și bine plasate erau o alternativă pentru ridicarea moralului populației. S-a afirmat, de pildă, că se știe „din surse sigure” că victoriile Aliatilor nu ar fi, de fapt, decât o manevră a Führerului, care dorește să-i lase pe dușmani să pătrundă pe teritoriul Germaniei, pentru „a-i nimici pe toți” în ultima clipă. De asemenea, s-au răspândit zvonuri conform cărora generalul Krebs ar avea legături cu rușii, Stalin și-ar fi amintit că generalul a fost cândva atașatul militar al Germaniei la Moscova și l-ar fi îmbrățișat pe Krebs, „fiind profund emoționat” și i-a vorbit generalului german despre o „frăție în plan militar”. S-a zvonit, de asemenea, că ar exista „un geniu militar”, care, după atâtea suferințe și atacuri aeriene la care au fost supuși locuitorii Berlinului, s-a decis „să-și îndrepte atenția” asupra acestui oraș. S-a vorbit mult și despre faptul că atunci când sunt apărate clădirile unui oraș, locuitorii orașului au întotdeauna un avantaj asupra dușmanului, pentru că ei cunosc locurile mult mai bine decât inamicul. De asemenea, s-a făcut referire la niște submarine dotate cu rachete, care ar avea „focoase stratosferice”, afirmându-se că New Yorkul va fi ras de pe fața pământului cu ajutorul respectivelor rachete. S-a vorbit și despre „grenade de gheață, cu componentă acidă”. Populația întâmpina toate aceste zvonuri cu scepticism. Întregul aparat de propagandă nazistă părea a fi o fanfară cântând pe puntea unui vapor care se scufundă.

Situația reală devine clară atunci când ne gândim la curțile marțiale ad-hoc¹⁵ care se deplasează pe străzi, prin fabrici, printre ruine, în căutare de dezertori. La cea mai mică suspiciune, „trădătorul” este împușcat sau spânzurat pe loc.

Din ordinul lui Hitler, s-au constituit la 15 februarie 1945 astfel de curți marțiale, care au competență în legătură cu orice tip de infracțiune care pune în pericol „combatanții germani sau hotărârea acestora de a lupta”. Ele erau formate dintr-un procuror și un ofițer din Wehrmacht sau din SS. Zece zile mai târziu, Himmler a alcătuit curți marțiale ad-hoc speciale, iar pe 9 martie s-a înființat o curte marțială ad-hoc mobilă, al cărei șef era generalul-locotenent Rudolf Hübner, care primea ordine direct de la Hitler. Se pare că oamenii nu mai puteau fi convinși să lupte decât sub amenințarea pedepsei cu moartea.

Informatorii Serviciului de Securitate al Reichului arată că la jumătatea lunii aprilie 1945 încrederea populației în conducătorii naziști a scăzut alarmant. Vădit nemulțumit, Goebbels este nevoit să recunoască faptul că discursurile responsabililor cu propaganda sunt „vorbe-n vânt” și că „Partidul Nazist a cam pierdut totul”. Scandalizați, oamenii observă că, începând de la jumătatea lui martie, în unele zone ale Berlinului persoane executate sunt lăsate să atârne în copaci, de felinare sau chiar de baricade. Nu există informații exacte în ceea ce privește numărul persoanelor executate. Se face referire la aproape 1000 de oameni omorâți în ultimele trei luni ale războiului, dar această informație nu poate fi verificată. Unii comandanți au fost revoltați de mersul lucrurilor și le-au spus subordonaților – așa cum a făcut-o și generalul-maior Hans Mummert, comandantul diviziei de tancuri „Müncheberg” – să-i înfrunte cu arma în mână pe membrii curților marțiale ad-hoc.

Era cât se poate de clar că naziștii fuseseră înfrânți și luptele care au mai avut loc nu au fost decât o prelungire inutilă a războiului. Existau oameni care își mai făceau speranțe deșarte. Gerda Bormann, soția lui Martin Bormann, i-a scris soțului că situația existentă îi aduce aminte de „Amurgul zeilor” din *Edda*¹⁶: „Uriașii și piticii, uriașul lup și șarpele cel mare, toate

---

¹⁵ Curțile marțiale ad-hoc erau tribunale militare întocmite în mare grabă cu scopul de a-i executa pe acei soldați sau ofițeri germani care refuzau să mai lupte în ultimele zile ale celui de-al Doilea Război Mondial. (n.tr.).

¹⁶ Culegere de cântece eroice și ale zeilor din Islanda (secolul al XIII-lea). (n.red.).

forțele răului... trec puntea, îndreptându-se spre zei... Cetatea zeilor se clatină și totul pare să fie pierdut. După aceea, însă, se înalță o nouă cetate, mai frumoasă decât cea veche, și zeul Baldur începe din nou să trăiască.” Acesta era un mod de a evada din realitate și de a găsi un refugiu în lumea miturilor. Însă toate speranțele aveau să fie spulberate cât de curând. Acestea nu aveau nimic în comun cu orașele transformate în ruină, cu șirurile nesfârșite de oameni care fugeau din calea nenorocirii și cu haosul care lua totul în stăpânire. Nu aveau legătură nici cu Aliații care înaintau, venind atât dinspre est, cât și dinspre vest, și puneau stăpânire pe regiuni tot mai întinse ale Germaniei. Rezistența era din ce în ce mai slabă. Unități militare germane, alcătuite din oameni epuizați, se îndreptau spre locuri în care nu mai ajungeau ordinele Führerului. Hitler nu mai avea controlul decât asupra unui număr redus de fanatici și asupra unei zone care devenea din ce în ce mai mică și se reducea la capitala Reichului.

În ultimele zile ale conflagrației, se pare că pe conducătorii naziști pusese stăpânire un fel de energie care îi făcea să fie hotărâți să transforme înfrângerea în catastrofă. „Dacă nu învingem”, spusese Hitler cândva, în anii 1930, referindu-se la războiul care avea să vină, „atunci vom pieri și odată cu noi va pieri jumătate de mapamond”. Acum era pe cale să transforme în realitate previziunea pe care o făcuse.

• Capitolul 2 •

Consecință sau catastrofă:

Hitler în istoria Germaniei

De la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial se tot pune problema dacă prăbușirea Reichului nu era cumva previzibilă, dacă în spatele fațadei realizate în stil prusac a palatului din Wilhelmstraße nu se zăreau cumva de multă vreme orașul pustiit de bombardamente și încăperile din beton ale buncărului Führerului. Cu alte cuvinte, se tot pune întrebarea dacă Hitler poate fi considerat un produs al istoriei Germaniei. Dacă lucrurile ar sta așa, atunci ar fi vorba despre o consecință și nu despre „catastrofa germană”, cum s-a exprimat istoricul Friedrich Meineke.

Entuziasmul, bucuria din perioada în care naziștii luptau pentru putere îi contrazic, dacă se face o apreciere sumară, pe cei care fac referire la un accident al istoriei, atunci când vorbesc despre Hitler. În valul de entuziasm din anul 1933, care este însoțit de retrageri cu torțe, marșuri la care participă un număr foarte mare de oameni, cuvântări sfiorătoare și focuri imense, care străpung întunericul nopții, se nasc totuși anumite incertitudini și nu după multă vreme populația începe să se întrebe dacă nu cumva poporul, condus de oamenii care au venit la putere, se aruncă într-o aventură nebunească. Îndoielile au fost spulberate într-o oarecare măsură în momentul în care, din ordinul celor care veniseră la putere, trupele germane intră în Polonia și ocupă puncte-cheie. Republica de la Weimar¹⁷ începuse să li se pară multora doar un simplu episod din istoria Germaniei și nu exista nimic, nicio amintire, niciun regret, care să țină treaz acest episod în conștiința maselor. După ce în

---

¹⁷ Denumirea provine de la orașul german Weimar, unde o adunare națională a fost de acord cu o nouă Constituție, după ce Germania a fost înfrântă în Primul Război Mondial; deși este republică, denumirea țării rămâne Deutsches Reich (Imperiul German), este vorba despre al Doilea Reich. (n.tr.).

Germania existaseră mai multe forme de guvernare care se dovediseră a fi ineficiente, apare dorința unui nou început, dorință care devine atât de puternică încât marea majoritate a populației germane nu se mai gândește ce urmări ar putea atrage după sine acest nou început. În același timp, noua ordine care începe să prindă contur nu câștigă doar adepți, ci, așa cum spun chiar naziștii, câștigă pentru sine viitorul.

Toată această conjunctură, care a avut legătură cu preluarea puterii de către naziști, i-a făcut pe germani să creadă că trebuie să joace din nou rolul pe care îl jucaseră cândva în Europa, după ce s-au văzut forțați să se adapteze la democrație, la un stat constituțional, la valorile occidentale. Când contemporanii epocii respective fac referire la diferite evenimente, ei se întorc mult în istorie, mergând până la Arminius¹⁸, pentru ca apoi să se refere la împărații medievali, la Frederic cel Mare¹⁹ și în cele din urmă la Bismarck²⁰. Astfel, se poate vorbi de existența unui „hitlerism” chiar înainte ca Hitler să fi apărut pe scena politică. S-a ajuns la concluzia că, oricum ar fi privite lucrurile, nu există întâmplări sau personaje „nevinovate” în istoria Germaniei. Chiar dacă ar fi vorba despre un sentiment idilic de reînviere al spiritului național, de obediență și de o anumită limitare în gândire prezentă la unele persoane, nu se poate face abstracție de voința unei întregi națiuni, de convingerea că germanii ar fi superiori și că ar avea de îndeplinit o anumită misiune. Dacă privim lucrurile din acest punct de vedere, atunci romantismul german nu a fost nimic altceva decât o prezentare în imagini suave, înșelătoare, a dorinței „de a se întoarce în codri”, de care acest popor ciudat pare să fi fost legat chiar mai mult decât de civilizație, de Constituție sau de drepturile omului. Comandantul SS Reinhard Heydrich, care era pasionat de sonatele lui Schubert și cânta la vioară, reprezintă o vreme un fel de clișeu al germanului care a ajuns rău.

Această prezentare simplistă în ceea ce privește caracterul și istoria germanilor a devenit într-un anume fel depășită, deoarece teza național-socialistă a devenit pentru unii un

---

¹⁸ Conducătorul tribului german al cheruscilor, care a reușit să-i învingă pe romani, nimicind cu oamenii săi trei legiuni. (n.tr.).

¹⁹ Rege al Prusiei, din 1740. (n.tr.).

²⁰ Otto von Bismarck se naște în 1815, are o îndelungată carieră politică și devine în 1890 primul Cancelar al Reichului German. (n.tr.).

principiu de drept și au existat voci care au afirmat că Hitler nu este doar moștenitorul legitim al Prusiei și al Reichului lui Bismarck, ci și făuritorul istoriei Germaniei. Rămâne, totuși, o întrebare pe care și-au pus-o de-a lungul timpului mulți cercetători, și anume aceea privitoare la ideile împrumutate de Hitler din trecutul Germaniei, idei pe care și-a bazat ideologia și care au dus în cele din urmă la ascensiunea sa.

S-au căutat anumite conexiuni între ideologia lui Hitler și cea germană de-a lungul istoriei, mergându-se până la începuturile poporului german. Cercetătorii susțin că în gândirea germană a existat o tendință de rupere de realitate și de înclinație spre cultură, care a dus la disprețul și respingerea politicului. Au mai existat și elemente antiliberale în structura socială, care trimit cu gândul la absolutism, precum și o anumită atitudine reacționară a elitelor conducătoare. La toate acestea se mai adaugă și faptul că burghezia nu a ajuns să aibă o conștiință de sine. Datorită acestor particularități s-ar fi ajuns la un fel de tradiție a disciplinei sociale, care ar fi cuprins în sine un fel de pro-totalitarism. Dacă la toate acestea se mai adaugă și lipsa de putere a instituțiilor politice din țară, este de înțeles că germanii au avut o slăbiciune pentru persoanele carismatice. Era necesar ca respectivele persoane să țină cont de modul de gândire al majorității germanilor, influențat de principii bine înrădăcinate, dar și de anumite nevoi și complexe. Era nevoie, de asemenea, să dea impresia că le preocupă problemele de zi cu zi ale celor mulți și să lege politicul de anumite figuri mitologice.

Fără îndoială că o mare parte din aceste teorii, care au dus, printre altele, la dezbateri legate de faptul că germanii au avut un drum numai al lor, pot fi legate de apariția pe scena politică a lui Hitler. Însă trebuie să se țină cont de faptul că istoria este mult mai vastă, mai deschisă decât realizează un „căutător de urme”, care îndrăznește să își pună numai anumite întrebări. În sfârșit, trebuie să avem în vedere și faptul că evenimente similare cu cele din istoria germanilor s-au petrecut, având o importanță mai mică sau mai mare, în istoria oricărei națiuni existente pe continentul european. La o analiză serioasă, în cadrul căreia orice element speculativ este lăsat deoparte, se poate constata că apariția lui Hitler pe scena politică nu era un lucru neapărat necesar, avându-se în vedere situația existentă în Germania.

Există, printre altele, încă o întrebare, care va rămâne fără răspuns, și anume de ce național-socialismul a fost atât de brutal, de dur, în comparație cu alte mișcări extremiste care aveau o orientare similară cu acesta?

Dacă privim cu mai multă atenție cele întâmplate, lăsând deoparte presupunerile, constatăm că în toamna lui 1918, când națiunea germană a fost învinsă, s-a năruit o lume. Această națiune, care visase că va constitui o mare putere, ca în perioada 1870-1871, că va trăi „vremuri minunate”, a constatat că se năruia lumea: a avut loc o revoluție, care a fost considerată de către mulți ca o „răscoală a plebei” care „mirosea a golănimă”, apoi au apărut haosul pe străzi, foametea, șomajul pe scară largă și tulburările sociale, în toate regiunile Germaniei. La toate acestea se adaugă faptul că tratatul de pace anunțat cu surle și trâmbițe pe străzi nu avea să însemne decât umilință. În Tratatul de Pace de la Versailles, mai exact în articolul 231 al acestuia, se face referire la datoriile de război. Cineva a afirmat că poporul german nu a fost apăsător în primul rând de datorii, ci de ideea că era considerat un popor demn de dispreț. Deja din acel moment s-a format un „grup al celor înveninați”, care nu așteptau decât un conducător, adică un *Führer*, și un ordin, care să vină din partea acestuia. Pentru inflație, pentru faptul că mase largi ale populației au sărăcit, pentru faptul că s-a declanșat criza economică la nivel mondial, pentru toate acestea a fost învinuită la un moment dat Republica de la Weimar.

La începutul anilor 1930 Hitler a profitat de această situație, dar și de nemulțumirea populației. El a deplâns criza, dar de fapt el a fost cel care a adâncit-o. Tocmai această criză a constituit pentru Hitler un mijloc de a pune mâna pe putere. Există o mulțime de întrebări legate de motivele care au dus la ascensiunea lui Hitler, întrebări la care nu s-a găsit răspuns nici până în prezent. Însă trebuie să ținem cont de faptul că această ascensiune s-a produs în condițiile în care națiunea germană era zdrobită. Succesul imens de care s-a bucurat mișcarea lui Hitler s-a datorat faptului că lumea voia să scape de nefericita republică, de „Statul nebunilor”, cum a numit-o un contemporan, de Republica de la Weimar, pe care unii o apărau cu înverșunare, iar alții o disprețuiau.

Acesta a fost un element care a dus la o fractură în plan moral, lucru despre care vorbesc astăzi mulți istorici, referindu-se la atrocitățile legate de regimul care s-a instalat în 1933. Contemporanii nu au conștientizat existența acestei fracturi sau au realizat foarte rar că ea a existat. Ca să înțelegem foarte bine situația, trebuie amintit și faptul că majoritatea celor care au trăit în anii aceia și au mai putut povesti prin ce au trecut nu au realizat ce înseamnă totalitarismul instalat odată cu venirea lui Hitler la putere, în ce moment oamenii au încetat să mai aibă drepturi și când exact s-a instalat tirania și violența într-o țară care se afla, din punct de vedere cultural, pe primele locuri în lume. Cea mai mare parte a populației Germaniei și-a imaginat că se va instala un regim autoritar, de genul celui existent în Italia lui Mussolini, unde, așa cum știa oricine, mersul trenurilor era respectat cu strictețe. După haosul care domnea în Republica de la Weimar, toată lumea dorea să se reîntoarcă la „punctualitatea germană”, care le lipsise tuturor timp de paisprezece ani.

Printre lucrurile ciudate din istoria germanilor se numără însuși Hitler. Cei care au urmărit cu mare atenție evoluția Germaniei de-a lungul istoriei au fost de părere că Hitler a fost un personaj aparte. Nicăieri în țări zguduite de tulburări nu s-a întâlnit în perioada interbelică vreo persoană care să aibă o abilitate retorică precum Hitler, care să dispună de capacitatea lui organizatorică și de priceperea lui tactică. Trebuie subliniat și faptul că nu a existat în perioada amintită o persoană mai radicală ca Hitler.

Trebuie spus și că Hitler avea tendințe expansioniste, de natură mai veche sau mai nouă. De exemplu, el era de părere că Estul Europei făcea parte, de fapt, din spațiul vital al Reichului și se cuvenea a fi colonizat. În timpul Primului Război Mondial se făcuseră deja „purificări etnice”, fapt care a dus la migrații ale populațiilor pe teritorii vaste. Tot în sfera tendințelor expansioniste ale lui Hitler intră și ceea ce numea el „alianță ideală”, mai exact o alianță cu Imperiul Britanic, prin intermediul căreia să se formeze un „popor germanic”, care „să conducă destinele lumii”. Și idei de genul acesta mai existaseră de-a lungul istoriei.

Sarcina pe care și-au asumat-o oamenii politici germani din acea vreme a fost, în primul rând, găsirea unor soluții de a nu

respecta clauzele Tratatului de la Versailles. Hitler a avut numai de câștigat în aceste condiții, pentru că el își propunea recucerirea teritoriilor care aparținuseră cândva Germaniei, făcându-i astfel pe oameni să se simtă iar mândri pentru că trăiesc într-o țară care va deveni din nou o mare putere pe plan european și mondial. Într-o adresă trimisă în 1926 Ministerului de Externe de către reprezentanții armatei germane se arată că se impunea în primul rând eliberarea Renaniei și a Regiunii Saarland, că mai apoi era necesară cucerirea fâșiei de pământ poloneze, care despărțea Prusia Orientală de Reich, redobândirea Sileziei Superioare de la Polonia, anexarea Austriei, precum și ocuparea zonei demilitarizate. Dacă avem în vedere succesiunea acțiunilor indicate în respectivul document, putem afirma că este vorba chiar despre programul privitor la politica externă pe care îl avea Hitler în anii 1930. Oamenii, indiferent de vârstă și clasă socială, au văzut în liderul NSDAP²¹ omul care părea că este în stare să le satisfacă năzuințele revizioniste, deși era un aventurier și o persoană care putea trece foarte ușor de la o dispoziție la alta. El s-a priceput că nimeni altul să transforme Tratatul de la Versailles și sentimentele de umilință pe care le stârnea în sufletele germanilor într-un mijloc de mobilizare.

Cei care l-au susținut pe Hitler nu au ținut însă seama de un aspect și probabil că nici nu l-au bănuit. Este vorba despre faptul că Hitler era un om hotărât și „rece ca gheața”, adică foarte calculat. El voia cu orice preț să transpună în realitate visurile sale fanteziste. Tiradele lui legate de război, de o nouă ordine mondială, de un uriaș imperiu, care să se întindă până la Urali și chiar dincolo de aceștia nu erau doar expresia temperamentului dictatorului. În vreme ce unii care îl sprijineau pe Hitler ar fi dorit ca Germania să redobândească teritoriile pe care le pierduse după prima conflagrație mondială, Hitler nu voia acest lucru. El își dorea spații vaste, milioane de kilometri pătrați și mai ales teritorii care, după cum se exprima el, să fie depopulate în urma unui „joc diavolesc”. Această dorință era rezultatul faptului că dictatorul visa să cucerească mereu noi și noi teritorii, fiecare fiind un punct de pornire pentru viitoare cuceriri.

---

²¹ Partidul Național-Socialist al Muncitorilor din Germania. (n.tr.).

Există și cercetători care sunt de părere că se poate vorbi despre o continuitate în plan ideologic, în sensul că Hitler s-ar fi bazat pe ideile formulate de către Ludendorff în 1918, în ceea ce privește Estul Europei. Este posibil ca Hitler să pornească de la ideologia lui Ludendorff, dar el vine cu idei noi, cum ar fi, de pildă, aceea că întreaga lume este bolnavă, că există un fenomen de otrăvire a raselor, că este necesară nimicirea anumitor populații, astfel încât să se reîmprospăteze sângele și „să fie salvat globul pământesc”. Astfel, apare un element nou, care trece de naiva dorință imperialistă de a acapara tot mai mult. Este vorba despre utopia rasistă, care urma să stea la baza unei noi ere mondiale. Această utopie urma să fie transformată în realitate de sute de milioane de oameni conștienți de moștenirea lor genetică și care își îndeplinesc misiunea fără a se abate de la aceasta, care cuceresc noi spații, care nimicesc sau subjugă oamenii aparținând „raselor inferioare”. Era vorba în acest context despre „omul nou”, care făcea planuri, distrugea, strămuta populații (și petrecea în hoteluri ale KdF²²), pe insule, în fiordurile norvegiene sau în Crimeea. Această concepție despre rasa superioară și omul nou era ceva nemaiîntâlnit până atunci și ar însemna să ne lăsăm atrași în capcana propagandei naziste, dacă am crede că această „revoluție” și-ar avea rădăcinile undeva în trecut, pentru că ele nu există. Monstruosul plan își are rădăcinile în sine însuși. Atât de departe nu se gândise nimeni până atunci și nu se făcuseră astfel de planuri nebunești. Nu există nicio legătură între aceste planuri și modul de gândire al lui Bismarck, a lui Frederic cel Mare sau al împăraților din Evul Mediu.

Atât din punct de vedere al personalității sale, cât și din punct de vedere moral, Hitler se deosebește de oricare dintre înaintașii săi. El a dat dovadă de un egocentrism care nu a mai fost întâlnit niciodată în istorie, punând semnul egal între existența sa și cea a țării sale, lucru pe care i l-a reproșat Albert Speer în scrisoarea trimisă pe 18 martie 1945. În 1936, trupele germane ocupă Renania, iar în primăvara lui 1939 Praga, și dictatorul pare un om încununat de victorie, dar către sfârșitul războiului se vede cât se poate de clar că Führerul nu a fost

---

²² *Kraft durch Freude* = „Putere prin Bucurie”, organizație nazistă responsabilă cu petrecerea timpului liber. (n.tr.).

decât un politician care a mizat totul pe o singură carte și a pierdut.

Unul dintre generalii fanatici, aghiotantul-șef al lui Hitler, Wilhelm Burgdorf, care dădea dovadă de „un idealism fără margini” și era gata să facă totul „pentru Führer și pentru popor”, a avut în ultimele zile ale conflagrației o discuție în contradictoriu cu secretarul lui Hitler, Martin Bormann. În timpul discuției aprinse, Burgdorf a țipat la omul din anticamera Führerului, spunându-i că este atât de slugarnic, încât și-a atras disprețul colegilor săi ofițeri.

Burgdorf îi mai spune lui Bormann că idealismul de care dă dovadă „este unul exagerat” și că el însuși este „naiv și prost”. Generalul Krebs, care îi este loial lui Hitler, vrea să intervină, dar Burgdorf îl împiedică, spunând: „Mai lasă-mă, dragă Hans! Cândva trebuiau spuse toate lucrurile astea! Ofițerii tineri au mers cu sutele de mii la moarte” și că el se întreabă pentru ce. Nici pentru patrie, nici pentru un viitor mai bun. Aghiotantul-șef al lui Hitler își dă seama în sfârșit care este situația și spune: „Pentru voi au murit... Au fost sacrificați milioane de oameni, în timp ce voi, conducătorii Partidului Nazist, v-ați îmbogățit din avutul poporului! Ați făcut presiuni, ați adunat averi fabuloase, ați furat proprietăți care aparțineau nobililor, ați construit palate, ați pus mâna pe mult mai mult decât v-ar fi trebuit, ați mințit poporul și l-ați subjugat. Ați murdărit cu noroi idealurile noastre, morala noastră, credința noastră, sufletul nostru. Omul nu a fost pentru voi decât un simplu instrument pentru nemărginita voastră sete de putere. Ați distrus cultura noastră veche de sute de ani, ați nimicit poporul german. Asta este cumplita voastră vină”.

După ce au fost rostite aceste cuvinte, în buncăr s-a așternut o liniște mormântală. Apoi, Bormann a replicat rece și calculat: „Dar, dragul meu, nu trebuie să pui totul la suflet. Să știi că, chiar dacă alții s-au îmbogățit, eu nu am nicio vină... Sănătate, dragul meu!”

Câteva zile mai târziu, Wilhelm Burgdorf avea să se sinucidă. În cadrul unui ultim consiliu, cel din 27 aprilie 1945, la care au participat ofițeri cu funcții importante, Hitler a făcut referire la o afirmație a lui Richelieu²³ și a arătat că dacă moare trebuie să

---

²³ Armand-Jean du Plessis de Richelieu, pe scurt Cardinalul Richelieu (1585-1642), a fost cleric și politician francez; din 1624 până la moartea sa este prim-ministru în

lase în urmă marile proiecte și „amintirile cele mai dragi”. A ieșit la lumină din nou jucătorul care și-a încercat norocul, omul care apăruse din neant și era gata să dispară în el, lăsând în urmă o nesfârșită dâră de molozi și ruine. „Ce mare lucru?” le-a spus el odată ofițerilor. „Până la urmă trebuie să lăsăm în urma noastră pârjol și pustiu!”

• Capitolul 3 •

„Războiul e pierdut!”

20 aprilie. Este ziua de naștere a lui Hitler, care împlinește 56 de ani. Cu această ocazie se întâlnesc pentru ultima dată persoane cu funcții importante în Partidul Nazist, respectiv în cadrul aparatului de conducere al celui de-al Treilea Reich: Goebbels, Himmler, Bormann, Speer, Ley, câțiva gauleiteri și ofițeri superiori din Wehrmacht. Göring a venit de la domeniul său de vânătoare de la Karin hall, după ce la primele ore ale dimineții a trimis în sudul Germaniei 24 de camioane încărcate cu ceea ce izbutise el să strângă de-a lungul anilor, adică antichități, tablouri și piese de mobilier. După ce a plecat coloana de camioane, Göring a examinat, fără a trăda niciun fel de emoție, întreg sistemul care fusese pus la punct, astfel încât domeniul de vânătoare de la Karin hall să sară în aer. Apoi i-a spus ofițerului care îl însoțea: „Uneori trebuie să faci astfel de lucruri, atunci când ești prinț moștenitor”.

După ce a rostit aceste cuvinte, a plecat pentru a participa la sărbătorirea Führerului. Cu câteva zile mai înainte, Eva Braun venise la buncărul lui Hitler și se instalase acolo.

Führerul a fost felicitat în încăperile cele mai spațioase ale noii clădiri a Cancelariei Reichului, chiar dacă acestea au avut de suferit de pe urma bombardamentelor, nu aveau mobilier și nici tablouri. Faptul că se adunaseră atâția ofițeri, atâtea persoane importante, amintea într-o oarecare măsură de glorioasele vremuri de altădată, chiar dacă sirenele urlau neîncetat, accentuând starea deprimantă a celor ce veniseră să-l felicite pe Führer. După ce a rostit câteva cuvinte, Hitler a trecut de la un grup la altul, a primit cu sobrietate urările care i-au fost adresate și i-a încurajat pe cei prezenți. Una dintre persoanele care l-a văzut în momentele respective a mărturisit că la început arăta mai rău decât de obicei și făcea eforturi foarte mari pentru a ascunde faptul că îi tremura mâna stângă, dar a împrumutat parcă din energia celor de față și arăta „de

parcă ar fi fost galvanizat”. Afară, pe Wilhelmstraße, avea loc un fel de paradă. Trupe de militari, care purtau steagul cu zvastică, defilau prin fața *Gruppenführer*-ului SS, Wilhelm Mohnke.

În cursul dimineții s-a emis parola „Clausewitz”, care indica stare de urgență. În același timp, a devenit cunoscut faptul că Hitler era gata să pună în aplicare hotărârea pe care o luase deja în urmă cu câteva zile: toate teritoriile rămase sub controlul germanilor urmau să fie împărțite în două zone, „Zona de Nord”, sub comanda amiralului Karl Dönitz și „Zona de Sud”, sub comanda feldmareșalului Albert Kesselring. Această măsură disperată a constituit, pentru cei ce erau dispuși să-l laude pe Hitler, un prilej pentru a vorbi despre „geniul militar” al Führerului, care știa să facă în așa fel încât pozițiile defensive ale militarilor germani să constituie un mare dezavantaj pentru militarii care atacau pozițiile germane. Goebbels a vorbit chiar despre un „clește” pus la punct de Führer, în care urmau să fie prinși adversarii germanilor, ce ar fi urmat să trăiască „un al doilea Cannae²⁴”.

În ciuda tuturor aparențelor, a lucrurilor de fațadă, a acțiunilor „geniului militar” sau a tiradelor în care se vorbea despre victorie, toți cei prezenți la aniversarea lui Hitler așteptau cu nerăbdare sau chiar cu oarecare nervozitate ca totul să se termine. Toată lumea știa că Armata Roșie era pe punctul de a încercui orașul. În direcția nord, cât și înspre sud, mai rămăsese doar un coridor îngust de care se puteau servi cei ce doreau să părăsească Berlinul. De altfel, Göring îi cere ordonanței sale să-i raporteze constant care este situația în ceea ce privește coridorul respectiv.

Ca și când ar fi știut că toți cei care veniseră să-l felicite așteptau cu nerăbdare să plece, dictatorul căuta parcă să prelungească totul. Imediat după petrecere, el i-a convocat pe generali în sala de conferințe și le-a ordonat să îi oprească pe rușii care ajunseseră până la pozițiile defensive germane din nordul și estul Berlinului. Așa cum se întâmpla când Hitler se lansa în discuții tactice, el a făcut referire la trupe care nu existau decât în imaginația sa. Le-a spus ofițerilor care ar fi pozițiile avantajoase pentru trupele de asalt și pentru pușca-

---

²⁴ În anul 216 î.H. are loc la Cannae bătălia dintre romani și cartaginezii conduși de Hannibal. Deși romanii erau superiori din punct de vedere numeric, ei sunt învinși. Aceasta este una dintre cele mai mari bătălii tactice din istoria militară. (n.tr.).

mitralieră. Muți, cu figuri impasibile, ofițerii urmăreau indicațiile Führerului. Masivul Göring, care se așezase chiar în fața lui Hitler, părea că abia mai poate să-și stăpânească nervozitatea și numără minutele.

Cu o seară înainte, Hitler a întrebat dacă nu cumva era bine ca Berlinul, în care exista un număr relativ redus de combatanți, să fie abandonat. Führerul menționase și că ar avea intenția să preia comanda „Zonei de Sud”, lupta urmând a fi continuată din zona muntoasă, în care se afla Obersalzberg. El nu a ezitat să amintească faptul că acolo, în munți, își dormea somnul de veci împăratul Barbarossa²⁵. Goebbels l-a rugat, însă, adoptând un ton plin de patetism, să rămână în Berlin și să moară, dacă așa îi era destinul, între ruinele orașului. Goebbels i-a spus Führerului că ocupă un loc deosebit în istorie și trebuie să procedeze astfel. Dictatorul spusese deja în mai multe rânduri că nu are de gând să moară „la reședința de vară”, conștient fiind că și după trecerea în neființă trebuie să facă impresie. Goebbels i-a mai adus și argumentul că numai în Berlin se mai putea obține o „victorie importantă în plan moral”.

Cu ocazia aniversării zilei sale de naștere, Hitler a spus că s-a gândit bine în timpul nopții și a hotărât că va rămâne în capitala Reichului. Ofițerii care stăteau în jurul său au încercat să îl convingă să plece din oraș, afirmând că peste numai câteva ore era posibil să se blocheze acel coridor îngust de care se puteau servi cei ce doreau să părăsească Berlinul. „Cum aş putea să-i fac eu pe militari să se avânte în lupta decisivă pentru a păstra în mâinile lor Berlinul, dacă eu nu aş avea altă grijă decât aceea de a mă refugia într-un loc sigur?” a insistat Hitler. În cele din urmă, pentru a pune capăt discuțiilor care aveau ca temă faptul că Hitler ar trebui sau nu să părăsească Berlinul, dictatorul a spus că, în ceea ce îl privea, va lăsa totul în seama „sortii” și că nu va împiedica pe nimeni să părăsească Berlinul. Hitler era de neclintit și a subliniat acest lucru, trecând peste hotărârile celor doi comandanți Heinrici și Busse și ordonând sec: Corpul 56 Tancuri, al generalului Helmuth Weidling, care fusese angajat în lupte grele, să ia pozițiile necesare pentru apărarea Berlinului.

---

²⁵ Împăratul Frederic Barbarossa a trăit între anii 1122-1190; între 1147-1152 a fost Duce de Suabia, în perioada 1152-1155 a fost conducătorul Regatului Romano-German și din 1155 până în 1190 conducătorul Imperiului Romano-German. (n.tr.).

După ce a încheiat discuțiile cu ofițerii, Göring, care era palid și transpira abundent, și-a luat rămas-bun de la aceștia. Apoi a început să îi vorbească lui Hitler despre „treburi urgente în sudul Germaniei”, dar dictatorul era absent și nici măcar nu îl privea, ca și când ar fi știut de multă vreme ce planuri avea cel ce era locțiitorul său. Când a terminat de vorbit, Göring s-a dus împreună cu Goebbels, Himmler, Speer și Bormann în grădina situată în spatele Cancelariei Reichului.

În apropierea ieșirii din buncăr, printre craterele făcute de bombe și printre copacii rețezați s-au prezentat câțiva militari, care țineau să-l felicite pe Führer. Era vorba despre o delegație a Diviziei SS „Frundsberg”, care fusese decimată, despre reprezentanți ai Armatei „Kurland”, cât și despre câțiva reprezentanți din Tineretul Hitlerist, care făceau parte dintr-o „unitate de nimicire a tancurilor”. Cocoșat și îmbrăcat în manta, Hitler a dat mâna cu fiecare. Apoi a trecut la copiii din Tineretul Hitlerist, i-a felicitat, i-a bătut pe umăr și i-a mângâiat pe obraz, pentru ca apoi să-i decoreze. Deși era vizibil lipsit de putere, a reușit să spună câteva fraze, arătând că bătălia pentru Berlin trebuia câștigată cu orice preț și a încheiat strigând: „Mult bine vouă!”. Niciunul dintre copii nu a răspuns. S-a lăsat o tăcere profundă. „Doar în depărtare se auzea murmurul frontului situat la numai treizeci de kilometri depărtare”, notează în jurnalul său Artur Axmann, comandant al membrilor Organizației Tineretului Hitlerist.

După ce Hitler s-a întors în buncăr, a început marele exod. Miniștri și persoane cu funcții importante în Partidul Nazist îi spun Führerului câteva cuvinte de rămas-bun și apoi se grăbesc să plece, urmați de nesfârșite coloane de camioane. După cum relatează unul dintre aghiotanții Führerului, acesta din urmă a dat din când în când din cap a dezamăgire și a spus că i-a lăsat să plece pe cei pe care i-a făcut cândva oameni.

În timp ce unii au căutat să ajungă cât mai departe de capitala Reichului, alții au plecat pe front, din „dorința arzătoare a poporului”, cum spuneau propagandiștii naziști. Către orele 22, Hitler le-a spus apropiaților săi că dorește să mai împruțineze personalul care îi stă la dispoziție și a trimis două secretare, mai mulți aghiotanți, cât și pe medicul său personal, doctorul Morell, în sudul Germaniei. Celor care pleacă are grijă să le spună că poate îi va urma. Lui Morell i-a mărturisit că nu-l mai ajută niciun

medicament. Apoi, s-a retras mai devreme decât de obicei în încăperile sale. Dintre persoanele care au rămas la Berlin, printre care se numără Eva Braun și Bormann, unii au organizat o petrecere în încăperile goale ale noii Cancelarii a Reichului. Au cerut să li se aducă băuturi și au încercat să dea uitării atmosfera din buncăr. Au dansat cu toții pe o singură melodie, căci aveau un singur disc. În cântecul respectiv era vorba despre trandafiri sângerii și despre fericirea care sigur va veni. După o vreme, s-au retras în buncăr, din cauza tirului de artilerie.

Din momentul în care dictatorul le-a permis mai-marilor regimului nazist să părăsească Berlinul, biroul comandantului orașului a fost pur și simplu luat cu asalt, deoarece numai acesta avea dreptul să emită permise de liberă-trecere. În câteva ore au fost eliberate peste 2 000 de permise, deși Goebbels dăduse ordin ca niciun bărbat care era capabil să lupte cu arma în mână să nu părăsească orașul. Secretarul de stat, Otto Meißner, l-a sunat pe Goebbels și i-a spus că el trebuie să plece în Macklenburg, pentru că avea de rezolvat anumite probleme de natură comercială. Goebbels i-a răspuns tăios: îi pare rău că nu poate face ce voia să facă de 12 ani – să-l scuipe în față. În ajun, Goebbels declarase într-un comunicat transmis la radio:

„Germania a fost și este o țară a loialității. Loialitatea va avea parte de cel mai frumos triumf, în ciuda primejdiilor. Niciodată nu se va putea spune că poporul și-a părăsit Führerul sau că acesta și-a părăsit poporul. Ne vom bucura de victorie! Așa cum s-a întâmplat de nenumărate ori, Dumnezeu îl va trimite pe Lucifer în întunecimea din care a venit, chiar dacă el a fost vremelnicele stăpân al popoarelor. Lumea nu va fi dominată de cei din iad, ci de ordine, pace și bunăstare. Führerul și numai Führerul este nucleul rezistenței împotriva distrugerii lumii.” Două zile mai târziu, Goebbels a cerut într-un articol publicat în *Das Reich* să se reziste „cu orice preț.” El a continuat spunând că: „Băieții și fetele trebuie să lupte împotriva cotorpitorilor veniți din Asia, să se folosească de grenade și de mine... să tragă cu arma de la ferestre și din pivnițe, fără a ține seama de primejdia la care se expun”.

În dimineața care a urmat, Hitler este trezit la nouă și jumătate, cu două ore mai devreme decât de obicei. I se

comunică faptul că rușii se aflau în centrul orașului și atacau cu grenade Poarta Brandenburg, Reichstagul²⁶, precum și gara din Friedrichstraße. La scurtă vreme după ce a primit aceste vești, Hitler a intrat în anticamera biroului său. Nebărbierit și agitat el a întrebat: „Ce-i cu împușcăturile astea?” Burgdorf i-a spus că centrul orașului se află sub tirul dușmanilor, care au ocupat poziții la nord-est de Zossen. Palid, Hitler a întrebat: „Atât de aproape sunt rușii”? După aceea, a cerut să i se facă legătura cu generalul Koller, șeful Statului-Major al Aviației. Koller consemnează:

Hitler m-a sunat în cursul dimineții și m-a întrebat: „Știați că Berlinul se află sub tirul artileriei inamice?” „Nu”, i-am răspuns. „Nu auziți nimic?” „Nu, sunt în Parcul Werder”. „În oraș e mare agitație”, mi-a spus Hitler. „Se zice că se trage cu un tun de mare calibru, instalat pe șine. Din câte am aflat, rușii au pus stăpânire pe podul care traversează fluviul Oder. Luftwaffe trebuie să lichideze imediat artileria inamică!” „Inamicul nu a pus stăpânire pe podul care traversează fluviul Oder”, i-am răspuns lui Hitler. „Poate că a capturat o baterie germană, de care se folosește. Probabil că rușii se folosesc de baterii de calibru mediu, cu care au reușit să ajungă în centrul orașului.” Am discutat mai mult timp despre situația podului de cale ferată care traversează fluviul Oder. Hitler vrea cu orice preț să intervin și să lichidez bateria inamică. Dorește să-i raporteze în zece minute unde anume se găsește bateria respectivă...

Nota continuă: „Sun la buncărul de la Zoo și mi se spune că ar fi vorba despre o baterie cu un calibru de 10-12 centimetri. Bateria rusească, îmi raportează cei care au ocupat poziție în flanc, se află la Marzahn, adică la aproximativ 12 kilometri de centrul orașului... Îi raporteze lui Hitler care este situația, dar nu mă crede”.

Această relatare a lui Koller ilustrează foarte bine tendința lui Hitler de a ignora situația reală a trupelor și realitatea în general, atunci când discută cu generalii săi, de a inventa tiruri

²⁶ Clădirea Parlamentului Germaniei. (n.tr.).

de artilerie, baterii dispuse pe șine sau poduri peste fluviul Oder. Mai mult chiar, el intervine în lanțul de comandă, nu dă crezare cifrelor care i se prezintă în legătură cu trupele de infanterie și provoacă haos în cartierul general. Koller își continuă relatarea din 21 aprilie:

Hitler m-a sunat din nou. Dorește o situație exactă a avioanelor care se află la sud de Berlin. I-am spus că îmi este imposibil să îi prezint o astfel de situație, deoarece legătura cu forțele combatante se stabilește greu. Am arătat, de asemenea, că trebuie să se mulțumească doar cu rapoartele care îi sunt transmise dimineața și seara. Hitler este nervos și nemulțumit.

La scurt timp după această convorbire, Hitler l-a sunat de mai multe ori pe Koller. Mai întâi a vrut să știe care era situația aparatelor de zbor staționate la Praga. Apoi a spus ceva despre „armata particulară” despre care se spunea că e plătită de Göring. În cele din urmă, zbiară la Koller și îi spune că „întreaga conducere a Luftwaffe ar trebui spânzurată”. Generalul primește mereu noi ordine de la Hitler, pe care însuși dictatorul le anulează ulterior. „Și diavolul ar putea să-și piardă mințile în astfel de condiții!” scrie în cele din urmă Koller.

Pentru a dispune de o situație de ansamblu, Koller a încercat să ia legătura cu generalul Krebs. După nenumărate încercări eșuate, Koller a reușit să intre în legătură cu generalul Krebs la orele zece și treizeci de minute și l-a întrebat despre un ordin al lui Hitler legat de intervenția generalului SS Steiner. Conform relatărilor lui Koller, Hitler a intervenit brusc pe fir și a spus: „Vă mai îndoiiți de ordinele mele? Cred că m-am exprimat destul de clar! Toate aparatele Luftwaffe disponibile în Zona de Nord trebuie să fie puse imediat la dispoziția lui Steiner! Cei ce nu se supun își vor pierde viața peste cinci ore! Voi răspundeți cu capul pentru respectarea acestui ordin!”

La puțină vreme după încheierea convorbirii telefonice amintite, Hitler este scandalizat de faptul că niciunul dintre stenografii cărora el însuși le spusese că sunt liberi, nu s-a prezentat la întâlnirea sa cu ofițerii. Așa cum a considerat Hitler de nenumărate ori de-a lungul vieții sale, cauza pentru toate lucrurile neplăcute este una singură: trădarea. În timpul nopții,

Walter Hewel, atașatul permanent al ministrului de Externe pe lângă Führer, un om pe care dictatorul în prețuia foarte mult, i-a spus lui Hitler că ar fi timpul pentru o inițiativă politică. Führerul s-a ridicat în picioare și a spus cu o voce schimbată, în timp ce părăsea încăperea, abia târându-se: „Politică! Eu nu mai fac politică! Îmi repugnă! După ce voi fi mort, va trebui să faceți destulă politică!”

Hitler nu-și mai putea stăpâni nervii, încăpățânarea și speranța sa în victorie devin tot mai nesigure.

În cadrul ultimei conferințe de presă, organizată la reședința sa, cu cartioane în geam și la lumina lumânărilor, Goebbels a susținut că întreaga vină pentru faptul că marile planuri au eșuat le aparține ofițerilor și „reacționarilor” cu care aceștia s-ar fi aliat, forțați de împrejurări. El a mai precizat că membrii vechii caste a ofițerilor ar fi „trădat” luând decizii greșite în ceea ce privește dotarea armatei, în timpul campaniilor duse în Franța și Uniunea Sovietică, de când a început invazia Aliaților și până la 20 iulie.

În momentul în care unul dintre subordonații săi, secretarul de stat Hans Fritzsche, îi atrage atenția că nu trebuie să uite credința, loialitatea și spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă poporul, omul care se stăpânește de obicei și își cântărește foarte bine cuvintele izbucnește spunând că și poporul a trădat: „Ce să fac eu cu un popor ai cărui bărbați refuză să lupte chiar și atunci când văd că soțiile lor sunt violate?”, strigă el scandalizat. Goebbels, „roșu la față” de furie, a mai spus că în Est militarul german fuge din calea inamicului, iar în Vest îl întâmpină pe dușman cu steaguri albe și de aceea nu poate avea un sentiment de milă față de poporul care și-a hotărât singur destinul. El susține că în 1933, când Germania a ieșit din Liga Națiunilor, a fost împotriva unei politici de supunere și pentru o politică bazată pe curaj. Acest curaj, mai spune el, s-ar fi dovedit a fi fost o himeră. Apoi a mai ținut să adauge, ridicându-se de la locul său: „Pentru unii acest lucru ar putea constitui o surpriză... Nu vă mai faceți iluzii! Nu am obligat pe nimeni să lucreze cu mine. Noi nu am obligat nici poporul german la nimic! El însuși ne-a numit în fruntea sa. Acum i se taie gâtul!” Înainte de a ieși din încăpere, el se întoarce și strigă: „Dacă noi o să pierim, se va zgudui întreg pământul!”

•

În timp ce se desfășoară conferința de presă, în buncărul lui Hitler s-a primit știrea conform căreia atât mareșalul Jukov din secțiunea centrală, cât și mareșalul Konev din secțiunea sudică, dar și mareșalul Konstantin K. Rokosovski, de pe Frontul al II-lea Bielorus ar fi străpuns liniile defensive germane la Stettin²⁷ și avansează spre Berlin. Așa cum era de așteptat, Hitler nu a ordonat ca toate forțele disponibile să se retragă până pe linia de apărare a Berlinului, deoarece a considerat că liniile defensive străpunse sunt un prilej foarte bun pentru un contraatac al unităților germane. El ia de pe hartă, mai precis din dreptul localității Eberswalde, un fanion pe care era scris „Grupul Steiner” și ordonă ca Armata a 9-a a generalului Theodor Busse să intre urgent sub comanda generalului SS Felix Steiner, să străpungă în sud-est flancul sovietic și să împingă frontul până la Cottbus. „Este interzisă deplasarea către vest”, avertizează Hitler. „Ofițerii care nu execută acest ordin vor fi împușcați pe loc. Dumneavoastră răspundeți cu capul pentru îndeplinirea acestui ordin”, îi spune dictatorul lui Steiner

Situația era una cât se poate de dificilă, deoarece armata comandată de Busse se compunea din grupuri răzlețe de militari, care luptau cu disperare, căutând să evite încercuirea iminentă, iar Grupul Steiner nici nu mai exista. Dispozițiile în vederea îndeplinirii ordinului dictatorului fuseseră date, numai că o parte din ele erau contradictorii și altele nu puteau fi respectate din cauza situației existente pe front. La toate acestea se mai adaugă și faptul că generalul Heinrici, care comanda atât Armata a 9-a, cât și Grupul Steiner, nu a fost informat în legătură cu ordinul lui Hitler și, când a aflat de acesta, a luat legătura cu generalul Krebs.

Heinrici a precizat că ar fi mai bine dacă Armata a 9-a s-ar retrage și că el nu va îndeplini ordinul, fiind gata să demisioneze și să lupte în *Volkssturm*. De asemenea, Heinrici a spus că nu dorește sacrificarea inutilă a unor vieți omenești.

Însă Krebs este de părere că ordinul primit trebuie executat și, când Heinrici îl întreabă cine răspunde pentru viața militarilor, Krebs îi spune că „răspunderea îi aparține Führerului”.

Faptul că Heinrici intuia foarte bine care era situația generală avea să se dovedească o zi mai târziu, când s-a dus împreună

---

²⁷ Szczecin, actualmente pe teritoriul Poloniei. (n.tr.).

cu șeful Statului-Major al Armatei Germane, generalul-colonel Alfred Jodl, la punctul de comandă al lui Steiner. Chiar înainte de a începe orice discuție, Steiner a întrebat: „Știți cumva unde sunt oamenii mei?” La sfârșitul întâlnirii, Heinrich a menționat ordinul de atac dat de Hitler și i-a spus generalului SS: „Trebuie să atacați domnule Steiner! De succesul misiunii dumneavoastră depinde capitala Reichului. Faceți-o de dragul Führerului dumneavoastră!” Steiner l-a privit preț de câteva secunde și i-a răspuns: „Dar este și Führerul dumneavoastră!”

Confuzia crește de la o oră la alta. În dimineața zilei de 22 aprilie, generalul-locotenent Hellmuth Reymann, care fusese numit comandant al orașului la finele lunii februarie și căruia atât Hitler cât și Goebbels îi reproșaseră faptul că ia decizii nefericite, este revocat din funcție. Succesorul său este fostul responsabil cu pregătirea ideologică a trupelor, colonelul Ernst Kaether, care este avansat direct la gradul de general-locotenent. Kaether își petrece aproape toată ziua laudându-se cu faptul că a fost avansat atât de rapid și are o funcție foarte importantă.

Era, însă, o funcție care implica obligații pe care Ernst Kaether nu le poate onora. Tocmai de aceea, chiar în seara zilei de 22 aprilie el a fost revocat din funcție și retrogradat până la gradul de colonel.

În aceeași zi s-a răspândit zvonul că generalul Weidling și-ar fi abandonat pozițiile din sud-estul Berlinului și s-ar fi retras la Döberitz, în vestul orașului. Când Busse și Hitler au aflat că Weidling a luat singur hotărârea de a se retrage, fără a-și consulta superiorii, au hotărât că generalul trebuie executat prin împușcare. Pe Weidling nu-l speria hotărârea luată și s-a dus fără ezitare în buncărul lui Hitler. Pe unul dintre holurile adăpostului subteran i-a întâlnit pe Krebs și Burgdorf și i-a întrebat de ce ar trebui să fie împușcat. El le-a explicat că oamenii săi se aflau „la numai doi kilometri de punctul în care se dau lupte grele”. Auzind acest lucru, Burgdorf și Krebs au devenit „mult mai amabili” și l-au însoțit la Hitler.

Dictatorul l-a întâmpinat cu o „față buhăită și ochii unui bolnav, care are febră”. Weidling a mai remarcat că „piciorul stâng al lui Hitler se mișca neîncetat, chiar și atunci când stătea jos, întocmai ca brațul unei pendule, dar ceva mai repede.” Imediat ce generalul a raportat care era poziția oamenilor săi,

Hitler a început să vorbească. Weidling a fost uluit să audă că unitățile rusești aflate în sudul Berlinului au fost „împrăștiate” și apoi „nimicite” de către militarii aflați sub comanda lui Steiner și Busse, dar și de alte formațiuni ale armatei germane. În același timp ar fi urmat ca „alte forțe” să țină piept militarilor ruși aflați în nordul orașului, pentru ca ulterior să se unească rapid cu diferite unități ale armatei germane și să se angajeze într-o luptă decisivă. În urma discuțiilor cu Hitler, Weidling s-a dus la ofițerii săi de stat-major și a dat unele ordine, axându-se pe tactica trupelor sale. A doua zi a aflat cu uimire și cu nemulțumire de la Krebs că Hitler îl numise în funcția de comandant al sistemului de apărare a Zonei Berlin. „Ar fi fost mai bine dacă ați fi ordonat să fiu împușcat” a replicat Weidling sec. „Aș fi scăpat de chinuri.”

Surprizele au continuat. În discuțiile care se poartă în continuare între ofițerii de grad înalt ai armatei germane este amintit un nume al unui militar căruia nu i se dăduse până atunci prea mare importanță, dar de care par să se lege la un moment dat toate speranțele. Generalul Krebs s-a prezentat la Heinrici și i-a raportat că Armata a 12-a, comandată de generalul Walter Wenck a staționat la Magdeburg și se îndreaptă spre Berlin. Krebs a subliniat că această manevră este bine-venită, deoarece trupele americane consideră că Elba ar fi un fel de linie de demarcație și încearcă să traverseze fluviul.

Datorită faptului că Armata a 12-a era compusă în mare parte din militari care se aflaseră pe front și aveau experiență în acest sens, speranțele legate de Wenck și de oameni săi erau întemeiate. În lumea subterană a buncărului, în fața hărților înțesate de fanioane, sunt uitate anumite date din viața reală. În primul rând, Wenck nu dispunea nici măcar de un singur tanc, apoi aviația inamică era net superioară aviației germane și, în sfârșit, două divizii care i s-au promis lui Wenck nu au ajuns și nu vor ajunge niciodată la el. Trebuie amintit și faptul că în zona în care se găsea Armata a 12-a se aflau peste o jumătate de milion de refugiați, care trecuseră Fluviul Elba de teama rușilor, dar fuseseră reținuți de trupele americane. Zi de zi numărul acestor refugiați a crescut, ridicându-se în timp la câteva milioane. O parte din aceștia au dispărut, alții au ajuns în lagăre și alții au fost duși la muncă forțată în Est.

Însă Heinrici nu l-a avertizat pe Krebs în legătură cu dificultățile pe care le implică orice plan operativ. El nu mai vrea să execute ordinele venite din buncărul lui Hitler și are de gând să retragă efectivele militare germane, aflate în nordul și în sudul Berlinului, dorindu-și să evite astfel o luptă devenită inutilă. Respectivele efective militare ar fi urmat să ajungă la liniile britanice și americane. Heinrici s-a folosit de vestea primită în legătură cu Armata a 12-a și i-a ordonat lui Busse să înainteze spre vest și să-i iasă în întâmpinare lui Wenck. Când prevăzătorul Busse l-a întrebat pe Heinrici dacă era bine să procedeze astfel, acesta din urmă i-a spus că trebuie să execute ordinul pe care tocmai l-a primit și i-a închis telefonul.

•

Militarii mai opuneau rezistență doar în virtutea voinței și a speranței deșarte conform căreia „coalitia perversă dintre plutocrație și bolșevism se va rupe”, așa cum se exprimase Goebbels. Ministrul Propagandei Naziste spunea că rezistența militară avea drept scop să se câștige timp. Dar întâlnirea din 22 aprilie 1945, care a avut ca subiect situația din teatrele de luptă, a spulberat toate speranțele iluzorii, construite cu atâta efort.

Întâlnirea a început puțin după ora trei după-amiaza și a durat, cu unele întreruperi, până la ora opt seara. Hitler a primit cu aparentă nepăsare stoică vestea că sovieticii au reușit să străpungă liniile germane și în nordul Secțiunii Oder. A mai fost informat că dușmanii ar fi cucerit localitatea Zossen și se îndreaptă spre Stahnsdorf, că operează în partea de nord a orașului, între Frohnau și Pankow, și că au ajuns în estul Berlinului până la linia Lichtenberg, Mahdorf, Karlshorst. S-a lăsat liniștea și Hitler a întrebat de Grupul Steiner. Când generalii au dat răspunsuri evazive, iar Krebs s-a văzut nevoit să recunoască în cele din urmă că atacul lui Steiner nici măcar nu a avut loc, s-a dezlănțuit furtuna.

Hitler a făcut o criză de nervi, cum nu mai văzuse niciunul dintre cei prezenți. Dictatorul a sărit în picioare și a trântit pe masă creioanele colorate pe care le avea întotdeauna cu el, în momentul în care avea o întâlnire cu generalii săi și discuta situația trupelor. După aceea a început să țipe. Vocea lui, care în ultimele săptămâni fusese cu totul lipsită de vlagă, și-a recăpătat forța de altă dată. După ce s-a chinuit o vreme pentru

a-și găsi cuvintele, Hitler s-a plâns de lume, de lașitate, de lipsa loialității, defecte pe care le remarcă la toți cei din jurul său. În timp ce persoanele aflate în preajma sa îl priveau consternate, Hitler și-a făcut loc printre cei prezenți și a început să se plimbe cu pași nesiguri prin încăperea îngustă. A încercat de câteva ori să-și recapete stăpânirea de sine, dar nu a reușit. Și-a lovit palma stângă cu pumnul drept, lacrimile au început să-i curgă pe obraz. El a spus că în aceste condiții nu mai putea conduce, pentru că ordinele sale erau doar niște vorbe-n vânt. Hitler a arătat, de asemenea, că nu mai știa ce să facă și a exclamat: „Războiul e pierdut! Dacă dumneavoastră, domnilor, credeți că eu voi părăsi Berlinul, atunci vă înșelați amarnic! Mai curând îmi trag un glonț în cap!”

În momentul în care Jodl a fost chemat la telefon, Hitler i-a rugat pe cei prezenți să părăsească încăperea. Apoi, le-a cerut să rămână lui Keitel, Krebs și Burgdorf.

Ceilalți oameni prezenți în buncăr s-au adunat pe holuri, speriați de strigătele Führerului. În timp ce emiteau păreri și tremurau la explozia câte unei grenade care făcea să se zguduie buncărul, Hitler a ieșit din încăperea în care se aflase și s-a îndreptat cu greu, fără a adresa nimănui vreun cuvânt, așa cum afirmă un martor ocular, spre încăperile care îi erau rezervate. În acea atmosferă de derută, care s-a instalat la un moment dat, Bormann a alergat de la unul la altul spunând: „Nu se poate ca Führerul să fi vorbit serios când a spus că vrea să se împuște!” Keitel, în schimb, le-a spus celor ce se aflau în preajma sa: „Trebuie să-l împiedicăm pe Führer să facă un asemenea lucru!”

După ce lucrurile s-au mai liniștit întrucâtva, Hitler a discutat pe rând cu unii dintre apropiații săi: Keitel, Dönitz, Krebs, Burgdorf, Hermann Fegelein. Pe la orele cinci, Hitler a cerut să fie chemat Goebbels și Bormann îi spune acestuia să-i transmită Führerului rugămintea de a se retrage la proprietatea sa din munți. Însă Goebbels nici măcar nu ia în seamă această rugămintă. Reacționează ca și cum nici nu ar fi auzit-o.

Există persoane care au afirmat că tocmai disponibilitatea lui Goebbels de a rămâne în preajma lui Hitler l-ar fi convins pe acesta din urmă să rămână la Berlin. În orice caz, după discuția avută cu Hitler, Goebbels s-a dus în biroul aflat vizavi de cel al Führerului și i-a spus secretarei, doamnei Junge, că soția și cei șase copii ai săi vor veni în buncăr chiar în ziua aceea. Mult mai

rece și mai calculat decât atunci când își pregătea acțiunile propagandistice, Goebbels a dispus ca fiecare dintre copiii să își ia de acasă doar o jucărie și să nu își aducă prea multe pijamale, pentru că „nu mai este nevoie”. După o vreme, Hitler, care își recăpătase stăpânirea de sine, s-a întors în sala de conferințe. Dictatorul a precizat că sfârșitul sosise și că el nu mai nutrea speranțe. În momentul în care toți cei prezenți îi amintesc de unitățile armatei germane care sunt disponibile, de armata comandată de Wenck, de unitățile comandate de Busse și nu în ultimul rând de grupul de armate comandat de mareșalul Ferdinand Schörner, care îi era loial lui Hitler, grup de armate care opera în regiunea Dresda, Hitler a ridicat din umeri și a spus: „Faceți ce doriți! Eu nu mai am ordine de dat!”

S-a lăsat tăcerea și atunci Hitler a spus că își va aștepta sfârșitul în Cancelaria Reichului, că nu se lăsa ademenit în altă parte și că nici nu ar fi trebuit să plece din cartierul general de la Rastenburg. Mai mulți dintre cei prezenți au vrut să-l convingă să ia altă hotărâre, dar Führerul era de neclintit. Himmler i-a telefonat și l-a rugat să părăsească buncărul, dar Hitler a refuzat. Dictatorul a respins și propunerea lui Ribbentrop, care i-a zis că ar fi bine să părăsească Berlinul. Führerul le-a spus celor prezenți că s-a răzgândit și că nu îi va aștepta pe ruși cu arma în mână, astfel încât să nu existe pericolul de a ajunge rănit în mâinile dușmanilor. De asemenea, Hitler a precizat că starea lui fizică nu îi permite să lupte. Copleșit de emoția momentului, Führerul a spus că va muri pe treptele Cancelariei Reichului. Impresionat de dramatismul imaginii în care el însuși zace fără viață pe treptele Cancelariei Reichului, Hitler a repetat de mai multe ori cuvintele pe care abia le rostise. Pentru a nu mai putea da el însuși înapoi, a dictat un ordin, potrivit căruia va rămâne în Berlin și va răspunde de apărarea orașului.

După ce a spus aceste lucruri, Hitler s-a retras împreună cu Jodl, Keitel, Goebbels și alți câțiva apropiați în încăperile care îi erau rezervate.

Hitler l-a chemat pe aghiotantul Julius Schaub și i-a dat dispoziție să ia documentele personale din seiful aflat la picioarele patului în care Führerul obișnuia să doarmă, să le ducă în grădină și să le ardă. Îngrijorat de veștile că trupele sovietice veneau din toate direcțiile, îndreptându-se către centrul Berlinului, Hitler l-a numit în funcția de comandant al

perimetrului defensiv *Zitadelle* („Citadela”) pe generalul SS Wilhelm Mohnke, militar decorat de nenumărate ori. Dictatorul i-a comunicat personal generalului SS care este noua sa funcție și i-a predat comanda asupra celor aproape patru mii de militari SS, câți mai erau în Berlin la momentul respectiv și asupra unor unități mai mici din Wehrmacht și Tineretul Hitlerist. Führerul le-a ordonat atât lui Keitel, cât și lui Jodl să plece la Berchtesgarden, fiecare însoțit de statul său major, pentru a lua împreună cu Göring hotărârile care se impuneau. În momentul în care cineva a spus că niciun militar nu va lupta sub comanda feldmareșalului Keitel, Hitler a replicat: „Ce înseamnă nu va lupta? Oricum nu vor mai fi multe lupte și, atunci când este vorba despre negocieri, mareșalul se pricepe mai bine ca mine să discute”.

La un moment dat, când toată lumea era extenuată și lipsită de orice perspectivă, Keitel a mai făcut o încercare de a-l convinge pe Hitler să părăsească buncărul. El a spus că era pentru prima oară când nu putea executa un ordin primit de la Führer, refuzând să meargă la Berchtesgarden. „Niciodată!”, ar fi strigat Hitler.

A urmat un schimb de replici căruia dictatorul i-a pus capăt, refuzând să-l mai asculte pe Keitel. Când feldmareșalul i-a spus Führerului că nu are voie să-i abandoneze pe militarii germani, Hitler s-a simțit jignit și i-a cerut să părăsească imediat încăperea.

Keitel s-a îndepărtat spunând încet: „Acesta este sfârșitul!”

Chiar în timpul nopții Keitel s-a dus la Cartierul General al Armatei a 12-a, care era, de fapt, sediul domeniului de vânătoare „Alte Holle”, situat la aproximativ 60 de kilometri vest de Magdeburg. În momentul în care feldmareșalul, care era și șeful Înaltului Comandament al Wehrmachtului (OKW), a intrat în sediu, Wenck a realizat că tot ceea ce se spunea despre ofițerul de grad înalt era adevărat.

Keitel a dus la caschetă bastonul de mareșal, în semn de salut și a spus: „Adunați întreg efectivul de care dispuneți și faceți cale-ntoarsă! Uniți-vă cu Armata a 9-a. Scoateți-l pe Führer din Berlin! Dumneavoastră, domnule Wenck, sunteți singurul care mai poate salva Germania!”

Wenck știa foarte bine că nu ar fi avut niciun rost să protesteze sau să-l contrazică pe Keitel. Ar fi fost o pierdere de

timp, astfel încât s-a mulțumit să spună că va face întocmai ceea ce i se ordonase. Către orele trei dimineața Keitel a plecat, iar Wenck i-a convocat pe ofițerii săi de stat-major, explicându-le că, în pofida ordinelor primite, Armata a 12-a nu va înainta în direcția Berlin, ci va încerca să se apropie cât mai mult de Armata a 9-a. Wenck dorea să creeze un culoar prin care germanii să poată fugi spre vest. În ceea ce îl privea pe Hitler, Wenck a spus: „Soarta unui singur om nu mai este importantă acum”.

Vestea legată de conferința din 22 aprilie s-a răspândit foarte repede. Hewel i-a spus lui Ribbentrop, Jodl a luat legătura cu generalul Koller, iar generalul-maior Christian l-a înștiințat pe Göring, care se afla la Berchtesgarden. La rândul său, Fegelein a cerut să i se facă legătura cu Heinrich Himmler, la cartierul general al acestuia din Hohenlychen, în apropiere de Berlin. Reichsführer-ul SS²⁸, care dorea de multă vreme să ocupe prima poziție în lupta pentru succesiunea la „tronul” lui Hitler, a avut convingerea că sosise clipa decisivă. Conform celor relatate de Fegelein, Führerul a „abdicat”. Himmler nu avea curajul să declare deschis că și-ar fi dorit să preia conducerea Reichului, poate și pentru că nu mai era în grațiile Führerului. Încurajat de diferite persoane din anturajul său, Reichsführer-ul era gata să inițieze negocierile cu generalul Eisenhower. El dorea să-i convingă pe americani că oamenii săi din SS le puteau fi utili. Himmler nu urmărea doar să ajungă la un acord de pace valabil pentru vestul Europei, ci și să obțină de la americani arme de luptă, care ar fi urmat să fie folosite împotriva Armatei Roșii. „O să duc totul la bun sfârșit!”, le-a spus Himmler celor din anturajul său. Apoi i-a întrebat dacă era mai bine să facă o reverență sau dacă era suficientă o strângere de mână în momentul în care îl va întâlni pe Eisenhower. Fiind conștient de imensa miză a jocului politic în care intra, Himmler a spus cu dispreț: „La Berlin a înnebunit toată lumea!”

Lucrul de care Reichsführer-ul SS nu își dădea seama era acela că nu doar la Berlin, ci și la Hohenlychen înnebunise toată lumea.

---

²⁸ Cel mai mare grad în timpul regimului nazist. (n.tr.).

• Capitolul 4 •

Sfârșitul

În capitala Germaniei domnea haosul. În fiecare dimineață unități de urgență întăreau baricadele, săpau tranșee sau construiau refugii din scânduri și ciment. Deși la periferia orașului se puteau vedea peste tot pancarte, pe care era scris: „Refugiaților le este interzis accesul în capitala Reichului”, pe străzile Berlinului se vedeau coloane nesfârșite de căruțe trase de cai, oameni cu roabe sau țărani cu vite, care ajungeau de foarte multe ori în zonele de conflict. Gările erau pline cu trenuri staționate. Este vorba despre garnituri cu alimente, tehnică de luptă și răniți. Este adevărat că atacurile aeriene încetaseră imediat ce militarii Armatei Roșii ajunseseră în preajma Berlinului. Cu toate acestea, orașul era dominat de incendii, iar jarul și scrumul acopereau fațadele clădirilor, pomii și oamenii. Cerul Berlinului era brăzdat permanent de avioane sovietice, care zburau la mică înălțime. Chiar și alarmele, care se auzeau neîntrerupt, de mai multe săptămâni, continuau să urle, anunțând încă un „atac al tancurilor inamice”. Peste tot se vedeau vehicule militare abandonate din cauză că arseseeră sau pentru că nu mai puteau fi utilizate din lipsă de carburant. Artileria sovietică se poziționase de puțină vreme la marginea orașului și distrugea pe rând toate clădirile aflate pe anumite artere ale Berlinului, chiar înainte ca infanteriștii Armatei Roșii să ajungă pe respectivele artere. După cum consemnează cu uimire anumiți martori oculari, au început să ardă chiar și unele ruine.

Zi de zi fabricile, atelierele, uzinele electrice își încetau rând pe rând activitatea. Se întâmpla frecvent ca alimentarea cu apă sau cu energie electrică să fie întreruptă ore-n șir. Începând din 22 aprilie se pedepsea cu moartea utilizarea de dispozitive electrice pentru gătit. Pe asfaltul moale se strânseseră mormane de moloz și gunoaie care emanau un miros înțepător, accentuat și de izul de carne arsă. Oamenii aflați în zona

centrală a orașului erau blocați zile-n șir în pivnițe și în tunelurile metroului. Cei câțiva care îndrăzneau să iasă la suprafață și-au acoperit fețele cu cârpe ude, pentru a se proteja de mirosul de fosfor ars și de fum. Cei aflați în Berlin duceau o luptă pentru supraviețuire, care părea să nu mai ia sfârșit. În ziarele care mai apăreau, precum și în anunțurile lipite pe stâlpi se regăseau un amestec de vorbe goale despre victorie, amenințări și sfaturi practice bizare, pentru viața cotidiană. De exemplu: „Pentru creșterea nivelului de albumină este bine ca populația să mănânce broaște, pe care le poate prinde în apele din oraș, mai ales pe maluri, folosind bucăți de stofă colorată”.

Nu se găsea nimic. Membrii *Volkssturm*, care se adunau în diferite locuri din oraș, erau transportați pe front cu autobuze sau cu garnituri de tren. Din cauză că militarii ruși controlau trei depozite de armament și muniție din afara orașului și pentru că nu existau mijloace de transport cu ajutorul cărora germanii să se fi putut aproviziona din depozitele aflate în centrul Berlinului, la Grunewald sau la Tiergarten, cei care apărau capitala Germaniei primiseră ordin să ia armele și grenadele antitanc ale celor căzuți în luptă, respectiv ale răniților. Deși germanii nu dispuneau de armament și muniție, Hitler chemase sub arme contingentul 1929, care nici măcar nu mai exista.

Deoarece sfârșitul regimului nazist era aproape, au fost demarate acțiuni care nici nu fuseseră luate în discuție până la un anumit moment, deoarece se dorea păstrarea unei aparente legalități. După amplele acțiuni de arestare a adversarilor politici ai regimului nazist, demarate după 20 iulie 1944, penitenciarele erau pline până la refuz. În prima jumătate a lunii aprilie 1945, Himmler a dispus ca niciunul dintre deținuți să nu rămână în viață. Din ordinul său, în penitenciarele aflate sub control german s-a pus în funcțiune o adevărată mașinărie a morții. În momentul în care trupele sovietice au pătruns în Berlin, câțiva deținuți din penitenciarul aflat pe Lehrter Straße au fost puși în libertate, pentru că fuseseră închiși pentru infracțiuni minore. Celorlalți li s-a spus că urmează să fie transportați la Cartierul General al Gestapoului²⁹, din Prinz-Albrecht-Palais, pentru ca abia apoi să fie puși în libertate. Într-o noapte, mai precis la ora unu după miezul nopții, deținuții

---

²⁹ Abreviere a titlaturii „Geheime Staatspolizei” = Poliția secretă a regimului nazist. (n.tr.).

respectivi au fost scoși pe poarta penitenciarului, însoțiți fiind de o companie SS formată din militari înarmați până-n dinți. Oamenii au fost duși lângă niște ruine și executați pur și simplu. Printre cei uciși atunci se numărau Klaus Bonhoeffer, Rüdiger Schleicher, Justus Perels și Albrecht Haushofer³⁰.

Conform rapoartelor ofițerilor, în acea perioadă tot mai mulți militari din Wehrmacht erau depresivi sau se gândeau la sinucidere. Conform unor relatări, Inge Dombrowski, o tânără care se înrolase voluntar în armata germană, i-a cerut superiorului ei să o împuște. După îndelungi ezitări, locotenentul-major i-a îndeplinit dorința, după care s-a sinucis. Zvonul legat de „marea ofensivă pregătită de Führer” era acum de domeniul trecutului, în schimb, se tot vorbea despre ofensiva iminentă a armatei comandate de Walter Wenck și despre faptul că pe malul Elbei ar fi fost parașutați militari americani, care ar fi urmat să îi ajute pe soldații germani în lupta împotriva Armatei Roșii. Acestea, dar și alte zvonuri răspândite de propagandiștii naziști, nu mai erau crezute de nimeni. Fatalismul i-a făcut pe berlinezi să apeleze la umor, așa cum făceau de mai multe generații. Exista pe atunci un șlagăr, „*Davon geht die Welt nicht unter*”³¹. Oamenii fredonau această melodie și se încurajau reciproc, spunându-și unii altora: „Să supraviețuim!”

Și în anturajul lui Hitler se observă semne de disoluție. În seara zilei de 23 aprilie 1945, Albert Speer, pe care-l încercau „sentimente contradictorii”, a venit la Hitler pentru a-și lua rămas-bun de la acesta și a remarcat că în buncăr nu se mai respectă nimic: se fumează, ici-colo se văd sticle de alcool pe jumătate golite. În momentul în care Hitler intra într-o încăpere, se întâmpla rar ca vreo persoană să se ridice în picioare și mai toți discutau, făcând abstracție de Führer.

Hitler părea melancolic și resemnat și vorbea despre moarte ca despre o cale de scăpare. Chiar și atunci când Speer i-a spus că de luni de zile el a încălcat ordinul lui Hitler referitor la distrugerea totală³², Führerul nu s-a enervat așa cum obișnuia să o facă în astfel de situații. El părea să se gândească la cu

³⁰ Toți cei amintiți aici au fost importanți opozanți ai regimului nazist. (n.tr.).

³¹ N-o să se termine lumea din cauza asta. (n.tr.).

³² În momentul în care a simțit că germanii vor pierde războiul, Hitler a dispus să fie distruse toate instalațiile pentru alimentare cu apă și energie electrică și în general tot ce le-ar fi putut fi util Aliaților și Armatei Roșii. (n.tr.).

totul alte lucruri și avea ochii plini de lacrimi. Reacționând ca și cum ar regreta faptul că și-a trădat sentimentele, Hitler a dat dovadă de o anume răceală în momentul în care și-a luat rămas-bun de la Speer, lucru care i s-a părut de-a dreptul înjositor acestuia din urmă. Mai mult chiar, Albert Speer avea sentimentul că nu mai făcea parte din „lumea Führerului”. Trecând prin sălile Cancelariei Reichului, care se găseau într-o stare jalnică, Albert Speer și-a amintit că el însuși proiectase clădirea respectivă, care fusese construită cu șase ani în urmă și reprezenta „prima mărturie arhitectonică a existenței marelui Reich German”. Apoi s-a gândit la sfârșitul pe care l-ar fi avut viața lui dacă Hitler ar fi ordonat să fie executat, așa cum, de altfel, arhitectul se și așteptase.

Dictatorul nu dăduse, însă, dispoziție ca Speer să fie împușcat și asta dovedea cât se poate de limpede faptul că îl mai prețuia încă. Tot ceea ce se întâmpla în acele momente reprezenta expresia unui mod de gândire pe care îl avuseseră inițial Hitler, Goebbels, Krebs, Burgdorf și Mohnke și mai apoi sutele de soldați care luptau în numele „Stindardului Adolf Hitler” și care disprețuiau viața. Istoricul britanic A.J.P. Taylor a afirmat că „este un mare mister” faptul că atât de mulți militari germani continuau să lupte chiar și în al doisprezecelea ceas, printre ruinele Reichului care se prăbușise.

Istoricul anterior amintit adaugă sarcastic că acest mister nu va fi dezlegat niciodată, pentru că nici germanii nu pot spune de ce au continuat să lupte cu disperare, chiar dacă lupta devenise inutilă.

Lucrurile nu au stat însă tocmai așa. Militarii care apărau Berlinul nu se aruncau pur și simplu în brațele morții. Mulți dintre ei luptau, cu siguranță, dorindu-și răzbunarea. Unii credeau cu tărie că în lume nu se poate construi ceva măreț decât prin moarte și prin sfârșitul unei epoci sau unei lumi. Nu puțini se considerau eroii actului final al unei mari tragedii, iar militarii germani erau obișnuiți cu astfel de situații, despre care credeau că sunt dincolo de capacitatea de înțelegere a omului. În afară de asta, tendința către acte nebunești în situații fără ieșire era prezentă cel puțin la câțiva dintre germani. Am putea căuta motivele pentru care germanii au luptat până în ultima clipă în tradiția filosofică, plină de teorii complicate, care vorbesc despre faptul că „germanicii ar fi înclinați către

radicalism”, dar și despre „pesimismul eroic” al germanicilor. De fapt, pornindu-se de la teoriile amintite s-a scris foarte mult. De asemenea, putem găsi motivele pentru care germanii au luptat cu disperare, dacă avem în vedere teoria lui Heidegger legată de „curajul de a înfrunta groaza Nimicului”.

Unii germani au luptat cu înverșunare printre ruine, în foste pivnițe. Mulți au dat dovadă de o nemaivăzută hotărâre. „Oamenii aveau un elan nemaipomenit, credeau în victorie și nu se temeau de moarte”, își amintește un ofițer german. „Chiar dacă Jukov a reușit să cucerească orașul, va plăti scump pentru asta. Vom lupta chiar și atunci când nu ne vom mai putea folosi decât de pistoale.”

Trebuie să mai ținem cont de ideologia militarilor din formațiunile de elită și de cea a membrilor trupelor SS, dar și de convingerea acestora că Hitler avea o misiune anume. Militarii amintiți aveau de multă vreme convingerea că va începe o epocă în care lumea va fi „mistuită de foc” și va avea un sfârșit tragic. În timpul regimului nazist, propagandiștii vorbiseră mereu despre mari victorii, dar și despre crize, în timpul cărora totul pendula între viață și moarte. Faptul că schimbările puteau fi bruște și radicale era dovedit și de așa-numita „lovitură de stat organizată la sfârșit de săptămână” în urma căreia Hitler venise la putere în anii 1930. Dacă dorim o imagine elocventă în ceea ce privește modul de gândire și de acțiune al lui Hitler și al apropiaților săi, trebuie să ne referim la manifestările organizate după înfrângerea suferită de germani la Stalingrad. Se poate vorbi chiar de un fel de dorință de prăbușire. După acea înfrângere, Göring a făcut referire la „Un cuib al Nibelungilor, alcătuit din foc și sânge, într-un adevărat Tohuwabohu³³ de intense trăiri sufletești”.

De-a lungul istoriei nu s-a întâmplat niciodată ca oamenii aflați la putere să împingă țara pe care au guvernat-o spre un asemenea dezastru total, cum au făcut-o naziștii.

În cele din urmă, trebuie să avem în vedere și faptul că a fost vorba și despre șocul trezirii la realitate. An după an, chiar până în ultimele săptămâni ale războiului, aparatul propagandistic al regimului nazist a prezentat populației o realitate deformată în ceea ce privește războiul. Înfrângerile, de exemplu, erau puse

---

³³ Termenul este preluat din ebraică și i s-au conferit de-a lungul timpului o serie de semnificații: dezordine, loc pustiit, lipsă a rațiunii. (n.tr.).

pe seama faptului că inamicul era superior din punct de vedere numeric. În ultima fază a războiului, întreaga rețea de minciuni se destramă și începe să se observe realitatea cruntă. Așa cum se întâmplă de multe ori în astfel de situații, oamenii ajung să disprețuiască viața și să-și dorească moartea. La toate acestea se adaugă și o teamă față de setea de răzbunare a soldaților Armatei Roșii, sentiment care este greu de descris. Această teamă este amplificată și de groaznicele imagini legate de „Estul barbar” și justificată de acțiunile iraționale a numeroși soldați germani în timpul campaniei împotriva Uniunii Sovietice.

Cel care a inițiat și a ajuns în cele din urmă prizonierul nervilor întinși la maximum este Hitler însuși. Se pare că acțiunile pe muchie de cuțit au fost pentru el ca un drog. Victoriile asupra Poloniei, Norvegiei și Franței, obținute rapid de armata germană, l-au făcut să provoace destinul, pentru că hotărârea în ceea ce privește campania împotriva Uniunii Sovietice a fost luată la câteva zile după obținerea victoriei asupra Franței. Hitler ajunsese la capătul drumului. La ultimele întâlniri cu apropiații săi, în cadrul cărora se discuta situația în teatrele de operațiuni, Hitler a spus de mai multe ori de ce nu dorea să părăsească Berlinul și că voia să moară în Cancelaria Reichului, deși avusese cândva alte intenții. Dictatorul avea o serie de motive pentru care nu voia să plece din Berlin.

Din cauza sau datorită acelor „vești barbare”, cum le numea el însuși, dictatorul este animat de sentimente complexe: Hitler are ocazia încă o dată să joace totul pe o carte. În cadrul prelegerilor sale, el amintește de „o moarte care nu te dezonorează”, care te ferește de situația în care „mai poți trăi câteva luni sau câțiva ani acoperit de rușine și fără onoare”. De asemenea, s-a întâmplat ca Hitler să afirme în cadrul discuțiilor cu generalii săi, în fața mesei acoperite de hărți, că acea zonă a Berlinului în care se aflau clădirile instituțiilor reprezentative pentru regimul nazist, este „o mică insulă, care se apără eroic”. Tot dictatorul a afirmat că „nu e rău să-ți închei viața căzând în lupta pentru apărarea capitalei Reichului tău”. Toate aceste sentimente care îl încercau pe Hitler, ieșirile, care frizau uneori nebunia, speranțele și renunțările, toate sunt sintetizate în afirmațiile pe care dictatorul le face în cadrul întrunirii din 25 aprilie:

„Pentru mine nu mai există nicio îndoială: bătălia a ajuns la un punct culminant aici (în Berlin). Dacă este adevărat că la San Francisco au apărut neînțelegeri între Aliți - acestea trebuie să apară - atunci se poate produce o schimbare numai dacă eu lovesc colosul bolșevic. După ce se va fi întâmplat asta, poate că vor ajunge și ceilalți la convingerea că doar unul poate face acest lucru. Cei care pot lovi colosul suntem noi, adică eu, partidul și Germania de astăzi.

Dacă soarta va hotărî altfel, eu am să dispar de pe scena istoriei lumii și voi fi un om oarecare, lipsit de glorie. Găsesc, însă, că aș fi de o mie de ori mai laș dacă m-aș sinucide la Obersalzberg, în loc să rămân aici și să cad la datorie. Nu vreau să se spună: «Dumneavoastră, în calitate de Führer...»

Eu sunt Führer atâta vreme cât pot conduce. Eu nu pot conduce dacă mă duc undeva, în vârful unui munte... Mie personal îmi repugnă să împușc alți oameni pentru că au făcut anumite lucruri pe care și eu le fac. Eu nu am venit pe lume doar pentru a-mi apăra Berghofu³⁴.”

Hitler explică el însuși în ce scop a venit pe lume și care este misiunea lui istorică. Aceste mărturisiri pot fi considerate ca făcând parte din ultimul act politic al vieții sale.

Conform mărturisirilor apropiatilor săi, după ce s-a întors la Berlin, Führerul a purtat nenumărate discuții în buncărul său, mai întâi în februarie și apoi în aprilie. La aceste discuții au participat Goebbels și Ley, iar ulterior a luat parte la ele și ministrul economiei Walther Funk. În cadrul acestor discuții, Hitler a făcut un fel de rezumat al vieții sale, s-a referit la politica pe care a dus-o, dar și la greșelile comise.

Führerul nu și-a revenit niciodată după eșecul planului său „genial” legat de o alianță germano-engleză. El a afirmat că an de an a făcut demersuri pe lângă Imperiul Britanic, vrând să-i convingă pe britanici că nici Uniunea Sovietică nici Statele Unite ale Americii nu au de ce să joace un rol în ceea ce privește interesele Lumii Vechi. De asemenea, dictatorul a precizat că el a fost „ultima șansă a Europei, doar că Europa nu putea fi

³⁴ Reședința de vacanță a lui Hitler. (n.tr.).

cucerită cu șarm și prin arta persuasiunii, ci cu forța”. Conform părerii lui Hitler, era necesar ca și tendințele expansioniste ale puterilor romanice, Franța și Italia, care oricum erau depășite de istorie, să fie anihilate.

Dictatorul a explicat că totul depindea de Anglia, care era însă condusă de politicieni cu vederi înguste și plafonați, și ar fi reacționat negativ la propunerile sale. Apoi s-a plâns că dacă soarta i-ar fi dat Angliei un al doilea Pitt și „nu acest bețiv care a fost hipnotizat de evrei, pe jumătate american, pe numele său Winston Churchill”, atunci imperiul insular s-ar fi putut dedica într-un totu propriu dezvoltării și Germania și-ar fi putut urma nestingerii destinul, căci național-socialismul a luat naștere cu un anumit scop, acela de a lichida bolșevismul.

Conform părerii lui Hitler, campania militară din Est a fost scopul germanilor, lucru dovedit și prin politica dusă de aceștia de mai mulți ani. Dictatorul credea că o renunțare la o astfel de campanie ar fi fost ceva chiar mai rău decât riscul unei înfrângeri. „Noi eram condamnați la război”, a spus Hitler la un moment dat. El a mai precizat că din punct de vedere militar a început războiul prea târziu și din punct de vedere psihologic l-a început prea devreme. „Mi-ar fi trebuit 20 de ani”, a adăugat dictatorul, „20 de ani ca să formez o generație nouă, național-socialistă”. Führerul a adăugat că nu a avut destul timp, că tragedia germanilor este aceea „de a nu avea niciodată destul timp”, iar blestemul său a fost să conducă poporul german, „un popor nestatornic și influențabil cum nu mai există un altul”, care s-a lăsat măturat „dintr-o extremă în alta” cu o ciudată indiferență.

De asemenea, el a recunoscut că ar fi comis erori și ar fi făcut concesii, însă nu neapărat cu un scop anume. Hitler crede că prietenia sa cu Ducele italian³⁵ a fost o greșală, din cauza căreia nu va putea obține victoria. Tocmai loialitatea față de Duce l-ar fi făcut să nu impună o nouă politică în nordul Africii și în lumea islamică, mai ales că Mussolini devenise penibil în momentul în care acceptase să fie numit „lataganul Islamului”. Intrarea Italiei în război a fost, conform părerii Führerului, o eroare fatală, deoarece dușmanii au obținut victorii cu ușurință și acest lucru le-a dat încredere în propriile forțe. În afară de

---

³⁵ Este vorba despre Benito Mussolini (1883-1945), politician italian, fondatorul partidului fascist; din 1926 instaurează în Italia un regim dictatorial. (n.tr.).

aceasta, ofensiva „stupidă” asupra Greciei ar fi amânat cu șase luni ofensiva germană în Rusia și astfel s-ar fi ajuns, după părerea lui Hitler, la catastrofa care s-a produs la porțile Moscovei. „Totul s-ar fi întâmplat altfel”, a spus Hitler, oftând. Rațiunea, a afirmat dictatorul, i-ar fi impus „o prietenie brutală” și el ar fi cedat mereu, astfel încât alianța dintre cele două stări să funcționeze.

Dictatorul a mai precizat că dacă ar fi fost mai dur, ar fi obținut victoria. El s-a declarat mulțumit de faptul că a luptat „deschis” împotriva evreilor și că a „curățat spațiul vital german de otrava evreiască”. Hitler și-a reproșat că nu i-a lichidat pe politicienii conservatori, că a încercat să-i convingă pe „politicienii-cavaleri” de faptul că era necesară o revoluție în plan politic. De asemenea, Führerul consideră că a greșit pentru că nu i-a scos pe muncitorii din Spania și Franța din mâinile unei burghezii alcătuite „din fosile”. Ar fi trebuit să îndemne la revoltă toate popoarele din țările care aveau statut de colonie, pe egipteni, pe irakieni, întregul Orient Apropiat. „Lumea islamică a avut anumite așteptări legate de victoriile noastre”, a afirmat Führerul. „Ce bine ar fi fost să profităm de acest lucru. Ce posibilități am fi avut!” Hitler era ferm convins că nu a pierdut totul din cauza radicalismului său, ci din cauză că nu fusese destul de dur și capabil să meargă până la capăt. Dictatorul a mai adăugat că și-a propus dintotdeauna să meargă până la capăt, că spusese de sute de ori că asta va face, dar că nu fusese capabil să respecte ceea ce își propusese. „Dacă ești slab, viața nu te iartă!”, obișnuia el să spună.

După cum o demonstrează stenogramele ultimelor întâlniri ale lui Hitler cu apropiații săi, întâlniri care aveau ca subiect situația din teatrele de luptă, dictatorul și-a reproșat până în ultima clipă faptul că a fost slab. Pe 27 aprilie 1945, în cadrul unei ședințe care avea ca subiect situația de pe front, Hitler a spus că în vremea când lupta pentru preluarea puterii, mai precis la câteva luni înainte de moartea lui Hindenburg³⁶ în august 1934, el ar fi fost forțat să facă diverse compromisuri. Dictatorul a continuat prin a spune că ar fi trebuit să fie mai radical, să nu țină seama de „plângeri și prostii”, că ar fi fost

---

³⁶ Paul von Hindenburg (1847-1934) militar și politician german; în 1925 devine prim-ministru al Republicii de la Weimar; în 1932 ocupă din nou această funcție și la 30 ianuarie 1933 îl numește pe Hitler în funcția de cancelar al Reichului. (n.tr.).

necesar să fie „înlăturați mii de oameni”. De asemenea, Hitler s-a arătat nemulțumit de faptul că austriecii nu au opus rezistență în 1938, când a avut loc anexarea Austriei la Reichul German. „Atunci am fi putut distruge tot”, a precizat Führerul.

Hitler a mai spus că nu părăsește capitala Reichului, pentru a nu putea fi acuzat că a fost un om slab în ultimele clipe ale vieții sale. El le-a divulgat celor din anturajul său și motivul pentru care era cuprins în mod frecvent de disperare: „Ajungi să regreti că ești atât de bun”.

• Capitolul 5 •

Banchetul morții

În după-amiaza zilei de 23 aprilie 1945, la buncărul lui Hitler a sosit o telegramă care fusese trimisă de la Berchtesgaden: Göring întreba dacă hotărârea lui Hitler „de a rămâne până la sfârșit în Cetatea Berlin” era definitivă și dacă se punea în aplicare hotărârea din 29 iunie 1941, conform căreia el, ca mareșal al Reichului, era succesorul dictatorului și căpăta puteri depline în această calitate.

Durase destul de mult până în momentul în care Göring s-a decis să trimită această telegramă. El avusese o discuție cu generalul Keller despre ultimele evenimente petrecute în buncărul lui Hitler. În special intenția lui Hitler de a rămâne în capitala Reichului și dorința dictatorului ca Jodl și Keitel să ia hotărârile adecvate împreună cu mareșalul Reichului l-au făcut pe Göring să se alarmeze, să-și convoace consilierii și să hotărască împreună cu ei care era modul în care se cuvenea să acționeze. Toți cei prezenți, inclusiv șeful Cancelariei Reichului, ministrul Hans-Heinrich Lammers, au fost de părere că era necesar ca Göring să se refere la problema legată de succesorul dictatorului. Telegrama a fost trimisă numai după ce au fost redactate mai multe variante. Aceea care ajunge la buncărul lui Hitler, este redactată pe un ton care denotă loialitatea. În respectiva telegramă, Göring solicită un răspuns până la orele 22 și încheia în felul următor: „Dumnezeu să vă aibă în pază și sper că vă veți hotărî în cele din urmă să părăsiți Berlinul”.

Deși contracandidatul lui Göring, Martin Bormann, s-a străduit să prezinte telegrama ca fiind un ultimatum, Hitler a fost liniștit după ce a aflat care era conținutul acesteia. Abia către orele 18, când a sosit o a doua telegramă a mareșalului Reichului, prin care acesta îi aducea la cunoștință că după ce va intra în vigoare hotărârea din 29 iunie 1941 îi va cere ministrului de Externe, von Ribbentrop, să se prezinte „imediat” la Berchtesgaden, Bormann a reușit să stârnească furia lui Hitler.

Dictatorul a afirmat că s-ar pune la cale o lovitură de stat, iar Goebbels a intervenit, vorbind despre onoare, loialitate, luptă și moarte. Vorbele mari pe care le rostea nu făceau însă decât să acopere indignarea sa în legătură cu faptul că Göring încerca să pună mâna pe putere. Goebbels era revoltat, deoarece credea că el și doar el trebuie să fie succesorul lui Hitler. Conflictul dintre cei ce voiau să pună mâna pe putere au continuat și tensiunea a pus stăpânire și pe Hitler. Faptul că dictatorul nu îl simpatiza deloc pe Göring a ieșit din nou la iveală. Führerul a făcut o criză de nervi și l-a acuzat pe Göring de faptul că „a făcut posibilă instalarea corupției în statul nostru”. Apoi a spus despre mareșalul Reichului că ar fi „consumator de morfină” și s-a enervat atât de tare încât, conform declarațiilor unui martor ocular, „a început să plângă ca un copil”.

În cele din urmă, după ce s-a mai liniștit, a semnat un comunicat redactat de Bormann, în care îl acuza pe Göring de înaltă trădare, faptă care, așa cum știa oricine, atrăgea după sine pedeapsa cu moartea. În comunicatul respectiv se arată că Göring nu va fi pedepsit dacă renunță la toate funcțiile pe care le ocupă și dacă nu mai are pretenția să devină succesorul Führerului, conform hotărârii din 29 iunie 1941.

Imediat după aceea, Hitler a devenit apatic, așa cum se întâmpla destul de frecvent în acele ultime zile ale existenței sale, și a spus pe un ton care trăda nepăsarea:

— Din partea mea, Göring n-are decât să conducă tratativele legate de capitulare. În situația în care războiul este pierdut, nici măcar nu mai contează cine participă la tratative.

Ulterior, Göring avea să se refere, pe bună dreptate, la această afirmație a lui Hitler, numai că în ultima fază a conflagrației asemenea lucruri nu mai aveau, într-adevăr, nicio importanță. La un moment dat, dictatorul s-a enervat din nou și a dat dispoziție comandamentului SS din Obersalzberg să-i aresteze pe Göring și pe cei care făceau parte din statul-major al acestuia și să-i ducă pe toți în cazarma trupelor SS din Salzburg.

În ziua următoare, 24 aprilie, la prânz, s-a comunicat faptul că armatele lui Jukov și ale lui Konev s-au reunit undeva în sud-estul Berlinului, orașul fiind astfel complet încercuit. La scurtă vreme după aceea, grupuri de avangardă s-au întâlnit în Kantstraße și s-a angajat în luptă. Situația a rămas neschimbată

până în momentul în care i s-a comunicat lui Konev că rivalul său este acela care urmează să cucerească centrul capitalei Reichului. Sovieticii controlau deja întreaga zonă cuprinsă între Zehlendorf și Neukölln. În afară de aceasta, Tegel și Reinickendorf, suburbii situate în nordul Berlinului, se aflau în mâinile militarilor sovietici. Trupele sovietice au luat cu asalt și cele două aeroporturi ale orașului, Tempelhof și Gatow. Pentru ca traficul aerian să se poată desfășura în continuare, Hitler a dat dispoziție ca șoseaua Est-Vest, inaugurată cu mult fast cu câțiva ani în urmă, să fie transformată în pistă pentru avioane și a ordonat ca toate felinarele aflate de o parte și de alta a arterei Prachtstraße să fie înlăturate, deși Albert Speer s-a opus acestui lucru. La una dintre întrunirile în cadrul căreia s-a discutat situația din teatrele de luptă, Hitler a spus că pentru apărarea aeroporturilor mai dispune de 150 de luptători de elită din trupele lui Dönitz, precum și de un batalion SS, despre care Himmler îi comunicase că reprezintă „o ultimă rezervă”.

Lui Hitler, situația pistelor de aterizare i se părea a fi foarte importantă, mai ales pentru faptul că de la München trebuia să sosească generalul-colonel von Greim, comandantul Flotilei a VI-a Aeriană. Deși au existat persoane din anturajul său care i-au spus că nu era momentul potrivit ca von Greim să vină la Berlin, Hitler a insistat asupra ideii sale. Probabil că își dorea să-l vadă pe general deoarece dorea să se rupă de viața monotonă din buncăr și să se bucure de tot ceea ce însemna o ceremonie. În timp ce afară, în spațiul cuprins între Cancelaria Reichului și Pariser Platz erau pregătite și dispuse în poziție de tragere arme antitanc, buncărul era zguduit din ce în ce mai frecvent de proiectilele artileriei rusești.

O zi mai târziu, von Greim aterizează pe Aeroportul Gatow, pilotând un avion de vânătoare de tip Focke-Wulf 190, cu un singur loc. Spațiul pentru bagaje fusese transformat, în sensul că acolo fusese montat un scaun pentru copilotul Hanna Reitsch. Generalul este anunțat că o serie de artere din perimetrul Gării Anhalter Hof, dar și străzile din preajma arterei Potsdamer Straße, sunt controlate de către ruși. De asemenea, i se comunică faptul că *Führer*-ul dorește să îl întâlnească. Nu s-a menționat motivul pentru care Hitler dorea acest lucru. Generalul se urcă împreună cu Hanna Reitsch într-un aparat de zbor de tipul „Fieseler Storch” și, după ce survolează orașul

muribund, aterizează la Poarta Brandenburg. Cu puțin timp înainte de aterizare, un proiectil smulsese podeaua avionului și îl rănisese pe von Greim la picior. Generalul pierde mult sânge și este transportat în Cancelaria Reichului, unde primește îngrijiri medicale. Von Greim este dus pe targă în buncărul Führerului și acesta îl întâmpină, exclamând:

— Mai există loialitate și curaj pe lumea asta!

Hanna Reitsch relatează că Hitler i-ar fi spus lui von Greim, privindu-l cu ochi sticloși, că Göring a fost demis din toate funcțiile pe care le ocupa și că urma să fie arestat. Apoi Hitler l-a numit pe oaspetele său comandant al aviației germane și l-a ridicat la rangul de mareșal al Reichului.

— Nu am ratat nimic pe lumea asta, spune în cele din urmă dictatorul. Știu ce înseamnă dezamăgirea, trădarea, lipsa de onoare.

În timpul scurtei ceremonii, buncărul este zguduit de explozii și „chiar și în acele încăperi aflate sub pământ cădea tencuiala de pe pereți”. Uneori tirul era atât de violent încât era necesar să se întrerupă funcționarea ventilatoarelor, pentru că oamenii din buncăr nu mai puteau respira de atâta fum și din cauza mirosului neplăcut. La toate acestea se adăuga și faptul că timp de mai multe ore toate sistemele pentru comunicații interurbane fuseseră întrerupte, astfel încât nu se putea ști care era situația decât din buletinele prezentate de posturile de radio străine sau în urma rapoartelor telefonice, primite din diferite zone ale orașului.

În 25 aprilie, în buncărul lui Hitler se află că trupele americane și cele sovietice s-au întâlnit la Torgau, pe malul Elbei, și, în loc să se înfrunte, s-au aliat. Astfel se năruiau speranțele legate de faptul că alianța militară inamică se va rupe. Hitler era profund dezamăgit, dar încerca din răspuțeri să-și ascundă sentimentele. Cu o încăpățănare care îl ajutase de foarte multe ori atunci când se aflase în situații dificile, dictatorul îi asigură pe cei cu care se întâlnește la discuțiile legate de situația în teatrele de luptă că „în Berlin situația pare mai gravă decât este în realitate”.

În realitate, lucrurile stăteau exact pe dos. În Berlin situația era mai gravă decât părea, deși cei mai mulți dintre oamenii care locuiau în buncărul lui Hitler nu erau dispuși să recunoască acest lucru. Din relatările ulterioare rezultă faptul că în zona centrală a orașului mai mult de jumătate din clădiri fuseseră

doborâte la pământ în urma bombardamentelor. Se poate spune că atunci, la 25 aprilie, Berlinul a pierit încet, încet sub focul continuu al celor ce îi învinseseră pe germani. După ce Berlinul a fost cucerit, generalul-colonel Berzarin, din armata sovietică, a remarcat faptul că într-o perioadă de peste doi ani Aliatii bombardaseră Berlinul folosind 65 000 de tone de bombe, în timp ce Armata Roșie aruncase în doar două săptămâni 40 000 de tone de bombe asupra orașului. Ulterior, statisticienii au ajuns la concluzia că după ce Berlinul a fost distrus, fiecărui locuitor îi reveneau aproximativ 30 de metri cubi de moloz și dărâmături.

În special marile artere rutiere erau pline de moloz. Oamenii care pierduseră totul în urma bombardamentelor rățăceau zi și noapte printre ruine și uneori cădeau în craterele adânci, pline de o apă verzuie, pe care le făcuseră bombele. Îmbrăcați în mantale groase, având căștile pe cap și puștile pe umăr, cei din batalioanele *Volkssturm* umblau fără ținută, căutând punctul de comandă de care aparțineau. De luptătorii din *Volkssturm* răspundea nu doar comandantul căruia i se repartizase o anumită zonă, ci și conducerea regională a Partidului Nazist. Din acest motiv, ordinele pe care le primeau respectivii luptători erau în mod frecvent contradictorii. Atât în acele părți ale orașului care fuseseră cucerite deja, cât și în cele care se mai aflau încă sub controlul germanilor, domneau teama și panica.

Este adevărat că ofițerii aflați la conducerea Armatei Roșii făcuseră o împărțire strictă a zonelor cucerite și impuseseră ordinea și disciplina în rândul militarilor. Au existat însă și situații în care soldați din Armata Roșie au prădat și au chinuit populația civilă, fără a mai vorbi de faptul că violurile comise de aceștia erau nenumărate. Orice persoană de sex feminin, începând de la fete care nu ajunseseră la vârsta pubertății și până la femei vârstnice, putea să fie victima unui viol.

În rândurile germanilor care apărau cu disperare anumite zone ale Berlinului se manifesta, așa cum se întâmplă atunci când un sistem se prăbușește, o adevărată nebunie. Din relatările contemporanilor rezultă că se comiteau fapte care frizau demența. Este vorba despre abuzuri, consum de alcool fără limite și excese de factură erotică. Un contemporan mărturisește că nu va uita niciodată ceea ce a văzut și notează: „Peste tot se vedeau grav răniți, muribunzi și cadavre; peste tot

se simțea un miros de trupuri în descompunere, care era greu de suportat. Printre acele trupuri care zăceau se vedeau și bărbați în uniformă, beți-criță, care țineau strâns în brațe femei care băuseră foarte mult la rândul lor.”

O altă persoană a intrat într-un restaurant de pe Kurfürstendamm și a văzut acolo un grup de ofițeri SS, toți beți, „care sărbătoreau sfârșitul lumii în compania unor doamne în rochii lungi.” Multor oameni care au trăit vremurile acelea li s-a părut că s-a întors lumea cu susul în jos. Este adevărat însă că marea majoritate a cetățenilor respecta legile nescrise pe care și le însușise și care țin de comportamentul corespunzător în societate. Aceasta nu înseamnă că nu au existat și excepții, că nu au fost și persoane dornice de a acapara bunuri cu orice preț. În momentele acelea se puteau vedea femei care luau tot ce le pica în mână, chiar dacă se expuneau pericolului de a muri răpuse de gloanțe. Existau oameni care se constituiau în tribunale ad-hoc, organizau un fel de procese și în final le spânzurau pe femeile respective, atârându-le mai întâi un carton de gât, pe care se putea citi: „Am furat de la conaționalii mei!”

Au existat și oameni care doreau să găsească prin orice mijloace și cu orice preț o „scăpare din iad”. Când Ernst Grawitz, vicepreședintele Organizației Crucii Roșii din Germania și medic militar SS, află vestea că mai-marii regimului nazist se pregătesc să părăsească Berlinul, se așază la masă împreună cu soția și copiii săi. Sunt cu toții pregătiți să ia cina. Grawitz ia două grenade, le scoate siguranța și acestea explodează, ucigând întreaga familie strânsă în jurul mesei.

Nu doar unii membri ai Partidului Nazist au ales să-și încheie socotelile cu viața. Nenumărați oameni, care fuseseră purtați de valurile vremii, cum se spune, și care nu au putut suporta ideea sfârșitului unei lumi, au ales să moară. Printre întâmplările cumplite ale acelor zile se numără și una legată de un medic, în momentul în care trupele sovietice s-au apropiat de locuința sa, bărbatul a observat că nu dispunea decât de două fiole de otravă. De aceea și-a înecat pe rând copiii mici în cadă, după care i-a administrat soției o injecție letală, sinucigându-se și el tot cu otravă. Începând din februarie 1945, în Berlin se înregistrează un val de sinucideri. Se apreciază că în fiecare lună mii de oameni și-au pus capăt vieții prin proprie voință.

Conform unor date demne de încredere, în luna mai 1945 s-au sinucis la Berlin circa 700 de persoane.

Între timp, Hitler se agăța de speranțe deșarte. Îl bucura, de pildă, știrea că două avioane de transport aterizaseră pe Autostrada Est-Vest sau își făcea iluzii deșarte. Dictatorul considera că „rusul va plăti totul cu mult sânge”, deoarece era apăsător de o imensă povară în orașul cu patru milioane de locuitori. De câte ori era rostit numele lui Wenck, sclipeau noi speranțe. Pe 27 aprilie 1945, unul dintre ofițerii care erau prezenți la discuțiile legate de situația în teatrele de operațiuni îi spune dictatorului: „Wenck o să vină la Berlin, *mein Führer!*” Lui Hitler îi revine dispoziția euforică: „Imaginează-ți că vestea asta se va răspândi în întreg Berlinul cu iuțea vântului. Toată lumea va spune: «O armată germană se află în partea de vest, a străpuns [pozițiile inamicului] și se îndreaptă către citadelă!»”

Nu trece mult și starea lui Hitler se schimbă. Dictatorul exprimă îngrijorări mai vechi:

„Nu mai dispunem de nicio exploatare petrolieră. Acest lucru este o catastrofă, pentru că nu mai putem întreprinde operațiuni de amploare. După ce voi fi rezolvat problemele pe care le am acum trebuie să facem tot ce este posibil pentru a pune mâna pe exploatare petroliere.”

În aceeași zi, Hitler îi întreabă pe cei prezenți ce decorații ar trebui să primească generalul Wenck pentru acțiunea întreprinsă de el „în vederea salvării Führerului”.

Mohnke raportează că șase tancuri inamice își făcuseră apariția în Wilhemplatz, la doi pași de Cancelaria Reichului, dar fuseseră anihilate de trupele specializate în operațiuni antitanc.

Cu o zi înainte, Schönebergul³⁷ căzuse în mâinile dușmanilor, după ce 400 de membri ai Tineretului Hitlerist, băieți în vârstă de 15 ani, muriseră cu toții, luptând cu încrâncenare.

Lupta devenea mai dură pe măsură ce trupele sovietice se apropiau de centrul orașului. Venind dinspre periferie, tancurile dărâmaseră baricadele și lichidaseră ultimele cuiburi de luptători, croind drum pentru militarii înarmați cu puști și aruncătoare de flăcări. Când au ajuns însă în zona centrală a orașului, trupele nu au mai putut înainta cu atâta ușurință. Militarii s-au văzut nevoiți să lupte pentru cucerirea fiecărei clădiri în parte. La aceasta se mai adăuga și faptul că machetele

³⁷ Cartier situat în partea estică a Berlinului. (n.tr.).

orașului, executate din ordinul generalului Jukov pentru a planifica asaltul, s-au dovedit a fi total inutile. Cele mai înverșunate lupte s-au dat în zona cuprinsă între Alexanderplatz și primărie, respectiv la Hallesches Tor.

Armata Roșie a eliberat, în special în nordul orașului, numeroși prizonieri de război, care au fost imediat înarmați și trimiși în luptă.

Din buncărul lui Hitler se transmiteau mereu mesaje urgente către Keitel și Jodl, care se aflau la Rheinsberg, respectiv la Krampnitz. Se preciza în mod repetat că „toate unitățile care se află în perimetrul cuprins între Elba și Oder trebuie să se deplaseze spre Berlin. „Este necesar ca [respectivele unități] să pornească spre capitală și să atace, astfel încât să obțină o victorie răsunătoare”. Dictatorul devine din ce în ce mai nervos și se întreabă unde sunt Wenck și Busse, care nu răspundeau la apelurile sale. Hitler se întreabă, de asemenea, unde se află Corpul de Armată Holste, care era o adevărată stea salvatoare în lumea fantasmagorică a Führerului.

Nimeni nu își mai puneă întrebări legate de Steiner. Hitler a dispus ca Obergruppenführer-ul SS să fie demis și în locul lui să fie numit generalul-locotenent Holste. Dispozițiile lui Hitler nu mai ajung însă la Eberswalde.

Steiner l-a convins, însă, pe Holste să-l lase în continuare la comanda militarilor săi. În dimineața zilei de 28 aprilie Krebs devine nerăbdător și îi comunică lui Keitel că „Führerul așteaptă ajutor grabnic, în cel mult 48 de ore. Dacă ajutorul nu vine în termenul dat, va fi prea târziu! Führerul mi-a cerut să repet acest lucru!”

Pentru a sublinia urgența cererilor venite din buncăr, Keitel merge să-l întâlnească pe generalul Heinrici, care, în ciuda ordinelor primite, ordonase retragerea unităților de tancuri comandate de generalul von Manteuffel. Cei doi se întâlnesc la intersecția mai multor străzi, situată la sud de Neubrandenburg. Străzile respective erau pline de refugiați, care se îndreptau epuizați spre nicăieri. Heinrici a venit însoțit de Manteuffel. Fără să-i salute, Keitel a început să țipe la cei doi ofițeri, ordonându-le să rămână cu orice preț pe malul fluviului Oder și să nu dea niciun pas înapoi în fața inamicului. În timp ce Keitel își lovea palma cu bastonul de mareșal, pentru a sublinia fiecare cuvânt, Heinrici a încercat să-i explice care era situația și să îi spună că

nu mai putea rezista pe malul fluviului Oder cu trupele de care dispunea.

De asemenea, Heinrich a afirmat că nu are de gând să-și sacrifice militarii în mod inutil. Generalul îi mai spune lui Keitel că are nevoie neapărat de oameni odihniți. Dacă nu va dispune de acești oameni, se vede nevoit să își mențină ordinul de retragere.

Keitel a continuat să agite bastonul de mareșal, spunându-i lui Heinrich pe un ton vehement că nu trebuie să se bazeze pe forțe care să-i vină în ajutor și că trebuie să atace cu orice preț, pentru că acesta era ordinul Führerului, pe care el, Keitel, trebuia să i-l transmită. Heinrich a replicat: „Domnule feldmareșal, Armata a 3-a Tancuri nu ascultă decât de ordinele lui Manteuffel”. Enervat, Keitel urlă: „Dacă militarii nu vor să lupte, trebuie să se tragă în ei! Așa o să-și mențină pozițiile!”

Întâmplarea a făcut ca tocmai în acel moment să treacă prin zona în care avea loc discuția doi soldați de aviație, cu totul epuizați.

Heinrich le-a dat ordin să se apropie și i-a spus lui Keitel: „Domnule, aveți ocazia să dați un exemplu! Împușcați-i pe acești doi oameni!” Keitel, luat prin surprindere, a mormăit ceva de genul: „Arestați-i” și „Curte marțială”, pentru ca apoi să se suie în mașină și să plece.

Reacțiile lui Heinrich în cadrul acestei întâlniri demonstrează faptul că generalul nu mai ținea cont de ordinele nebunești ale lui Hitler și că singurele lucruri pe care le urmărea erau salvarea militarilor săi și protejarea populației civile.

În ziua următoare, Heinrich ia legătura telefonic cu feldmareșalul Keitel și îi spune acestuia din urmă că el răspunde pentru trupele sale. Keitel îi răspunde tăios: „Dumneavoastră nu trebuie să vă gândiți la răspundere, ci să executați ordine!” Heinrich îi comunică atunci că renunță la comanda trupelor pe care le avea în subordine până în momentul respectiv. După câteva clipe de tăcere apăsătoare, Keitel spune: „Domnule general-colonel Heinrich, în virtutea mandatului pe care l-am primit de la Führer, vă eliberez din funcția de comandant al Grupului de Armate Vistula. Rămâneți la dispoziția mea!”

•

Și în buncărul de la Berlin speranțele încep să se spulbere. În seara zilei de 28 aprilie se află că rușii ar fi ajuns deja pe

Wilhelmstraße și că în Potsdamer Platz se dau lupte sângeroase. Pe lângă toate acestea, reprezentanții Agenției Reuter confirmă zvonul conform căruia Reichsführer-ul SS Heinrich Himmler l-ar fi contactat pe diplomatul suedez, contele Folke Bernadotte, în vederea inițierii unor tratative cu puterile din Vest și că s-ar fi arătat dispus la „o capitulare necondiționată”.

Pentru Hitler, această veste a fost o lovitură năucitoare. Dictatorul afirmase despre Göring că era corupt, iar în ceea ce îl privea pe Speer, îi spusese lui Artur Axmann că e o mare dezamăgire, un artist rupt de realitate. Trădarea lui Himmler, care vorbise în nenumărate rânduri despre loialitate și jurase credință „SS-ului germanic arian”, echivalează pentru Hitler cu prăbușirea unei lumi. „S-a manifestat ca un nebun”, relatează Hanna Reitsch. „S-a înroșit ca un rac. Era de nerecunoscut.” Dictatorul se retrage împreună cu Goebbels și Bormann în încăperile lui. „Era alb ca varul”, își continuă relatarea Hanna Reitsch. „Părea o ființă lipsită de viață.”

Încercând să-și recapete calmul, Hitler se duce la miezul nopții la Greim și îl însărcinează pe proaspăt numitul comandant al aviației germane să plece la Plön, în Schleswig-Holstein, pentru a lua legătura cu Dönitz, care urma să-l pedepsească pe Himmler așa cum se cuvine. „Un trădător nu are voie să fie succesorul meu. Aveți grijă să nu se întâmple așa ceva!” a spus acesta. Greim și, ulterior, Hanna Reitsch îi spun că au decis să rămână în buncăr pentru a muri împreună cu el. De altfel, nu mai există nicio posibilitate de a părăsi Berlinul.

Hitler ține, însă, cu orice preț să i se îndeplinească dorința. Îi anunță că a ordonat să aterizeze pentru ei, pe șoseaua Est-Vest, un aparat „Arado 96”³⁸. Apoi îi înmânează Hannei Reitsch două fiole cu otravă, care urmau să fie folosite „într-o situație-limită”. „La Potsdam se aude deja focul artileriei germane!”, mai spune Hitler și părăsește încăperea. Dictatorul iese pe hol și, de fiecare dată când întâlnește pe cineva, își exprimă indignarea: acum știe de ce Himmler a dat greș pe malurile Vistulei, de ce ofițerii SS au înregistrat un eșec în Ungaria și de ce Steiner nu a atacat așa cum se ordonase. Totul se întâmplase, conform părerii lui Hitler, din cauza trădării și a intrigilor. Reichsführer-ul SS Himmler ar fi vrut chiar să îl dea pe mâna inamicului cât se mai afla încă în viață.

³⁸ Avion ușor, cu două locuri. (n.red.).

În timp ce dictatorul se lamenta astfel, cei rămași în buncăr au redactat în grabă scrisori către membrii familiilor lor și le-au înmânat Hannei Reitsch, care era - sau cel puțin așa se presupunea - ultima persoană care avea să mai iasă din Berlin. Cu ochii în lacrimi, Hanna Reitsch părăsește buncărul împreună cu Greim. Mai târziu ea i-a mărturisit generalului Keller ce sentimente o stăpâneau: „În fața altarului patriei trebuie să cazi în genunchi cu smerenie.” După ce Hanna Reitsch și Greim reușesc, împotriva oricăror așteptări, să părăsească Berlinul, Greim mărturisește că zilele petrecute alături de Führer i-au dat vigoare precum „o fântână cu apă vrăjită”.

În timp ce în buncăr Hitler continua să-i acuze pe unii și pe alții de trădare, în jurul orei zece seara își face apariția generalul Weidling, care relatează cum se prezintă situația în teatrele de luptă. Cuvintele generalului spulberă și ultimele iluzii. Weidling raportează că rușii au reușit să străpungă apărarea germană, că nu mai există niciun fel de provizii și că aprovizionarea pe calea aerului a trebuit să fie sistată. În cele din urmă generalul spune că „în calitate de militar și pentru a se pune capăt incredibilelor suferințe pe care le-a îndurat populația” ar trebui să se încerce ieșirea din Berlinul încercuit.

Înainte ca Hitler sau Krebs să poată replica, a intervenit Goebbels, care, conform relatării lui Weidling, „a folosit cuvinte grele și a încercat să minimalizeze tot ceea ce spusesem eu”.

Krebs îl lasă pe Hitler să decidă, iar acesta spune: „Rezistați cu orice preț!”, deviza lui din toate bătăliile defensive. O încercare de părăsire a Berlinului n-ar fi decât o retragere mascată. Chiar dacă planul lui Weidling ar reuși, „ieșirea din Berlinul încercuit nu ar însemna decât intrarea într-o altă încercuire”. După care el, Führerul, se va vedea nevoit să stea sub cerul liber sau să locuiască într-o casă țărănească, așteptând ca totul să ia sfârșit.

Hitler părea că se găsește într-o altă lume. Așa cum se mai întâmplase de multe ori până atunci, era furios și își dorea o victimă. În timpul discuțiilor legate de trădarea lui Himmler, fusese rostit de mai multe ori numele lui Hermann Fegelein, care se număra printre apropiații Reichsführer-ului SS. S-a spus despre Fegelein că ar avea un caracter „cu totul și cu totul murdar”, că și-ar fi făcut loc cu dibăcie în cercul lui Hitler și că în vara lui 1944, când a fost avansat la gradul de general-

locotenent SS, s-ar fi căsătorit din interes cu Margarete, sora Evei Braun. La 26 aprilie, Fegelein părăsește buncărul lui Hitler, fără a anunța pe nimeni, și se duce cu mașina la locuința lui din Bleibtreustraße 4, undeva în apropierea lui Kurfürstendamm. Cu două zile înainte îi mărturisise generalului SS Hans Jüttner: „În mod sigur nu intenționez să mor în Berlin”.

Din locuința sa, beat în toată regula, Fegelein o sună pe Eva Braun. Reputat cuceritor al inimilor femeilor, îi făcuse deja curte, fără rușine, la Obersalzberg, iar acum încerca să o convingă să nu mai stea pe gânduri și să vină la el. N-avea rost să-și aștepte sfârșitul în buncăr: „Eva, trebuie să-l părăsești pe Führer! Nu fi proastă! E o chestiune de viață și de moarte!”

Hitler dorește să-i vorbească, dar este de negăsit pe tot parcursul zilei de 27 aprilie. Fegelein ignorase ordinul telefonic primit de la generalul-maior SS Johann Rattenhuber, șeful Serviciului de Securitate: ar fi trebuit să se prezinte urgent la Cancelaria Reichului. Militari însărcinați cu paza Führerului sunt trimiși în căutarea lui. Conform zvonurilor, Eva Braun, care răspunsese la avansurile cumnatului ei, l-ar fi sunat pe acesta la locuința sa din Bleibtreustraße, dar nu ar fi reușit să-l convingă să se întoarcă în buncăr. Fegelein i-a ironizat pur și simplu pe militarii care au vrut să-l ridice. Högel, unul dintre directorii Serviciului de Securitate, a reușit totuși să-l aducă în buncăr pe Fegelein, care era beat. Hans Baur, pilotul lui Hitler, îl acuză pe Fegelein de faptul că a dezertat, iar acesta îi răspunde sec: „Dacă nu mi se mai aduc și alte acuzații... atunci împușcați-mă!”

Nu era, însă, decât exuberanța și insolența unui carierist răsfățat până atunci de succes. Spre surprinderea lui, înaintea unui prim interogatoriu, a fost degradat. În momentul în care Mohnke îi spune că i se vor confisca diferite ordine și decorații, Fegelein le desprinde el însuși de pe uniformă și începe să-l înjure pe Mohnke și pe cei doi ofițeri SS de care acesta este însoțit. El susține că doar Reichsführer-ul SS îi poate da lui ordine și spune că nu va mai face niciun fel de declarații decât în fața lui Heinrich Himmler. După care cere să fie dus înaintea lui Hitler, care însă respinge furios cererea, spunând că nu vrea să aibă de-a face cu el. Inițial, se gândise să-l repartizeze pe Fegelein la una dintre unitățile aflate sub comanda lui Mohnke. Bormann și Otto Günsche l-au convins însă pe dictator că și într-

o astfel de situație Fegelein ar „spăla putina” cu prima ocazie care i s-ar oferi. În aceste condiții, Hitler a ordonat să se formeze o instanță ad-hoc. Eva Braun l-a rugat pe Führer să-l crute, mai ales că sora ei, soția lui Fegelein, urma să nască în curând. Rugămintile au fost însă zadarnice. Mai mult chiar, Hitler i-a dat o replică atât de dură Evei Braun, încât aceasta s-a supus, spunând: „Tu ești Führerul!”

Mohnke convoacă o instanță ad-hoc, dar aceasta nu poate să-și facă datoria pentru că Fegelein este beat. Din această cauză întregul proces este întrerupt și Fegelein este închis într-o celulă, unde urmează să se trezească din beție. În ziua următoare este dus în beciul Bisericii Trinității unde este interogat „la sânge” de către șeful Gestapoului, Heinrich Müller. În timpul interogatoriului se află că Himmler a trădat. Dintr-odată, miza nu mai este geanta cu bijuterii și devize convertibile găsită în locuința lui Fegelein, ci o mapă cu acte, descoperită în biroul celui interogat. Conform actelor respective rezulta că Fegelein ar fi știut de multă vreme că Himmler avea legături cu contele Folke Bernadotte.

Ieșindu-și din fire, Hitler a ordonat ca Fegelein să fie executat imediat prin împușcare. Cu puțin înainte de miezul nopții, condamnatul a fost scos din celula în care fusese încarcerat. Fegelein a făcut o criză de nervi, dar asta nu a contat. A fost executat fie pe unul dintre holurile buncărului, fie în dreptul ieșirii din buncăr, cea care dădea spre grădină. Hitler era atât de nerăbdător și dorea atât de mult ca ordinele sale să fie respectate, încât la numai câteva minute după ce s-a format plutonul de execuție care avea drept sarcină împușcarea lui Fegelein, a început deja să întrebe dacă au fost urmate întocmai dispozițiile pe care le dăduse. „Adolf, bietul de tine, bietul de tine!”, a exclamat Eva Braun, care ar fi avut motivele ei să se întristeze din cauza morții lui Fegelein. „Toți te-au părăsit! Toți te-au trădat!”

În ceasurile acelea, probabil Hitler a realizat, în sfârșit, că totul trebuia să se sfârșească. Așa cum se întâmplase întotdeauna atunci când ezitase o vreme, pentru a ajunge în cele din urmă la o decizie, a început să ia hotărâri rapid și fără nicio ezitare. La miezul nopții, a dat dispoziție ca mica încăpere cu hărți să fie amenajată astfel încât să aibă loc acolo o cununie civilă. Un funcționar care lucrase într-o primărie și apoi se aflate

În serviciul lui Goebbels a fost luat cu un vehicul blindat de la detașamentul *Volkssturm* în care fusese repartizat și, adus în buncăr, i s-a cerut să officieze cununia civilă dintre Hitler și Eva Braun. Goebbels și Bormann și-au asumat rolul de martori. În timpul cununiei, Eva Braun și Hitler au declarat că sunt „de origine ariană pură” și nu suferă de boli ereditare.

După ce au fost îndeplinite toate formalitățile, funcționarul i-a întrebat pe cei doi dacă se căsătoresc prin proprie voință și nesiliți de nimeni. Au răspuns afirmativ, drept care funcționarul a declarat că acea cununie a fost „încheiată conform prevederilor legale”. În momentul în care li s-a cerut celor doi proaspăt cununați să semneze, Eva Braun a fost atât de emoționată încât era să treacă în act numele ei de domnișoară, dar a realizat că a comis o eroare, a tăiat litera B, pe care o scrisese cu grijă, și a scris: „Eva Hitler, născută Braun.”

Apoi, Hitler și Eva Braun s-au retras în încăperile care îi erau rezervate dictatorului, însoțiți de generalii Krebs și Burgdorf, de câțiva aghiotanți ai Führerului, de colonelul von Below și de secretare. Au băut cu toții câte ceva și și-au amintit vremurile demult apuse. Vestea că Hitler s-a cununat a ajuns la urechile tuturor și câțiva s-au decis să-i urmeze exemplul. În noaptea aceea s-au cununat civil mai multe cupluri, iar doctorul Werner Neumann, Secretar de Stat în Ministerul Propagandei, a avut grijă să fie respectate toate condițiile prevăzute de lege în astfel de situații.

Se poate spune că Hitler a recunoscut că a fost învins în momentul în care a luat hotărârea să se cunune cu Eva Braun, ca un preludiu al sinuciderii împreună cu aceasta, ca și când s-ar fi temut să nu comită ceva ilegal. El afirmase în mai multe rânduri că nu își putea permite să aibă relații de natură personală cu o ființă umană. Imaginea pe care și-o formase despre sine nu permitea momente de intimitate. În ultimele sale clipe, Hitler a renunțat la această convingere și la credința că destinul său era unul cu totul ieșit din comun, deoarece el avea o menire anume. Dictatorul le-a spus celor aflați în preajma sa după cununie că național-socialismul a murit și nu va renaște niciodată. Hitler a mai spus, de asemenea, că vede moartea ca pe o eliberare. În cele din urmă s-a retras, pentru a dicta unei secretare ultimele sale dorințe.

Dictatorul și-a formulat testamentul politic și pe cel personal. În primul dintre acestea, susținea că este nevinovat pentru toate cele întâmplate și îi acuza pe „oamenii de stat, care fie au fost de origine evreiască, fie au apărat interesele evreilor”. El îi acuza, de asemenea, pe oamenii „orbiți și lipsiți de caracter” care au făcut rău cauzei pentru care au luptat inițial. Încă o dată, a explicat că a decis să rămână în capitala Reichului pentru „a alege din proprie voință... moartea”. Hitler a subliniat și faptul că nu voia cu niciun chip să cadă „în mâinile dușmanilor, care au nevoie de un nou spectacol, regizat de evrei, spre bucuria multimilor lor inflamate”.

Conform dorinței lui Hitler, succesorul său în fruntea statului și în fruntea armatei avea să fie amiralul Karl Dönitz. Pornind de la ideea că în marină mai există onoare și că niciun marinar nu are de gând să se predea, dictatorul îi ordonă amiralului să continue lupta chiar și după ce el, Hitler, va fi murit. Pe Göring și pe Himmler i-a revocat din toate funcțiile de partid și de stat și a instaurat o nouă conducere, cu Joseph Goebbels în funcția de cancelar și Martin Bormann ca prim-ministru. Dictatorul a făcut apel la credința și obediența tuturor germanilor „până la moarte”, iar în încheiere a revenit la obsesia sa: „În primul rând îi însărcinez pe cei care conduc națiunea să respecte cu strictețe legile rasiale și să se opună celor care otrăvesc toate popoarele, evreimea internațională.”

În ceea ce privește testamentul personal, acesta este mai scurt. În respectivul testament Hitler explică hotărârea „de o a lua de soție pe acea fată care mi-a fost prietenă ani de zile și care a venit în orașul aflat sub asediu pentru a împărtăși soarta mea”. El face referire și la bunurile sale, cel ce urma să aibă grijă să se respecte întocmai toate cele menționate în testament fiind „Martin Bormann, membrul de partid pe care l-am prețuit cel mai mult”. Documentul se încheie cu: „Eu însumi și soția mea alegem să murim, pentru a scăpa de rușinea înfrângerii și a capitulării. Cer să fim arși imediat după moarte, în locul în care mi-am petrecut cea mai mare parte din timp, vreme de doisprezece ani, cât m-am aflat în slujba poporului meu”.

Imediat ce au fost redactate testamentele, au fost trimiși trei curieri, care aveau asupra lor și copii ale certificatului de căsătorie al lui Hitler. Unul dintre curieri urma să ajungă la

Dönitz, al doilea la mareșalul Schörner și al treilea la sediul central al Partidului Nazist din München.

Unuia dintre curieri, este vorba despre șeful Biroului German de Știri, Heinz Lorenz, Goebbels i-a înmănat, înainte ca acesta să părăsească buncărul, o anexă la testamentul politic al Führerului, care fusese redactată în grabă. În această anexă, Goebbels explică și el de ce se hotărâse să rămână în Berlin: din motive care țin de natura umană, nu putea să-l lase singur „pe Führer, în cele mai grele momente ale existenței sale”. El afirmă că poate sluji cel mai bine poporul german prin puterea exemplului. Documentul se încheie astfel: „Din acest motiv, eu și soția mea, dar și copiii mei, care sunt prea tineri pentru a lua decizii, însă care, dacă ar avea vârsta potrivită, s-ar alătura deciziei mele, am hotărât să nu părăsim capitala Reichului, chiar dacă aceasta va fi cucerită, și am decis că este mai bine să mor alături de Führer, decât să-mi trăiesc viața, care nu mai are niciun rost dacă nu mi-o pot dedica Führerului”.

•

Pe 29 aprilie, într-o minunată zi de duminică, comandamentul Zonei de Nord raportează că în centrul orașului se luptă „zi și noapte” pentru fiecare clădire în parte. La momentul respectiv, în mâinile germanilor nu se mai află decât zona în care se găseau clădirile conducerii de stat și de partid, zona Tiergarten, perimetrul Gării Zoo, zona Havel și câteva puncte din capitala Reichului. În raport se mai face referire și la „revolte în Zona de Sud și la dezertări”. Tot în raportul respectiv se dezmințe știrea transmisă de către un post de radio din München, conform căreia Führerul a căzut la datorie. Într-un telex i se cere lui Keitel să acționeze „cu viteza fulgerului și cu o hotărâre de neclintit” și se face apel la „Wenck, Schörner și la alții”, care „trebuie să dovedească loialitatea față de Führer, trecând urgent la acțiune”. Mai târziu, Krebs intră în legătură cu Jodl, dar convorbirea lor telefonică nu durează mult, deoarece, așa cum avea să se constate mai târziu, fusese doborât balonul prin intermediul căruia se asigurau legăturile telefonice cu buncărul din Berlin.

În aceeași zi, la prânz, când urma să se desfășoare o întâlnire în cadrul căreia să se discute situația din teatrele de luptă, Hitler dorește să-l vadă pe Wilhelm Mohnke, care cunoaște foarte bine situația existentă la momentul respectiv. Mohnke pune înaintea

dictatorului o hartă pe care este prezentat centrul Berlinului și spune sec: „În nord, rusul a ajuns la Weidendammer Brücke, la est el se află la Lustgarten, la est, militarii sovietici au ajuns la Potsdamer Platz și la Ministerul Aviației, la vest sunt la Tiergarten, adică la 300-400 de metri față de Cancelaria Reichului”.

În momentul în care Hitler îl întreabă pe Mohnke cât crede că mai poate rezista, acesta îi răspunde: „Douăzeci, douăzeci și patru de ore, *mein Führer*, nu mai mult”. După ce primește acest răspuns de la Mohnke, Hitler îi dă dispoziție subofiterului Fritz Tornow, care se ocupa de câini, să o otrăvească pe Blondi, cățeaua dictatorului, ca să nu ajungă în mâinile rușilor, spunând că se îmbolnăvește numai la gândul că s-ar putea întâmpla așa ceva. Se pare că Hitler era foarte interesat de efectul cianurii hidrogenate, care le fusese dată celor aflați în buncăr. De când trădase Himmler, dictatorul nu mai era sigur că otrava are efect instantaneu, lucru deosebit de important pentru el. Când Tornow îi toarnă cățelei otrava pe limbă, patruședul cade pe-o parte „ca lovit de trăsnet”. După cum relatează un martor ocular, la scurtă vreme după aceea Hitler s-a dus la ieșirea din buncăr „pentru a-și lua rămas-bun de la câine”. Când s-a întors în buncăr, dictatorul părea că nu mai are chip, ci „o mască mortuară” și s-a retras în încăperile care îi erau rezervate. Tornow a dus cei cinci pui ai cățelei lui Hitler la ieșirea din buncăr și i-a împușcat.

În buncăr s-a așternut o tăcere stranie. Cei care aveau ceva de raportat sau de transmis veneau în buncăr și căutau să plece cât mai repede de acolo, deoarece se simțeau „ca într-un sicriu”. Cei care participau în mod regulat la întâlnirile cu Hitler, își făceau tot felul de planuri, dar niciunul dintre ei nu mai credea că se mai pot întreprinde operațiuni militare. Oricum, militarii începuseră de ceva vreme să organizeze apărarea punctelor în care se aflau după cum găseau de cuviință și nu conform ordinelor venite din buncărul lui Hitler.

Pentru a scăpa din iadul dictatorului, cei de care nu era neapărată nevoie se refugiau în vechiul buncăr sau în subsolul Cancelariei Reichului. O parte dintre încăperile de acolo fuseseră degajate, astfel încât să se poată instala militarii însărcinați cu paza și protecția celor aflați în buncăr. Tot în subsolul Cancelariei Reichului se refugiaseră o mulțime de civili. O aripă

mare a Cancelariei fusese transformată în spital. Aici fuseseră adăpostiți peste trei sute de răniți grav. Doi medici, însoțiți de asistente și infirmieri, se aflau în continuă mișcare și acordau îngrijiri bolnavilor. În timp ce unii operau pe mese pline de sânge, alții transportau morții sau membrele amputate la ieșirea din buncăr. Ofițeri de rang înalt sau persoane cu funcții importante în Partidul Nazist făceau presiuni asupra personalului medical, astfel încât să li se acorde atenția care credeau că li se cuvine pentru că fuseseră fideli regimului. Haosul și încăperile umplute până la refuz constituiau sumbrele culise ale „atmosferei apocaliptice” la care face referire o altă relatare, în care se arată că „toată lumea încerca să-și înece amarul în alcool. Se consumau în cantități mari cele mai bune vinuri, lichioruri și mâncăruri”. Toată lumea, fără excepție, intra într-o discuție legată de „modul și locul în care să se sinucidă”. Unul dintre cei prezenți în buncăr în momentele respective s-a descris pe sine însuși ca fiind „locatar într-o morgă” în care morții se prefăceau că se mai află în viață.

În jurul orei zece și jumătate a fost deodată mare agitație în sala de conferințe. O ordonanță a raportat că a auzit la un post de radio, care transmitea pe unde scurte, știrea conform căreia Mussolini ar fi decedat. Cu două zile înainte, Ducele fusese capturat împreună cu prietena sa, Clara Petacci, într-o localitate situată în apropierea Lacului Como și ulterior amândoi au fost împușcați. Hitler a fost foarte îngrijorat de soarta pe care a avut-o dictatorul italian după împușcare. El se temea să nu fie dus la Moscova de către sovietici, pentru a fi purtat într-o „cușcă pentru maimuțe” și pentru a fi prezentat mulțimii ca „trofeu de preț”. Mussolini a trezit în mintea lui Hitler aceste imagini groaznice. Cadavrul dictatorului italian și cel al prietenei sale au fost duse la Milano, în Piazzale Loreto, unde au fost spânzurate cu capul în jos într-o benzinărie, iar mulțimea furibundă a scuipat trupurile neînsufletește și a aruncat cu pietre în ele.

Știrea legată de Duce i-a zguduit pe cei care făceau parte din anturajul lui Hitler și care mai sperau încă. Către seară, Hitler i-a transmis lui Jodl un telex în care puneă cu disperare cinci întrebări: „Să mi se raporteze imediat: 1. Unde este avangarda lui Wenck? 2. Când va avea loc un nou atac asupra dușmanilor? 3. Unde se află Armata a 9-a? 4. Încotro se îndreaptă Armata a 9-a? 5. Unde este avangarda lui Holste?”

Deoarece orele treceau una după alta și nu primea niciun răspuns, Hitler s-a dus în sala de conferințe pentru a-și lua rămas-bun de la colaboratorii săi. Erau prezenți Goebbels și soția lui, Burgdorf și Krebs, Mohnke, Rattenhuber și Hewel. Se mai aflau acolo secretarele, bucătăreasa lui Hitler, domnișoara Manziarly și militari SS însărcinați cu paza și protecția dictatorului. În total, douăzeci de persoane. Hitler a dat mâna cu fiecare dintre ele, făcând câte o remarcă, dar cuvintele lui, spuse aproape în șoaptă, abia dacă se auzeau din cauza zgomotului făcut de motoarele cu ajutorul cărora se făcea ventilația în buncăr. În cele din urmă, le-a spus tuturor că nu voia să ajungă viu în mâinile rușilor și că luase hotărârea să-și pună capăt vieții. Dictatorul i-a dezlegat pe toți de jurământul pe care îl depuseseră și și-a exprimat speranța ca aceștia să ajungă în mâinile englezilor sau americanilor. Hitler i-a comunicat lui Rattenhuber că va rămâne într-un anumit loc din Cancelaria Reichului unde va fi „de strajă pe veci”.

Către ora trei a sosit, în sfârșit, răspunsul lui Keitel și Jodl. Se făceau patru afirmații conforme cu realitatea, avându-se în vedere întrebările formulate de Hitler: „1. Avangarda lui Wenck se află la sud de Schwielowsee. 2. Armata a 12-a nu poate întreprinde un atac asupra Berlinului. 3. Armata a 9-a este încercuită. 4. Grupul Holste este angajat în operațiuni defensive”. Totul se încheia cu o propoziție, care spulbera orice fel de speranță: „Nu se pot întreprinde din niciun punct atacuri asupra Berlinului.”

În dimineața zilei următoare, pe 30 aprilie, la ora cinci a dimineții, s-a declanșat un puternic foc de artilerie care i-a trezit din somn pe toți cei aflați în buncăr. O oră mai târziu, Mohnke era chemat la Führer. În halat și în papuci de casă, Hitler stătea pe un scaun, lângă patul său. Dictatorul a întrebat calm cât timp mai pot rezista militarii germani. Mohnke a răspuns că nu se mai putea rezista decât cel mult câteva ore, deoarece rușii ajunseseră la câteva sute de metri de buncăr. Hitler a comentat că toate democrațiile apusene au decăzut și vor fi conduse de popoare din răsărit, care sunt stăpânite cu mână de fier. După aceea, i-a strâns mâna lui Mohnke, spunând: „Toate cele bune! Vă mulțumesc. Ceea ce am făcut nu a fost doar pentru Germania!”

La ora șapte, conform relatării unui militar din serviciul de pază, Eva Braun a venit la ieșirea din buncăr „pentru a mai vedea o dată soarele”, așa cum ea însăși a spus. După o vreme a venit și Hitler și a urcat treptele care duceau la ieșirea din buncăr. Când tirul a devenit mai intens, dictatorul a coborât scara, dispărând în întuneric.

Către prânz a avut loc ultima întrunire în cadrul căreia s-a discutat situația militară. Generalul Weidling a raportat că trupele sovietice au atacat Reichstagul și unii militari au ajuns deja în tunelul de pe Voßstraße, adică în imediata apropiere a Căminării. El a precizat că a trebuit să culeagă informații din știrile transmise la posturile de radio străine, deoarece comandantii trupelor germane nu mai puteau transmite rapoarte. Orașul nu mai putea fi apărat. Poate ar fi bine ca Führerul să încerce „să iasă de aici”, să ajungă la Potsdam, unde se afla armata comandată de către Wenck. Hitler a exclamat: „Ordinele mele nu mai sunt executate!” Wenck i-a spus că în curând militarii germani vor termina muniția de care mai dispuneau, dar Führerul a declarat că nu va capitula niciodată, după care s-a retras împreună cu generalul Krebs.

Abia acum, în ultimul ceas, dictatorul le permite militarilor germani să se retragă, lucru pe care îl interzisese în ultimele săptămâni. Puțin mai târziu, Weidling primește ultimul „Ordin emis de Führer”. Acesta a avea următorul conținut: „În cazul în care cei ce apără capitala Reichului nu mai dispun de muniție și de alimente, sunt de acord ca aceștia să se retragă. Combatanții se vor retrage în grupuri mici și vor căuta să se alăture militarilor care mai sunt angajați în luptă. Dacă nu îi găsesc pe acești militari, se vor organiza și vor lupta în păduri”.

După ce se încheie întâlnirea cu generalii, Hitler iese ultimul din sala de conferințe, se apropie de Otto Günsche și îi spune acestuia că nu vrea să ajungă în mâinile rușilor nici viu, nici mort. El arată, de asemenea, că are de gând să-și ia viața, întocmai ca „domnișoara Braun”, cum continua să o numească pe aceea care îi devenise soție, și că dorește ca trupul său să fie ars, pentru a rămâne „nedescoperit pe veci”. Günsche i-a promis că va lua toate măsurile, astfel încât să fie înlăturate toate rămășițele sale pământești. Acest aspect a fost atât de important pentru Hitler încât l-a consemnat și în scris. Imediat după aceea, Günsche s-a pus în legătură cu șoferul lui Hitler,

Erich Kempka. Acesta își avea biroul lângă garaje, în apropierea Căminării Reichului. Günsche i-a cerut lui Kempka să procure o cantitate cât mai mare de benzină și să golească, dacă era nevoie, chiar și rezervoarele vehiculelor aflate în garaj. Când șoferul îl întreabă pe Günsche de ce are nevoie de benzină, îi spune că nu vrea să discute la telefon despre acest lucru. Ceva mai târziu, câțiva militari SS au înaintat prin ploaia de gloanțe a sovieticilor, aducând mai multe canistre pline cu benzină până la intrarea în vechiul buncăr.

Către orele paisprezece, Hitler a luat ultima masă în compania secretarelor sale și a bucătăresei. După atâtea zile în care făcuse numeroase crize de nervi, dictatorul pare a fi liniștit și pentru una dintre secretarele sale cea ultimă masă pare „un banchet al morții”. Cu o seară înainte, Hitler îi dăduse respectivei secretare o cutiuță din cupru în care se afla o fiolă cu otravă și îi spusese că acela era un modest cadou de rămas-bun. Împotriva așteptărilor, Eva Braun nu a luat masa atunci cu soțul ei.

Spunând: „A sosit momentul, acum s-a sfârșit”, Hitler s-a ridicat curând de la masă și s-a dus la Goebbels. Văzând că i se apropie sfârșitul, Goebbels, omul care vorbise despre onoare, dar și despre sfârșit, a încercat brusc să-l convingă pe Hitler să părăsească Berlinul. Dictatorul a invocat argumentele pe care însuși Goebbels le folosisese cândva și i-a pus întrebarea pe care le-o adresase tuturor celor care încercaseră să-l convingă să părăsească Berlinul: „Unde să mă duc?” Nu era dispus să moară pe străzi. În cele din urmă îi spune: „Domnule doctor, știți care este decizia mea. Rămâne cum am hotărât!” Hitler îl roagă pe Goebbels să plece din Berlin împreună cu soția și copiii, dar acesta îi spune că va rămâne alături de el.

Führerul își ia rămas-bun de la Goebbels și de la soția acestuia și îi conduce pe amândoi până la ușă. Acolo îl întâlnește pe Heinz Linge, ordonanța lui personală. Își ia rămas-bun de la Linge și îi spune să încerce s-o ia spre vest. Heinz Linge, un om simplu, îl întreabă pentru ce și pentru cine ar trebui să mai facă vreun efort. Hitler îi răspunde: „Pentru omul viitorului”. Linge declară că loialitatea lui trece dincolo de moarte, Hitler îi strânge mâna și se retrage în apartamentul lui.

Puțin mai târziu, își face apariția pe coridorul care duce în sala de conferințe. Este alături de soția lui. Poartă o tunică simplă, de

uniformă. Pe partea stângă a pieptului are Crucea de Fier și pe dreapta decorația care i se decernase în Primul Război Mondial, când fusese rănit.

Îl așteptau colaboratorii săi cei mai apropiați. Hitler urma să-și ia rămas-bun de la ei în mod oficial. Goebbels, soția acestuia și Bormann stăteau în față. În spatele acestora se aflau generalii Krebs și Burgdorf, diplomatul Hewel și ofițerul de legătură al Ministerului Marinei, viceamiralul Hans-Erich Voß. În spatele ofițerilor se aflau Rattenhuber, Günsche, Högl, Linge și secretarele. Hitler a rostit câteva cuvinte pe nerăsuflăte și apoi s-a retras, în vreme ce Eva Braun a mai rămas câteva clipe în compania Magdei Goebbels. Între timp s-au adunat în vechiul buncăr câțiva ofițeri care aveau în subordine militarii însărcinați cu paza și protecția Führerului.

Nu se știe dacă Hitler l-a convocat pe pilotul său după această întâlnire sau îl chemase deja înainte. Fapt este că Baur vine împreună cu locțiitorul său, Georg Betz. Când îl vede pe Baur, Hitler îi prinde mâinile într-ale sale, îi mulțumește pentru faptul că i-a fost loial ani de zile și amintește din nou despre lașitatea și trădarea care l-ar fi făcut să eșueze. Acum nu mai poate continua. Baur încearcă să-l convingă să părăsească Berlinul, arătând că a pregătit mai multe aparate cu o autonomie de zbor de 11 000 de kilometri, oferindu-se să-l ducă într-o țară arabă, în America de Sud sau în Japonia. Hitler respinge această ofertă, afirmând că pentru el totul s-a sfârșit. El spune că se cuvine să ai puterea de a suporta consecințele faptelor tale. În dimineața următoare oamenii îl vor blestema, dar „așa a vrut soarta”.

Îl roagă și pe Baur să facă tot posibilul pentru a arde trupul său și al soției sale, pentru că rămășițele pământești nu au voie să cadă „în mâinile porcilor”, așa cum s-a întâmplat cu Mussolini.

Înainte de a se despărți de Baur, Hitler îi dăruiește portretul lui Frederic cel Mare, executat de Anton Graff, portret pe care l-a privit de atâtea ori în tăcere. Una dintre telefonistele din buncăr îl surprinsese o dată stând la lumina lumânării și privindu-l pe Frederic cel Mare, fără a scoate un cuvânt, ca și când s-ar fi aflat în transă.

După ce pleacă Baur, Hitler revine la gândurile care îl chinuiau de ceva vreme. El vrea ca pe piatra sa funerară să se menționeze faptul că „a fost o victimă a generalilor săi”.

Încă o dată se petrece un lucru neașteptat. Magda Goebbels își face apariția, „are lacrimi în ochi”, este „foarte agitată” și cere să-i vorbească Führerului. Hitler nu voia să o vadă, dar Günsche îl convinge să o primească. Magda Goebbels, care era o admiratoare fanatică a lui Hitler, luase hotărârea de a-și ucide copiii, dacă era cazul. Mai multe persoane încercaseră să o facă să se răzgândească, însă femeia răspunde că este ferm hotărâtă chiar și atunci când dictatorul o roagă să nu recurgă la un astfel de gest. Spune că nu-și poate lăsa soțul să moară singur și că, dacă va muri ea, trebuiau să moară și copiii ei. Totuși, ea și Goebbels începuseră să ezite într-o oarecare măsură. Magda Goebbels îl roagă pe Hitler să părăsească Berlinul, în timp ce soțul ei o așteaptă la ușa camerei. Hitler nici nu vrea să audă de așa ceva și, conform relatării lui Günsche, ea „pleacă plângând”, după ce se aflase în compania lui Hitler „aproximativ un minut”.

Artur Axmann a vrut și el să-i vorbească lui Hitler, dar Günsche i-a spus că avea ordine clare de la Führer să nu mai lase pe nimeni să intre la el. În buncăr s-a lăsat din nou o liniște apăsătoare. Toți cei prezenți acolo s-au strâns în grupuri mici, așteptând. De parcă viața aceea, guvernată de mai multă vreme de tot felul de scenarii, trebuia să aibă în ea și ceva grotesc, în cantina vechiului buncăr câteva persoane încep să danseze cu frenezie, eliberându-se astfel de tensiunea nervoasă care le apăsase săptămâni în șir. Regulile pe care le respectaseră cu strictețe erau acum încălcate și oamenii adunați în cantină aveau un sentiment de ușurare, convinși fiind că totul se va sfârși. În difuzoare răsună muzica și sunetele plăcute pătrundeau până în cel mai îndepărtat colț al labirintului subteran. O ordonanță a fost trimisă în vechiul buncăr pentru a cere să se facă liniște, deoarece Führerul se pregătea să moară. Niciuna dintre persoanele aflate în cantină nu țin cont de mesajul ordonanței, pentru că majoritatea lor au consumat alcool în cantități mari și astfel petrecerea continuă.

Nu se poate stabili cu exactitate ce s-a întâmplat ulterior. Unii martori afirmă că s-ar fi auzit o împușcătură pe la trei și jumătate. Secretara Gertraud Junge, care a vrut să urce scările, pentru a ajunge în vechiul buncăr și pentru a scăpa astfel de spațiile înguste, aerul îmbâcsit și atmosfera melodramatică din noul buncăr, a dat peste copiii familiei Goebbels. Ea le-a procurat ceva de mâncare, le-a citit chiar câteva povești, pentru

a-i face să nu se mai gândească la realitatea imediată, și a răspuns la întrebările pe care copiii le puneau, pentru că erau speriați. Secretara își aduce aminte că la un moment dat a auzit un foc de armă și că Helmuth, băiatul în vârstă de nouă ani al soților Goebbels, a spus râzând: „Drept în țintă!” Există o serie de alte persoane, care nu au auzit nicio împușcătură, din cauza zgomotului făcut de motoare și de ventilatoare. Apropiații lui Hitler, de la care acesta își luase rămas-bun, așteaptă cu toții, stăpâniți fiind de un sentiment de neliniște. Linge, care se afla într-o încăpere rezervată militarilor însărcinați cu paza și care consumase mai multe păhărele de *Schnaps*, pentru a-și face curaj, intră repede într-o cameră care dădea spre apartamentul lui Hitler și simte mirosul de praf de pușcă. Apoi se duce la Bormann și îl informează: „Domnule *Reichsleiter*, evenimentul s-a produs!” Urmați de Günsche, au intrat cu toții într-una dintre încăperile dictatorului. Hitler se afla pe canapeaua înflorată. Avea ochii deschiși și era aplecat înainte. La nivelul tâmpiei drepte se vedea o gaură de mărimea unei monede. De la rana de la tâmplă sângele i se scursese pe obraz. Pe podea se afla un pistol marca *Walther*, de calibru 7,65 mm. În imediata apropiere a armei se formase o baltă de sânge. Lângă Hitler se afla, îmbrăcată într-o rochie albastră, cu picioarele strâns lipite unul de altul și cu buzele vinete, soția lui. Pistolul Evei Braun era în fața ei, pe masă. Nu fusese utilizat. Mirosea a praf de pușcă și a migdale. Unii afirmă că, la sfatul unuia dintre medicii din buncăr, doctorul Werner Haase, Hitler ar fi luat cianură hidrogenată și apoi s-ar fi împușcat în tâmplă. Există și persoane care susțin că dictatorul s-ar fi împușcat în gură. Pe de altă parte, generalul SS Rattenhuber, care s-a informat din diferite surse, afirmă că Hitler ar fi luat otravă și apoi ar fi fost împușcat de un terț, care primise în prealabil ordin să facă acest lucru. Nu se poate determina exact în ce mod s-au petrecut lucrurile cu adevărat.

După ce a rămas înmărmurit preț de o clipă, Günsche s-a dus la apropiatii lui Hitler, care așteptau, a luat poziția de drepti și a spus: „Raportez că Führerul a murit!”

Fără a schița niciun gest, Goebbels, Krebs, Burgdorf și ceilalți l-au urmat pe Günsche și au ajuns în biroul lui Hitler, unde Linge îi acoperea cu pături pe decedați. Günsche a dus în sala de conferințe, împreună cu Högel, trupul neînsuflețit al lui Hitler. După cum relatează unii martori oculari, picioarele dictatorului

ieșiseră de sub pătură și pendulau, lipsite de viață. Günsche și Högel erau urmați de Bormann, care ducea cadavrul soției lui Hitler.

Goebbels a fost primul care a fost în stare să vorbească din nou după ce au fost descoperite cele două corpuri neînsuflețite. El le-a spus celor din preajma sa că dorește să se ducă la ministerul său³⁹ și să se plimbe prin clădire, până când va fi răpus de un glonț inamic. În timp ce toată lumea discuta despre cele întâmplate și mai ales despre cele ce aveau să se întâmple în continuare, a venit în fugă Erich Kempka, omul care răspundea de parcul auto al buncărului. El i-a cerut explicații lui Günsche. L-a întrebat de ce a cerut canistre cu benzină în condițiile în care buncărul se afla sub tirul artileriei inamice și a vrut să știe dacă nu cumva Günsche își pierduse mințile. Günsche l-a tras pe Kempka deoparte și i-a spus: „Șeful e mort!” Conform unor martori, Kempka a izbucnit: „Cum s-a putut întâmpla așa ceva? Ieri am vorbit cu el! Era sănătos și liniștit! După ce și-a revenit din șoc, el s-a alăturat celor care își propuseseră să scoată din buncăr trupul neînsuflețit al lui Hitler, în vreme ce Günsche se ocupa de cadavrul Evei. La ieșirea care dădea spre grădină toată lumea s-a oprit pentru că Linge, Högl, dar și alții au fost nevoiți să se retragă în buncăr pentru a nu fi doborâți de gloanțe. După mai multe încercări, cei care duceau trupurile au reușit să le așeze la câțiva metri distanță de intrarea în buncăr. Bormann s-a apropiat, a dat deoparte pătura care acoperea chipul lui Hitler, a rămas preț de câteva clipe în fața trupului neînsuflețit al dictatorului și apoi a intrat în buncăr. Deși se trăgea în permanență, cei prezenți au vărsat peste cele două cadavre conținutul a aproximativ zece canistre cu benzină și au încercat să le dea foc folosind chibrituri, care se stingeau din cauza suflului exploziilor.

Günsche a făcut rost de o grenadă, pentru că dorea ca totul să se sfârșească mai repede, dar Linge a scos de sub veston câteva formulare, a făcut din ele o torță din hârtie, i-a dat foc și a aruncat-o în direcția celor două trupuri neînsuflețite în momentul în care tirul celor ce trăgeau asupra buncărului s-a întrerupt pentru scurtă vreme.

Cele două cadavre s-au aprins imediat. O flacără uriașă s-a înălțat și apropiații lui Hitler au privit totul fără a scoate un

---

³⁹ Ministerul Propagandei. (n.tr.).

cuvânt. Rând pe rând, au executat salutul nazist și s-au retras în buncăr. Conform relatărilor, trupurile celor doi s-au micșorat treptat și apoi membrele le-au dispărut rând pe rând, mistuite de flăcări.

•

Între timp, militarii sovietici atacau, în apropiere, Reichstagul, care era apărat cu îndârjire. Din motive vag legate de faptul că Reichstagul a fost incendiat în 1933 și că vinovați au fost găsiți comuniștii, comandanții armatei sovietice considerau că nu Cancelaria Reichului sau Poarta Brandenburg, ci ruina clădirii parlamentului de pe Königsplatz ar fi „simbolul Berlinului”. Deja, pe malurile fluviului Oder, unităților sovietice li se repartizaseră steaguri destinate exclusiv momentului cuceririi „Kremlinului Germaniei”. Chiar înainte de ivirea zorilor, trupele sovietice luaseră cu asalt clădirea Reichstagului, dar fuseseră nevoite să se oprească în fața ruinei clădirii Operei Kroll, situată în apropierea Parlamentului German. Dispunând de un număr mare de tancuri, piese de artilerie și aruncătoare de rachete, parte din ele fiind orientate către etajele superioare ale Ministerului de Interne al Reichului, militarii sovietici au reluat atacul în cursul dimineții, fără a reuși să ajungă, însă, la tunelul de cale ferată. Și cel de-al treilea atac, care a urmat după un foc susținut de artilerie, a dat greș. În urma acestor evenimente, comandanții sovietici au decis să se aștepte căderea serii. Abia după lăsarea întinericului, câțiva militari sovietici, puțini la număr, au reușit să ajungă pe treptele Reichstagului și să dinamiteze un perete, realizând astfel o cale de acces în clădire. În scurt timp, foaierul generos al Reichstagului s-a umplut de militari sovietici, care au luptat ulterior pentru cucerirea fiecărei încăperi în parte, a fiecărui etaj.

Abia la ora 24, ora Moscovei, „Stindardul Nr. 5” a fost înfipt pe acoperișul Reichstagului de către militari ai Corpului de Gardă LXIX, unitate care atacase prima clădirea. Toți militarii care au avut permisiunea să pună steagul pe clădirea cucerită, respectiv să asiste la acel moment important, erau membri ai Partidului Comunist. Ulterior, s-a descoperit că niște artileriști puseseră deja un steag pe acoperișul Reichstagului, dar acțiunea lor a fost considerată ca fiind „neoficială”. În fotografia realizată dimineața se vede grupul „oficial” de militari. Generalul Pereviorkin, comandantul militarilor care au cucerit Reichstagul,

prezintă faptele abătându-se de la realitate și conferind relatării sale o notă poetică: „Abia către seară, când soarele a început să apună, luminând cu razele sale roșii întregul orizont, doi dintre soldații noștri au arborat steagul victoriei pe cupola înnegrită de fum”.

În realitate, luptele înverșunate care s-au purtat în labirinticele subsoluri ale Reichstagului și în care militarii sovietici s-au împușcat uneori reciproc au durat până pe 2 mai la prânz. Când cei care apărau clădirea au rămas fără muniție, au continuat să lupte folosindu-se de cuțite. Confruntările au continuat chiar și când militari ai Armatei Roșii au pătruns în Parizer Platz și au ajuns la etajele superioare ale clădirii unde unii dintre ei au ținut cu orice preț să-și scrijelească numele pe pereți. Câteva femei germane au venit să măture în fața clădirii, în vreme ce, în subsol, militarii sovietici foloseau aruncătoarele de flăcări împotriva ultimilor apărători. Abia atunci luptele pentru cucerirea Reichstagului au luat sfârșit cu adevărat.

Nu s-a încheiat, însă, și războiul. Afirmția pe care sovieticii o făceau de mai multe săptămâni, conform căreia cucerirea Reichstagului înseamnă sfârșitul războiului, avea caracter simbolic. În momentul în care mareșalul Jukov îl întrebase pe generalul Chuikov dacă va fi cucerit întreg Berlinul în cinstea zilei de 1 Mai, așa cum se prevăzuse, acesta răspunsese că nu se putea spera „la o capitulare în viitorul apropiat” a germanilor, care rezistau cu încrâncenare. Erorile tactice care se comiseseră pe înălțimile Seelow își cereau încă o dată tributul.

În cursul după-amiezii, Rattenhuber a cerut din nou benzină, deoarece se pare că trupurile neînsuflețite ale lui Hitler și ale soției sale nu arseseră în totalitate. Îndată ce a sosit benzina, militari din serviciul de pază au aruncat canistrele, deschise, direct din buncăr peste cadavre.

Către seară, când Unterführer-ul SS Hermann Karnau s-a apropiat de locul în care avusese loc incinerarea, a constatat că din cele două trupuri lipsite de viață nu mai rămăseseră decât scheletele. Încercând să le împingă într-o gaură din pământ, rămășițele s-au dezintegrat într-o morman plat de cenușă, ca atinse de o mână spectrală. Către orele opt seara, ofițerul SS s-a dus încă o dată în locul în care fuseseră arse cele două trupuri și a observat cum „cenușa era risipită de vânt”.

Sfârșitul rămâne neclar. Günsche spune că a trimis niște militari SS să risipească cenușa. Ulterior, i s-a raportat că sarcina a fost îndeplinită. Dar niciunul dintre cei care îi promisesea lui Hitler că trupul său și cel al soției sale vor fi arse nu s-a convins el însuși că focul le mistuise cu adevărat. Nici măcar generalul Baur, care îi făgăduise că va verifica dispariția completă. Conform unei mărturii, doar Bormann și Rattenhuber au ieșit pentru scurtă vreme din buncăr, la căderea nopții. Un alt martor a susținut că rămășițele au fost puse pe o foaie de cort, răsturnate într-un crater făcut de o grenadă și acoperite apoi cu pământ. După această operație, pământul a fost tasat cu un țaruș din lemn. Dar nimeni nu a putut confirma că tirurile de artilerie, care au continuat vreme de 20 de ore, și aruncătoarele de flăcări folosite de trupele sovietice au putut permite asemenea manevre.

Rattenhuber relatează că ar fi spus, la locul incinerării, în timp ce plângea: „I-am slujit Führerului timp de 20 de ani și acum iată-l zăcând aici”. Într-adevăr, despărțirea de Hitler s-a produs brusc, sfârșitul dictatorului fiind unul violent. Într-una dintre imaginile pline de patetism legate de sfârșitul său, Hitler își dorise ca locul de veci să fie în turnul unei clopotnițe foarte înalte, pe malul Dunării, dominând orașul său natal, Linz. În loc de asta, a fost îngropat printre dărâmături, în spatele Cancelariei Reichului, care fusese distrusă, printre bucăți de beton, moloz și mizerie.

• Capitolul 6 •

Dorința de a distruge

Se spune că doar sfârșitul unei vieți sau al unui fenomen istoric scoate la iveală elementele determinante care au dus la acest sfârșit. Printre întrebările care se pun în legătură cu declinul lui Hitler se numără și aceea dacă, în după-amiaza zilei de 30 aprilie, când și-a curmat viața împușcându-se, el a considerat că acțiunile sale s-au soldat cu un eșec. Răspunsul nu poate fi dat atât de ușor pe cât s-ar părea și fiecare persoană care a reflectat mai mult asupra acestui aspect a avut ezitări în a da un verdict.

Dacă avem în vedere ce s-a petrecut în lunile precedente lui mai 1945, putem constata că nu este vorba doar de cumplita teamă față de înfrângerea totală: orașe distruse, milioane de oameni, care fug din calea războiului, haos general. Se pare că în Reich, care este învins de multă vreme, conducătorii nu vor doar să prelungească războiul, dar sunt mânați de dorința ca țara să piară în cel mai pur sens al cuvântului.

Deja în toamna anului 1944, când adversarii se apropiau de granițele Germaniei, Hitler dăduse o serie de ordine care aveau la bază principiul „pământului pârjolit”, aplicat atât pe Frontul de Vest, cât și pe cel de Est, și extins asupra teritoriului Reichului. Hitler a cerut ca tot ceea ce servea la asigurarea condițiilor de existență să fie distrus. Urmau să fie distruse instalațiile industriale, sistemele de utilități, de canalizare, liniile de cale ferată și cele telefonice; fiecare pod să fie aruncat în aer, fiecare gară să fie distrusă; nici măcar monumentele și clădirile cu valoare istorică nu trebuiau să rămână în picioare. Câteva luni mai târziu, la 19 martie 1945, Hitler a emis așa-numita „Dispoziție Nero”, care purta sugestivul titlu „Măsuri de distrugere pe teritoriul Reichului”. În acest document este exprimată din nou în mod cât se poate de clar intenția sa de a transforma totul într-un „deșert al civilizației”. Hitler dispune: „Toate dispozitivele militare, facilitățile de transport, rețelele de

comunicații și instalațiile industriale sau destinate alimentării, precum și bunurile de pe teritoriul Reichului, de care dușmanul s-ar putea folosi imediat sau într-un viitor apropiat în vederea continuării ostilităților, vor fi distruse”. În continuare se dau și detalii legate de modul în care urma să se acționeze.

În numeroase localități s-a început, în virtutea dispoziției amintite, demolarea fabricilor, a minelor și a depozitelor de alimente. De asemenea, s-au luat măsuri pentru a arunca în aer linii de cale ferată și pentru a face impracticabile canalele navigabile, scufundându-se bărci încărcate cu ciment. În același timp, odată cu victoriile obținute de către trupele americane în vest, a devenit o practică evacuarea de orașe și așezări rurale, cu toate că masele de oameni care rățăceau dezorientați nu au făcut decât să creeze haos în teatrele de luptă și să împiedice ducerea la bun sfârșit a anumitor operațiuni militare. Atunci când unul dintre generalii armatei germane a încercat să îl convingă pe Hitler să renunțe la evacuări, pentru că sute de mii de oameni erau privați de mijloace de transport, asistență medicală, adăpost și în general de tot ceea ce le era necesar pentru a-și asigura traiul, dictatorul s-a îndepărtat fără a rosti un singur cuvânt. Conform unui ordin „al steagurilor” toți bărbații din clădirile unde se arbora un steag alb, urmau să fie împușcați pe loc. Într-o recomandare de la sfârșitul lui martie 1945 se spunea că „lupta trebuie să fie dusă cu fanatism și nu se poate ține cont de populația civilă”.

Nu trebuie să se înțeleagă în mod greșit că aceste ordine ar reprezenta un ultim mijloc de a face față cu disperare unui dușman superior din punct de vedere numeric, care se apropia de granițele țării. Pentru Hitler, ele au reprezentat un mod preferat de acțiune. Dispoziția legată de demolări ilustrează cel mai bine modul său de gândire. Prin ordinele sale se face auzită vocea sa. Glasul său se aude și atunci când dă naștere unei adevărate mișcări care merge pe ideea „să facem totul tândări”. După preluarea puterii de către naziști, această temă a fost înlocuită de lozincile în care era vorba despre onoare și pace, iar în primii ani de război a fost acoperită de fanfarele prezente la manifestările organizate cu diferite ocazii. Opozanții naziștilor adaptaseră un vers al unui bine-cunoscut cântec și declamau: „Căci astăzi distrugem Germania și mâine lumea-ntreagă”.

Odată cu ordinele legate de tactica „pământului pârjolit”, acest vers devine realitate.

Cât de puternică era dorința de distrugere, care luase naștere deja în anii de dinainte de război, devine clar nu numai din reproșurile pe care și le face Hitler sieși, afirmând că a cedat prea mult. Și Goebbels își exprimă la un moment dat regretul că „nu s-a distrus mai mult”. În 27 aprilie 1945, în timpul întrunirii în cadrul căreia se discută situația din teatrele de luptă, se pune întrebarea ce ar fi mai bine să se facă după victoria finală. Comandantul „Citadelei”, Gruppenführer-ul SS Mohnke spune, privindu-l pe Hitler: „Nu am dus la îndeplinire tot ceea ce am vrut să facem în 1933, *mein Führer!*”

Mohnke nu era, însă, un cinic și cu atât mai puțin un om care să devină ironic atunci când se află într-o situație dificilă. Fiind unul dintre apărătorii înverșunați ai regimului nazist, el nu exprimase decât ceea ce se ascundea în spatele lozincilor legate de salvarea lumii: o nemăsurată dorință de distrugere, reprezentând adevărata față a dictatorului și a apropiaților săi. În timpul ascensiunii și dominației naziștilor, aceștia au avut nevoie de dușmani, și-au alimentat conștiința cu dușmănie, s-au definit prin dușmănie și au făcut totul pentru a avea dușmani, chiar și acolo unde aceștia lipseau inițial. Și trebuie spus că au reușit din plin acest lucru.

În ceea ce îl privește pe Hitler, nu avem de-a face doar cu un sentiment de amărăciune și cu o senzație de teamă. Este vorba despre un amestec complicat de sentimente, care îl aduc pe dictator în situația de a vedea înfrângerea ca pe un spectacol apocaliptic. Încă din martie, Goebbels afirmase în cadrul unei conferințe de presă: „Dacă noi vom pieri, va pieri odată cu noi întreg poporul german și va pieri cu atâta fală, încât chiar și după o mie de ani pieirea germanilor va avea un loc de frunte în istoria lumii”.

Hitler și apropiații săi își puseseră, de asemenea, în gând să rămână în conștiința lumii ca un adevărat mit. Prin adevărata sărbătoare a morții pe care o organizează precum conducătorii germanici din timpuri străvechi, naziștii nu fac decât să sacrifice nenumărate vieți omenești. Conform statisticilor, în ultimele săptămâni ale celui de-al Doilea Război Mondial au murit zilnic zeci de mii de oameni. Armata a 9-a, ai cărei comandanți au cerut permisiunea să ordone retragerea, lucru pe care Hitler l-a

interzis în mai multe rânduri, și ai cărei militari și-au pierdut viața inutil la finele lui aprilie 1945, reprezintă doar un exemplu care ilustrează ideea că extraordinar de mulți oameni au murit fără niciun rost. Un alt exemplu, în care numărul morților este cu mult mai mare, îl reprezintă ofensiva organizată pe Frontul de Est, care debutează cu măsuri de exterminare, vizați fiind reprezentanții așa-numitelor „rase inferioare”, respectiv persoanele de origine slavă și evreii.

•

Reprezentanții regimului nazist au trecut la măsuri din ce în ce mai dure, pe măsură ce situația trupelor germane devenea tot mai dificilă. Ei au încercat să prelungească războiul cât mai mult. Chiar și amiralul Dönitz, care se considera un comandant aspru, dar corect, nu s-a sfiit să laude criminali. Printr-un ordin de zi secret, din 1945, el își exprimă „deplina apreciere” și îl prezintă drept exemplu pe un subofițer care le-a ordonat paznicilor dintr-un lagăr pentru prizonieri australieni să îi ucidă „în mod planificat și discret, astfel încât să nu bată la ochi” pe prizonierii germani din lagărul respectiv care recunoscuseră că erau împotriva regimului nazist. Acesta nu este un caz singular. Se pare că dorința lui Hitler ca totul să fie distrus a crescut pe măsura trecerii timpului. În nenumărate cuvântări sau discuții, el a vorbit despre cele două variante: „dominație asupra lumii sau pieire”. În realitate, această alternativă nu a existat, deoarece dictatorul dorea numai să distrugă.

Numai un observator superficial ar putea fi păcălit de atacurile de disperare pe care Hitler le are în ultimele săptămâni de război. Cel care aruncă în luptă armate care nu mai există și își declară din când în când speranțele deșarte legate de victorie nu își dorește, de fapt, decât să-și prelungească viața cu câteva zile. Dominante sunt, însă, ura față de toată lumea și dorința de a distruge, care devin evidente din ordinele date, din care reiese că dictatorul nu a ținut cont de nimic și de nimeni chiar din momentul în care începe războiul. Franz Halder, cel care a fost pentru o vreme șeful Statului-Major General al armatei germane, a declarat că, în cursul ofensivei împotriva Poloniei, Hitler a insistat ca Varșovia să fie bombardată, deși polonezii erau pe punctul de a se preda. El nu s-a arătat impresionat de fotografiile în care se prezentau distrugerile cauzate de bombardamente și și-a dorit și bombardarea Parisului, a

Moscovei și a Leningradului, deoarece îi făcea plăcere să distrugă. Mai mult chiar, ar fi dorit ca asupra Manhattanului să fie lansat un atac cu bombe și rachete.

Numeroase planuri de distrugere pe care le pusese la punct se soldaseră însă cu eșecuri. Acum, când Reichul era distrus, Hitler este cuprins de satisfacție. Putem fi siguri că apocalipsa ultimelor săptămâni ale războiului i-a oferit o satisfacție mai mare decât aceea dată de victoriile armatei germane, obținute cândva. În momentul în care au fost declanșate bombardamentele asupra orașelor germane, Hitler a spus că Aliații nu ar fi cunoscut foarte bine planurile mai noi ale orașelor Reichului, dar că „tot reușiseră să facă ceva”. Aceste lucruri nu fuseseră spuse cu ironie, ci într-un mod cât se poate de serios.

Este cert faptul că Hitler și-ar fi dorit ca „ultimul act” să fie unul grandios, să aibă în sine ceva dintr-o operă, să cuprindă și ceva patos, dar să și înspăimânte, fiind în cele din urmă un fel de salut apocaliptic. A fost, totuși, un sfârșit de care lumea își va aminti cu siguranță.

Dictatorul își dorise toată viața să se bucure de faimă, de faima pe care o are un om de stat, un conducător care își domină supușii cu mână de fier, dar și de faima pe care o are un mare comandant de oști. Pentru fiecare dintre aceste roluri Hitler era influențat, printre altele, prea mult de Wagner și purta în suflet o dorință mult prea mare de prăbușire. Copil fiind, văzuse la Opera din Linz, de la galerie, o reprezentație cu „Rienzi”. În spectacol se prezintă povestea unui tribun din Evul Mediu care nu este înțeles de lume și care alege în cele din urmă să moară. „În ceasul acela a început totul!”, avea să spună Hitler la câteva decenii după ce fusese la respectivul spectacol. Tot ce pusese el în scenă avea să se sfârșească tragic. Nu doar că a luat în calcul măsuri împotriva propriului popor, ci și-a însușit întru totul această idee. Deja la 27 noiembrie 1941, moment în care începe catastrofa cauzată de atacul dat asupra Moscovei și se întrevide posibilitatea ca Germania să fie înfrântă, Hitler le mărturisește unor străini, care îl vizitează, că „poporul german urmează să piară... să fie nimicit” în situația în care nu va mai fi „suficient de puternic și gata de sacrificiu”. Hitler susține, de asemenea, că poporul german „trebuie să sângereze, dacă dorește să existe” și că „nu va vărsa nicio lacrimă” pentru el. La 19 martie 1945, i-a spus lui

Albert Speer „pe un ton glacial”: „Dacă vom pierde războiul, va fi pierdut și poporul. Nu este necesar să luăm în calcul lucrurile de bază care îi sunt necesare poporului pentru a continua să existe în condiții dintre cele mai primitive. Dimpotrivă, este mai bine să distrugem chiar noi aceste lucruri, deoarece poporul s-a dovedit a fi mai slab și viitorul îi aparține exclusiv poporului de la Răsărit. Cei ce vor rămâne în urma acestei lupte vor fi cei lipsiți de valoare, pentru că aceia buni au căzut”.

În toate deciziile pe care le ia, mai ales după înfrângerea suferită de germani la Stalingrad și după ce soarta războiului începe să se schimbe, se observă ura sa față de germani. El a stabilit strategia ultimei faze a conflagrației, începând cu repetatele ezitări în ceea ce privește organizarea unui sistem defensiv bine pus la punct, până la organizarea ofensivei din Ardeni, în decembrie 1944, pentru care a retras un număr mare de militari de pe Frontul de Est, dorind ca prin amenințarea „venirii rușilor” să mobilizeze populația, care era oricum sătulă de război. Cu doi ani înainte, anunțase că, dacă va fi nevoie, îi va chema la arme pe cei care au împlinit vârsta de 14 ani, pentru că „este mai bine ca ei să cadă luptând împotriva dușmanilor de la Răsărit decât să fie supuși la tortură sau să ajungă niște sclavi după ce războiul va fi pierdut”. La un moment dat, Hitler este scandalizat de faptul că în vest oamenii înlătură tot ceea ce ar putea bloca înaintarea tancurilor inamice și scot steaguri albe la ferestre, deși li s-a interzis acest lucru. Un întreg corp de armată a dispărut fără urmă. „Este rușinos!” Dacă la început se concentrase asupra operațiunilor militare, Hitler ajunge să ia măsuri punitive împotriva propriului popor. Așa cum spusese el însuși în 1941, „poporul german urmează să piară, să fie nimicit”. El însuși era gata să facă tot ce era necesar pentru ca lucrurile să se întâmple astfel, dar se arăta dispus să țină cont de „regulile eterne” ale luptei pentru supraviețuire.

Având în vedere toate acțiunile pe care le-a întreprins, Hitler a fost animat până în ultima clipă de dorința ca totul să se sfârșească. Toți martorii oculari afirmă că degradarea fizică – Hitler mergea cocoșat, își târa picioarele și avea o voce care trăda epuizarea – se afla în antiteză cu energia și dorința lui de a se impune. Una dintre persoanele care au fost prezente în buncărul dictatorului îl descrie sugestiv, afirmând că este „o

ruină care înghite prăjituri”. Numai că această ruină continuă să se bucure de autoritate. La jumătatea lui martie, își face apariția în buncăr Gauleiterul Albert Forster, care vine din Gdansk. Acesta este disperat și spune că rușii au venit cu 1 100 de tancuri la porțile orașului, iar germanii nu dispun decât de patru tancuri „Tiger”. Forster este hotărât să îi prezinte situația disperată și să-l facă pe dictator să ia o hotărâre în acest sens. După ce iese din biroul lui Hitler, Forster are o cu totul altă stare de spirit, este „complet schimbat” și spune că „Führerul va salva Gdanskul! Nu există nicio îndoială în privința asta!” Generalul SS Karl Wolff, care vine la Hitler în 18 aprilie pentru a-i raporta situația disperată din teatrele de luptă, pleacă liniștit, deoarece dictatorul i-a prezentat planurile sale grandioase.

La o apreciere în ansamblu, se observă că Hitler rămăsese ancorat în sfera politicului, avându-se în vedere talentul său de a pleda pentru ceva, asemeni unui avocat. Se observă, de asemenea, foarte clar, că Hitler nu avea capacitatea de a trece dincolo de obiectivele de ordin militar. În anii 1930 obținuse victorie după victorie efectuând operațiuni-surpriză sau amenințând, pentru ca apoi să exprime gânduri pașnice. Într-un timp relativ scurt, reușise să-și atingă primul obiectiv, acela de a distruge sistemul puterilor europene. La finele anului 1937, comportamentul lui Hitler crea impresia că s-a săturat de victoriile obținute ușor și că dorește să revină la acel „unic principiu” al luptei cu orice preț, principiu de care ținuse cont toată viața, așa cum subliniasse el însuși într-un discurs.

Până la declanșarea războiului, dictatorul nu mai are niciun fel de inițiativă politică. Sigur pe sine, la Conferința de la München din 1938 îi lasă pe reprezentanții puterilor apusene, care dau dovadă de lașitate și au reacții surprinzătoare, să acționeze cum doresc, fiind nemulțumit doar de faptul că vesticii nu îi permit să declanșeze deja războiul, așa cum și-ar fi dorit. După ce germanii obțin victoria asupra Poloniei și un an mai târziu asupra Franței, Reichul German și-ar fi putut asigura hegemonia în Europa. Hitler nu a realizat că exista această posibilitate și nici nu s-a gândit vreodată la ea. Aproape că am fi tentați să credem că succesele militare pe care le obține îi dau un sentiment de nemulțumire, deoarece pentru el o victorie obținută fără un război în adevăratul sens al cuvântului nu avea nicio valoare.

Se pare că și ideea conform căreia o perioadă îndelungată de pace „nu face bine [Germaniei]”, idee pe care o împărtășește și generalilor săi în august 1939, stă la baza faptului că, în anii care au urmat, Hitler nu s-a implicat în viața politică. Dictatorul nu ține seama de sfaturile persoanelor din anturajul său sau de cele ale politicienilor străini, cum ar fi Mussolini, Horthy sau Laval, care îl îndemneau să recurgă la mijloace diplomatice înainte de a declanșa un război. Este drept, în iarna 1942-1943, când se schimbă soarta războiului, Hitler a susținut că ostilitățile trebuie să continue, venind cu argumentul că „acea coaliție împotriva firii între capitalism și bolșevism se va rupe și, după ce se va fi rupt, va sosi momentul pentru tratative”. Dar, de câte ori i s-a ivit ocazia de a rupe coaliția, nu s-a folosit de oportunitate. Goebbels notează în jurnalul său, vădit iritat, că a făcut presiuni asupra lui Hitler, dar „uneori ai impresia că este cu capul în nori”. Pornind de la această afirmație a lui Goebbels, Sebastian Haffner⁴⁰ a tras concluzia că Hitler nu avea imaginația constructivă a omului de stat și că, de la finele anilor 1930, nu mai dispunea nici de așa-numita mobilitate tactică. El susține că „lipsa abilităților” l-ar fi făcut pe Hitler să eșueze.

Mergând mai departe, am putea ajunge chiar la concluzia că Hitler nu a fost toată viața lui decât un fel de șef al unei bande, ce-i drept uns cu toate alifiile, având un soi de machiavelism de care nu dădea dovadă niciun politician european responsabil. Tocmai această nepăsare față de mijloacele de care se folosea pentru a-și atinge scopurile l-a ajutat să se bucure de succes cel puțin o vreme. Ca orice șef de bandă, el nu are alt scop decât acela de a-și distruge adversarul și de a pune mâna pe pradă. Așa cum aveau să constate cu uimire generalii săi și mai târziu cercetătorii și istoricii, conflictul în care s-a aflat cu aproape întreaga lume nu a fost generat pentru că urmărea un anumit obiectiv de natură militară. În februarie 1941, când se mai întreba încă dacă se cuvine să înceapă un an mai târziu ofensiva împotriva Uniunii Sovietice, îngrijorat de perspectiva păcii, Hitler îi solicită lui Jodl un „studiu temeinic” legat de posibilitatea inițierii unei campanii militare împotriva Afganistanului și a Indiei!

Celor ce voiau să afle de la Hitler la ce anume se va ajunge în urma războiului, dictatorul le vorbea despre „întinderi

---

⁴⁰ Jurnalist și istoric german. (n.red.).

nesfârșite” și se lansa în tirade legate de resurse nesfârșite de materii prime, popoare inferioare și „granițe veșnic scăldate în sânge”. Nici chiar în însemnările din februarie și aprilie 1945, care constituie un fel de post-scriptum al viziunii sale în ceea ce privește perioada de dominație nazistă, teritoriile cucerite nu sunt altceva decât puncte de pornire către noi teritorii care trebuie cucerite. Hitler recunoaște că este dur și nesupus, că nu urmărește un anumit scop și că vrea să instaureze „străvechea lege” a dreptului celui mai puternic de a fi stăpân, lege care, în accepțiunea sa, nu se mai făcea simțită de multă vreme. În toamna anului 1943, când ministrul de Externe al Reichului încearcă să-l convingă să încheie un acord de pace cu Moscova, Hitler ridică din umeri, spunând: „Știți, domnule Ribbentrop, dacă închei astăzi un acord de pace cu Rusia, mâine o voi ataca. Nu sunt în stare să procedez altfel”. Hitler a afirmat la un moment dat că dorea să intre în istorie fiind un bărbat „cum nu a mai existat vreodată altul”. Circumstanțele în care a murit în acel „așezământ al morții” despre care vorbea una dintre persoanele care a stat în buncărul lui Hitler, dispozițiile nebunești, crizele de nervi, încăpățânarea cu care a vrut să creadă că războiul nu era pierdut, toate ne duc la concluzia că intuia de ceva vreme faptul că eșuase. Sfârșitul era însă și o eliberare. Ultima dorință a lui Hitler a fost una definitorie pentru întreaga perioadă în care a condus destinele Reichului, o dispoziție prin care cerea să se distrugă ceva: trupul său.

• Capitolul 7 •

Capitularea

În seara zilei de 30 aprilie, după ce cadavrul lui Hitler și cel al soției sale au fost arse, ulterior fiind împrăștiată cenușa, persoanele din anturajul dictatorului, care s-au văzut fără conducător, s-au adunat pentru a se sfătui. După ce au fost formulate mai multe păreri, Bormann a sugerat o operațiune de ieșire din încercuirea dușmanilor cu ajutorul celor câteva sute de militari care erau însărcinați cu paza și apărarea Cancelariei Reichului și făceau parte din ceea ce se numea *Leibstandarte*. Mohnke le-a explicat însă că o asemenea acțiune nu ar avea nicio șansă de reușită și ar fi de-a dreptul absurdă. În cele din urmă, s-au decis cu toții să demareze negocierile cu ofițerii de rang înalt din armata sovietică. În acest sens, generalul Krebs urma să meargă la Chuikov, la Tempelhof.

Către orele două noaptea, Krebs pornește la drum și ajunge o oră și jumătate mai târziu la Schulenburggring, unde Chuikov rechiziționase o reședință. Surprins de această vizită, generalul sovietic nu are timp să-i adune pe membrii statului său major. De aceea el ia hotărârea ca persoanele în compania cărora se află, mai precis doi scriitori, ordonanța sa și alte câteva persoane, să fie prezentați drept „consilierii săi de război”. Printre cei care se aflau alături de Chuikov se găsea și compozitorul Matvei I. Blanter, care primise de la Stalin dispoziția de a compune o simfonie a cuceririi Berlinului.

Când s-a constatat, însă, că Blanter nu avea uniformă militară și drept urmare nu putea fi prezentat ca fiind ofițer al Armatei Roșii, Chuikov îl închide într-un dulap și îi cere să nu scoată nici măcar un sunet.

După câteva fraze de complezență, Krebs trece la subiect. El îi mărturisește lui Chuikov că este primul străin care află că Hitler și cea care îi devenise de curând soție s-au sinucis cu o zi în urmă în buncărul aflat sub Cancelaria Reichului. Generalul sovietic nu știe nimic despre existența unui buncăr sub

Cancelaria Reichului, nu are niciun fel de informație despre Eva Braun și nu a aflat că Hitler s-a sinucis. Cu toate acestea, el mimează nepăsarea și îi spune lui Krebs că știa tot! Krebs îi citește lui Chuikov un înscris redactat de către Goebbels, în care era vorba despre dispozițiile lui Hitler în ceea ce privește conducerea Germaniei după moartea sa și despre „tratative de pace între cele două state, care au înregistrat pierderi mari în timpul războiului”.

Fără a ezita nici măcar o clipă, generalul sovietic spune în câteva cuvinte că propunerea germanilor ar fi o tardivă încercare ca, prin negocieri separate, să distrugă alianța existentă între sovietici și puterile din Vest. Apoi, spune el, ar mai fi câteva probleme. Mai întâi, ar fi necesar să fie pus la curent mareșalul Jukov, apoi să fie trezit din somn și informat Stalin. Or, niciunul dintre cei amintiți nu dorea negocieri bilaterale. Chuikov a respins și ideea unui acord de încetare a focului, spunând că nu se putea lua în discuție decât o capitulare necondiționată, valabilă fie pentru Berlin, fie pentru Reichul German în ansamblul său.

Cum se întâmplă în cazul fiecărei tragedii, nici în cea despre care discutăm nu au lipsit accentele comice. După ce a stat câteva ore nemișcat, Blanter a căzut pur și simplu din dulapul în care era ascuns, întinzându-se cât era de lung pe podeaua încăperii în care aveau loc discuțiile dintre generalul sovietic și Krebs! După ce i s-a acordat asistența necesară compozitorului care leșinase și după ce acesta a fost dus într-o altă încăpere, discuțiile au continuat ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic! Sovieticii au ridicat tonul în momentul în care Krebs a afirmat că nu putea să fie de acord cu ideea capitulării fără a fi discutat în prealabil cu Goebbels sau cu Dönitz. În final, Krebs a obținut de la sovietici un înscris în care erau formulate cinci condiții: „1. Berlinul capitulează. 2. Toți cei care capitulează vor depune armele. 3. Tuturor soldaților și ofițerilor li se garantează faptul că vor fi lăsați în viață. 4. Răniților li se va acorda asistență. 5. Se va putea negocia cu aliații, asigurându-se în acest sens un sistem de telecomunicații”. Chuikov subliniază că, dacă aceste condiții nu vor fi respectate, lupta va fi reluată, apelându-se la toate mijloacele disponibile. După ce discutase aproape douăsprezece ore cu sovieticii, Krebs se întoarce la Cancelaria Reichului.

Goebbels era revoltat. El a afirmat că și cu ani în urmă apăraseră Berlinul împotriva comuniștilor. „Puținele ceasuri pe care le mai am de trăit în calitate mea de Cancelar al Reichului German”, spune Goebbels, „nu mi le voi petrece semnând un act de capitulare”. Toți cei prezenți în jurul lui sunt scandalizați și se agită și sunt de acord asupra unui singur lucru: negocierile vor fi întrerupte și nu vor mai fi reluate cu niciun preț.

În această atmosferă, Hans Fritzsche, un înalt funcționar din ministerul condus de Goebbels s-a decis să negocieze capitularea pe cont propriu. S-a dus în biroul său din Wilhelmplatz și a redactat un act adresat mareșalului Jukov. Când actul era gata, a năvălit în birou generalul Burgdorf, care se afla în stare de ebrietate. Tremurând de furie, ofițerul l-a întrebat pe Fritzsche dacă avea într-adevăr de gând să le predea rușilor orașul. În momentul în care Fritzsche a confirmat că asta urmează să facă, generalul a început să urle, spunând că în aceste condiții se vedea nevoit să-l împuște, deoarece ordinul Führerului, prin care se interzicea capitularea, era încă în vigoare. Mai mult, Fritzsche, care era civil, nu avea niciun drept să negocieze. Generalul a scos pistolul cu mișcări nesigure, dar transmisionistul care îl adusese la Fritzsche și care aștepta în pragul ușii l-a lovit peste mână și arma i-a scăpat. Glonțul, care îi era destinat lui Fritzsche, a găurit tavanul încăperii. Puțin mai târziu, generalul a fost imobilizat de câțiva funcționari din minister și dus în buncăr.

Imediat după acest incident, Fritzsche trimite doi subalterni de-ai săi la sovietici și îi urmează el însuși puțin mai târziu. În oraș domnește haosul. Mai au loc lupte în anumite puncte ale capitalei, dar Fritzsche reușește într-un timp relativ scurt să ajungă la un acord cu ofițerii de rang înalt din armata sovietică. Conform acestuia, deși nu dispunea de împuternicirea celor care rămăseseră la conducerea Reichului, el urma să emită un comunicat la radio, în care să anunțe că sovieticii au acceptat capitularea germanilor. Mai mult decât atât, el urma să emită un „ordin” în baza căruia trupele germane să depună armele și întreaga dotare de care dispuneau, devenind prizonieri.

Între timp, comandantul militar al orașului, generalul Weidling, decisese și el că vărsarea de sânge trebuia să înceteze. Pentru a nu intra în conflict cu cei care se mai aflau încă în buncărul lui Hitler, generalul le-a mărturisit intențiile sale

doar persoanelor, puține la număr, în care avea deplină încredere. Weidling știa foarte bine care era poziția lui Goebbels, iar Krebs îi spusese că „există doar oameni disperați, nu și situații disperate.”

În seara zilei de 1 mai, Weidling a dat ordin trupelor sale să înceteze ostilitățile. La câteva minute după miezul nopții, generalul german le-a transmis de cinci ori un mesaj sovieticilor: „Aici Corpul German de Armată LVI, Tancuri! Aici Corpul German de Armată LVI, Tancuri! Vă rugăm să încetați focul! La 2:50, ora Berlinului, trimitem o delegație pe Potsdamer Brücke. Semn de recunoaștere: felinar roșu și steag alb. Vă rugăm să ne dați un răspuns! Așteptăm!”

La scurt timp a sosit mesajul sovieticilor: „Am înțeles! Am înțeles! Transmitem mesajul dumneavoastră Șefului Statului-Major!” Nu a trecut mult și Chuikov a anunțat că era de acord cu propunerea germanilor. La ora stabilită Weidling s-a prezentat la Schulenburggring, însoțit fiind de membrii statului său major. În momentul în care Chuikov îl întreabă pe Weidling unde este generalul Krebs și dacă este pus la curent cu tot ceea ce se întâmplă, ofițerul german nu știe ce să răspundă. Chuikov vrea să știe dacă ordinul de încetare a focului le este cunoscut tuturor unităților germane. Weidling răspunde că nu poate lua legătura cu unitățile militare mai mici și că unitățile SS nu se găsesc în subordinea sa. Generalul german susține că luptele mai continuă în anumite puncte din cauză că Goebbels le-a ascuns militarilor faptul că Führerul a murit, pentru a nu-i demoraliza. În cele din urmă, Chuikov l-a rugat pe Weidling să emită un ordin de capitulare, dar acesta a refuzat: dacă devenea prizonier, nu mai avea competența de a emite ordine. Discuțiile în contradictoriu au continuat, iar Weidling a făcut o criză de nervi. După ce și-a revenit, s-a căzut de acord să se emită un apel în punctele în care luptele continuau, folosindu-se în acest sens câteva megafoane. Weidling scrie textul:

„Berlin, 2 mai 1945. La 30 aprilie 1945 Führerul s-a sinucis, lăsându-i de izbeliște pe toți cei care i-au jurat credință. Respectând ordinul emis de către Führer, voi, soldații germani, ați fost gata să luptați în continuare pentru apărarea Berlinului, chiar dacă ați rămas fără muniție și nu mai avea rost să rezistați pe poziții. Vă

ordon să încetați să opuneți rezistență! Cu fiecare ceas în care luptați nu faceți decât să prelungiți cumplitele suferințe ale populației civile din Berlin și ale răniților noștri. De comun acord cu comandamentul suprem al trupelor sovietice, vă ordon să încetați imediat lupta. Weidling, fost comandant al Zonei Berlin."

Abia prin acest ordin au încetat luptele, care se purtau haotic, după modelul grupurilor de gherilă. Cu o zi înainte, Goebbels și Bormann îl informaseră în sfârșit și pe Dönitz cu privire la moartea lui Hitler. În seara zilei de 30 aprilie, fusese anunțat în mod greșit că a fost numit în funcția de Mareșal al Reichului, devenind succesorul Fűhrerului. De fapt, Hitler îl numise pe amiral în funcția de Președinte al Reichului și de comandant suprem al armatei, dar nu și în aceea de cancelar. Goebbels și Bormann nu intenționaseră doar să ascundă pentru cât mai mult timp faptul că Hitler murise. Prezentând informații eronate, ei continuau să lupte, de fapt, pentru putere. Amândoi se temeau că Himmler, care se afla în Schleswig-Holstein, s-ar putea folosi de faptul că Goebbels nu putea întreprinde nimic în Berlin și l-ar putea determina pe Dönitz să-l numească în funcția de cancelar. Cei doi au mizat pe împrejurarea că amiralul își dorea el însuși funcția de cancelar.

După ce a fost transmis comunicatul lui Dönitz, Goebbels a preluat puținele atribuții ale cancelarului. A purtat câteva discuții, a semnat câteva acte și apoi s-a retras, pentru a încheia jurnalul pe care îl ținea de ani de zile. În final, a făcut un fel de bilanț și a scris un soi de tratat care se întindea pe șapte pagini și se referea la politica pe care o dusesese ani de-a rândul împreună cu Hitler, politică pentru care a militat cu adevărat.

După o oră, Goebbels a ieșit din camera sa, a predat manuscrisul secretarului de stat Werner Neumann, rugându-l să-l scoată din Berlin și să-l transmită posterității. Această dorință a lui Goebbels nu a fost îndeplinită, deoarece, conform propriilor sale afirmații, Neumann a pierdut paginile redactate de șeful său ierarhic. Cu toate acestea, nu ne este greu să ne dăm seama care a fost „pledoaria” lui Goebbels, dacă avem în vedere lucrurile pe care acestea le-a scris în ultimele săptămâni ale existenței sale: Probabil, la început, el a încercat să își justifice acțiunile, debutând cu dorința de a apăra cultura

europăeană și blestemând Vestul că s-a lăsat pradă urii împotriva Reichului, nedându-și seama care erau adevăratele primejdii și lăsând – bătrânul continent pe mâna hoardelor asiatice. Va fi mers până la a-i critica pe membrii Partidului Nazist, pentru că au devenit victimele trădării conservatorilor, dar și pentru că nu s-au dovedit capabili să ia parte la războiul total. Toate aceste afirmații trebuie să fi fost însoțite de imaginea luptei între două lumi, de-o parte fiind cea luciferică și de cealaltă cea a oștirii luptătorilor pentru ordine și dreptate, în fruntea căreia se afla Hitler, care era în același timp comandant de oști și Mesia. Goebbels va fi apelat la imagini cu tentă religioasă și la metafore cu ajutorul cărora a creat și a potențat mitul Fűhrerului. Probabil că a încheiat totul așa cum a făcut-o de atâtea ori, comițând o blasfemie și susținând că în scurtă vreme Europa va deveni bolșevică și lumea își va aminti cu regret de Fűhrerul care a mai mers o dată pe drumul Golgotei, sacrificându-și viața, pentru ca lumea să fie mântuită.

Către seară, Magda Goebbels se duce în vechiul buncăr, unde își avea locuința. Ea se întâlnește de mai multe ori cu medicul lui Hitler, doctorul Stumpfegger, și cu locțiitorul comandantului corpului medical SS, doctorul Kunz. S-a interesat cum ar putea să-și ucidă copii astfel încât aceștia să moară rapid și fără a avea dureri. De asemenea, doamna Goebbels îi dă Hannei Reitsch o scrisoare adresată fiului ei din prima căsătorie, Harald Quandt, în care încearcă să se justifice. Ea scria că s-a decis să-și încheie viața național-socialistă „în unicul mod onorabil” și continua: „Trebuie să știi că am rămas alături de tatălul împotriva voinței lui, că duminica trecută Fűhrerul a vrut să mă ajute să plec de aici. Nu am avut nicio ezitare. Minunatul nostru ideal se năruie și odată cu el piere tot ceea ce a fost frumos, demn de admirație, nobil și încântător în viața mea. Nu merită să trăiești în lumea care urmează după moartea Fűhrerului și după național-socialism, de aceea am luat copiii cu mine. E păcat să trăiască într-o lume care va urma după ce noi nu vom mai fi și Dumnezeu cel milostiv mă va înțelege când eu însămi îi voi mântui”. Faptul că ea și familia ei pot să-și sfărșească viața odată cu aceea a Fűhrerului era „o binecuvântare a sorții” la care ea nici nu îndrăznise să sper.

Într-un P.S., Goebbels afirmă că el și cei apropiați lui vor să constituie un exemplu, care să fie un punct de sprijin pentru

Germania în momentul în care cumplitul război se va fi sfârșit. Fiul său vitreg nu trebuia să se lase amăgit de „larma lumii”, arată Goebbels, pentru ca apoi să continue: „Într-o bună zi, toate minciunile se vor pierde și va triumfa din nou adevărul. Va veni ceasul în care ne vom ridica deasupra tuturor, vom fi puri, fără de pată...”

În seara de 1 mai, Magda Goebbels le-a dat un somnifer copiilor ei. Apoi le-a administrat morfină și, în prezența doctorului Stumpfegger, le-a dat și cianură, deschizându-le gura pe rând. Doar Helga, fata cea mai mare a soților Goebbels, care întrebese înainte de cumplita zi de 1 mai ce anume se va întâmpla cu ei toți, se apăraseră. După semnele prezente pe trupul fetei de 12 ani se poate spune că pentru a i se administra otrava a fost necesară întrebuițarea forței. Având chipul cenușiu, Magda Goebbels coboară în buncărul lui Hitler și spune: „Lucrurile au fost duse la bun sfârșit!” Îl întâlnește pe soțul ei și îl însoțește în camera acestuia, unde rostește plângând o rugăciune pentru iertarea păcatelor.

Mai târziu vin în buncăr Bormann și Artur Axmann. Magda Goebbels îi îndeamnă să mai zăbovească acolo, spunând: „Să mai stăm laolaltă, așa cum stăteam în vremurile în care aveam de luptat”. Au stat o vreme în jurul mesei și au depănat amintiri din vremuri în care avuseseră adversari slabi și speranțe mari. Conversația a fost întreruptă din când în când de diferite persoane, care locuiseră în buncăr și care veneau să-și ia rămas-bun, Goebbels îi ceruse deja aghiotantului său, *Hauptsturmführer*-ul SS Günter Schwägermann, să-i promită că se va ocupa de arderea cadavrului său și al soției sale.

Pe la orele opt și treizeci de minute, Goebbels s-a dus în vestibul. Și-a pus căciula și mănușile. Apoi a pornit împreună cu soția lui spre scara care ducea la ieșirea din buncăr. Ajuns în capul scării, Goebbels s-a întors spre telefonistul Rochus Misch și i-a spus că nu mai are nevoie de serviciile sale, adăugând: „*Les jeux sont faits*”.

Când au ajuns sus, soții Goebbels s-au oprit preț de-o clipă și apoi au ieșit din buncăr, în lumina răspândită de flăcările care mistuiau clădirile din preajmă. În momentul în care lui Schwägermann i se pare că aude o împușcătură, le face un semn câtorva militari SS, împreună cu care duce sus, la ieșirea din buncăr, mai multe canistre cu benzină. Datorită faptului că

Goebbels ceruse în mod expres ca înainte de arderea cadavrului său și al soției sale oamenii care se ocupau de această operație să se asigure că atât el cât și consoarta lui erau morți, Schwägermann a chemat un militar din serviciul de pază și acesta a tras unul sau două focuri asupra celor două corpuri neînsuflețite, care se aflau la câțiva pași de ieșirea din buncăr. După aceea au venit câteva ordonanțe, care au turnat benzină peste cele două cadavre și le-au dat foc. Un val de flăcări le-a învăluit, dar s-au stins după numai câteva minute. Toți erau preocupați de gândul de a se îndepărta de buncăr și nimeni nu s-a mai ocupat de corpurile pe jumătate carbonizate care se găseau în grădina Cancelariei Reichului.

După ce au pus în ordine câteva lucruri și au ars actele cele mai importante, cei rămași s-au adunat în vechiul buncăr. Pentru ca acele încăperi care constituiseră în ultimele luni centrul de comandă al întregului Reich, dar și reședința lui Hitler, să nu se afle la dispoziția dușmanilor, Mohnke a ordonat să fie incendiat noul buncăr. Schwägermann, împreună cu un număr de militari SS, au luat alte canistre cu benzină, au vărsat conținutul acestora în biroul lui Hitler și au dat foc. Dar, din cauză că, atunci când au părăsit buncărul dictatorului, oamenii au închis ușa metalică și au scos din funcțiune sistemul de aerisire, focul nu s-a putut extinde. Tot ce s-a întâmplat a fost că au ars parțial câteva piese de mobilier.

Între timp, Mohnke îi informa asupra ultimelor evenimente pe comandanții unităților germane staționate în perimetrul buncărului. El le-a spus despre trădarea lui Himmler, despre faptul că soții Hitler, dar și soții Goebbels, s-au sinucis, că Wenck, Steiner, Holste și Busse nu aveau cum să intervină în Berlin, precum și despre negocierile dintre Krebs și Chuikov, care eșuaseră. Ofițerii au rămas descumpăniți. Aflaseră câte ceva, dar numai din zvonuri. Mohnke le-a ordonat să se întoarcă la unitățile lor, spunându-le că generalul Weidling, comandantul orașului Berlin, dăduse dispoziție ca luptele să înceteze cu o oră înainte de miezul nopții. De asemenea, Mohnke le cere ofițerilor să încerce să se deplaseze cu unitățile lor spre nord, astfel încât să ajungă în perimetrul de care răspundea Dönitz.

Cu puțin înainte de orele unsprezece, au început să plece cei care se mai aflau încă în buncăr. Krebs și Burgdorf au rămas ultimii. Mohnke îi organizase pe toți în grupuri de aproximativ

douăzeci de persoane. La interval de câteva minute, grupurile ieșeau pe rând din subsolul situat sub balconul Cămarilor Reichului, traversau Wilhelmplatz în lumina flăcărilor care înghițeau clădirile din preajmă și dispăreau în stația de metrou Kaiserhof. Mergeau de-a lungul liniilor și ajungeau la stația Friedrichstraße. De acolo, conform planului, toată lumea urma să treacă prin tunelul de metrou de sub râul Spree, pentru a ajunge la stația Stettiner Bahnhof.

În lumina palidă a lanternelor pe care unii dintre cei plecați din buncăr le aveau asupra lor, se vedeau morți, răniți și oameni care doreau să ajungă într-un loc în care să se afle în siguranță. Peste tot era bucăți de uniformă, măști de gaze, încărcătoare și grămezi de mizerie. În apropiere de stația de metrou Stadtmitte se amenajase un fel de unitate de urgență într-un vagon abandonat, unde medicii îngrijeau răniții și muribunzii la lumina lumânărilor.

Primul grup, din care făceau parte Günsche, Hewel, Voß și secretarele dictatorului, a fost condus chiar de Mohnke. Cel de-al doilea – de Rattenhuber. Din cel de-al treilea grup, care era condus de Neumann, făceau parte Baur și Martin Bormann, care îmbrăcase o uniformă de general SS. Bormann îi comunicase deja printr-o depeșă lui Dönitz că dorește să ajungă la acesta din urmă „cât mai rapid posibil”. Șoferul lui Hitler, Erich Kempka, a condus un grup compus în special din militari care fuseseră însărcinați cu paza buncărului și din personalul care își desfășurase serviciul în buncăr. Grupul cuprindea aproximativ 100 de persoane.

Inițial, existase intenția ca între diferitele grupuri să se păstreze legătura. Acest lucru s-a dovedit irealizabil, deoarece, imediat ce pătrundeau în lumea învăluită în întuneric a tunelurilor de metrou, oamenii pierdeau legătura între ei. Câteva persoane care s-au desprins de grupul lor au încercat să iasă din subteran, dar s-au retras în cele din urmă tot în tunelurile metroului, deoarece la suprafață se trăgea și se prăbușeau clădiri.

S-a dovedit că planul conform căruia toată lumea urma să treacă de pozițiile rusești, pentru a ajunge în nordul orașului și apoi mai departe la sau în apropiere de Oranienburg⁴¹, unde se

---

⁴¹ Oraș aflat la 35 km nord de centrul Berlinului. (n.red.).

presupunea că ar mai exista o unitate germană care nu abandonase lupta, nu poate fi dus la bun sfârșit.

Tot rătăcind, unii dintre cei care părăsiseră buncărul se reîntâlnesc la un moment dat. În jurul orei două dimineața, Bormann a fost văzut stând epuizat și dezorientat pe treptele din piatră ale unei locuințe de pe Chausseestraße. Câțiva dintre ceilalți au luat-o pe străduțe lateralnice, pe alei, prin curți și prin subsoluri, reușind să ajungă în cele din urmă la Fabrica de Bere Schultheiß din Schönhauser Allee, unul din locurile de întâlnire asupra cărora conveniseră inițial. Multe dintre persoanele care lucraseră și locuiseră în buncărul lui Hitler au pierit, fiind prinse în focul confruntărilor care continuau încă, pentru că existau situații în care pe străzile orașului se înfruntau tancurile sau se lupta pentru cucerirea, respectiv apărarea fiecărei clădiri în parte. La Weidendammer Brücke au căzut Högel și cel de-al doilea pilot al lui Hitler, Betz. Walter Hewel s-a sinucis la Fabrica de Bere Wedding, deoarece se pare că îi făcuse lui Hitler o promisiune în acest sens.

Un grup mai mare, din care făceau parte Mohnke și membrii statului său major, Günsche, Baur, Linge, Rattenhuber, Voß și alții au fost luați prizonieri de către ruși. Axmann, Schwägermann și secretarele care au lucrat în buncăr au reușit să treacă de pozițiile rusești și să se îndrepte către vest. În momentul în care militarii ruși au ajuns în Cancelaria Reichului, i-au găsit pe generalii Burgdorf și Krebs. Aceștia erau morți și aveau în fața lor mai multe sticle pe jumătate goale. S-a crezut multă vreme că Martin Bormann a dispărut, dar imediat după sfârșitul războiului a existat o informație conform căreia s-a sinucis împreună cu medicul SS Stumpfegger în apropiere de Lehrter Bahnhof. La începutul anilor 1970 această informație s-a confirmat, fiind găsite scheletele celor doi. Ulterior, s-a afirmat că rămășițele pământești ale lui Bormann și Stumpfegger ar fi fost arse, cenușa fiind împrăștiată în Marea Nordului.

Deși Weidling a emis o „dispoziție” conform căreia germanii urmau să renunțe la a mai rezista, în anumite puncte ale orașului luptele au continuat pe parcursul zilei de 2 mai și nu au încetat nici în ziua care a urmat. Incendiile s-au stins și ruinele erau învăluite în perdele negre, de fum. Din cauză că legăturile telefonice erau distruse, o parte dintre ofițerii germani nu au aflat că Weidling fusese de acord cu capitularea. Alți

comandanți țineau cont de ultimul ordin primit, și anume acela de a rămâne pe poziții cu orice preț. Ei erau de părere că apelurile sau zvonurile sunt lipsite de orice valoare și că, ofițeri fiind, erau nevoiți să execute ordinele primite.

Câteva mii de militari germani continuau să lupte cu îndârjire considerând că tratativele nu însemnau decât „trădare”. Chiar în ziua de 2 mai 1945, un grup de militari germani a aruncat în aer tunelul de sub Landwehrkanal, în care se adăpostiseră nenumărați militari răniți și civili, care își găsiseră în tunel un refugiu. Cu toate acestea, nu s-a produs o catastrofă, pentru că apa s-a scurs rapid. Oamenii au spus atunci că până și natura se săturase de crime, al căror șir părea să nu se mai termine.

Într-un alt punct al orașului, un grup de militari germani au intrat în tunelurile care traversau orașul și au tras asupra militarilor sovietici aflați acolo, până când au rămas fără muniție. Un grup de militari SS au intrat într-o cantină, au luat toate sticlele cu băuturi alcoolice pe care le-au găsit, s-au îmbătat și s-au aruncat „sub șenilele tancurilor”, după cum se arată într-o relatare. Într-o dimineață, la scurtă vreme după ce întreg perimetrul în care se afla Cancelaria Reichului a fost cucerit de către ruși, pe toate clădirile din zona respectivă au fost puse steaguri cu zvastică. Suspiciunile s-au îndreptat către un grup de rezistență format din comuniști, care ar fi vrut să le indice sovieticilor clădirile de mare importanță din Berlin. Nu după multă vreme s-a descoperit, însă, că un comandant, mai precis colonelul Erich Bärenfänger, care avea 27 de ani și fusese decorat în nenumărate rânduri, descoperise o magazie în care se găseau steaguri cu zvastică și a vrut să le transmită astfel un mesaj celor care cuceriseră orașul. „În vremuri bune am luptat sub acest steag”, a spus Bärenfänger, omul, pe care Hitler îl înaintase în ultimele zile ale lui aprilie la gradul de general-maior. „De ce să ne fie rușine să-l arătăm acum, când ne merge foarte rău?”

La câteva zile după ce declară aceste lucruri, tânărul ofițer și soția lui au decid să se sinucidă, pentru a scăpa de rușinea de a fi prizonieri.

Militari SS provenind din mai multe unități s-au constituit într-un singur grup de luptă și au încercat să străpungă liniile rusești. Printre apărătorii înverșunați ai Berlinului s-au numărat și militarii din Divizia SS Charlemagne din Franța. Ei au opus

rezistență în perimetrul Ministerului German al Aviației. Au existat însă și unități SS alcătuite din olandezi și scandinavi, chiar și una formată din aproximativ 100 de letoni, care au murit luptând sinucigaș, în mare parte pentru că nu luaseră niciodată prizonieri și se așteptau la o soartă similară.

Cei mai mulți oameni evitau zonele în care se mai lupta încă. În general, nimeni nu ieșea pe străzi după căderea întinericului. În orașul distrus, nopțile erau încărcate de sunete care inspirau teama: fulgerele asemănătoare celor care brăzdau cerul atunci când ploua, dar erau urmate de bubuitul pieselor de artilerie, un neîncetat huruit de motoare, împușcături răzlețe, țipetele femeilor. Soldați, dar și civili, zăceau cu sutele morți pe străzi, dar nimeni nu se îngrijea de ei.

Mulți considerau că războiul luase sfârșit. Prin oraș mai puteau fi văzuți militari care făcuseră parte din Wehrmacht și care își distrugeau puștile, lovindu-le de piatra cubică. Ei aruncau la întâmplare grenadele de care dispuneau, în ruinele diferitelor clădiri, sau rupeau cablurile sistemelor de aprindere ale autovehiculelor abandonate. Zile în șir s-au prăbușit fațadele diverselor clădiri, de parcă ar fi fost atinse de o mână nevăzută. Treptat, treptat anumite zone ale Berlinului au revenit la viață și s-au umplut cu oameni epuizați, care duceau o adevărată luptă pentru supraviețuire. Acești oameni aveau cu sine câte o valiză sau un rucsac, în care reușiseră să-și pună câteva lucruri. Însemnele Partidului Nazist, portretele Führerului și steagurile cu zvastică au dispărut de peste tot. Puțini au fost cei care au crezut că Hitler s-ar fi sinucis. De mai multă credibilitate se bucura știrea conform căreia Führerul căzuse „luptând împotriva bolșevismului”.

În acele sectoare ale orașului care fuseseră cucerite de mai multă vreme viața a început să semene treptat cu aceea care se desfășura în mod normal într-un lagăr. Membrii ai Armatei Roșii, îmbrăcați în tunici maronii, patrulau pe străzi, trecând pe lângă ruine din care se înălța un fum care învăluia ca o perdea neagră anumite părți ale orașului. În multe piețe erau cantonate trupe. Din acele trupe făceau parte și femei, care se lăsau fotografiate lângă vehiculele militare avariate. În anumite puncte din oraș se vedeau șiruri de prizonieri care așteptau să fie interogați, chiar dacă în depărtare se mai zăreau sclipirile focurilor de armă. Pe măsură ce înaintaseră, venind spre Berlin, sovieticii

rechiziționaseră cirezi întregi de vaci și acum animalele stăteau înghesuite unele într-altele, urmând să fie sacrificate și apoi prăjite la foc deschis, în timp ce militarii dansau în cerc. Peste tot se puteau zări cai de stepă, cu părul zbârlit, care trăgeau căruțe mici, încărcate cu lucruri lipsite de valoare: oale, haine, stropitori, acordeoane, păpuși și tot felul de alte obiecte. Prezenți peste tot erau și câini, care trăgeau atelaje mici. Printre ei se strecurau curieri pe motociclete, toți cu figuri sobre. În toate intersecțiile fuseseră montate plăcuțe pe care era scris câte ceva cu litere chirilice.

Zi și noapte prizonierii se strâneau laolaltă în locurile desemnate. Slabi și epuizați, purtând de cele mai multe ori banderole albe, ei ieșeau din subsoluri, din gropi sau din canale. Mulți dintre ei erau în vârstă și făcuseră parte din *Volkssturm*, dar puteau fi văzuți și tineri de cincisprezece ani, alături de răniți care mergeau în cârje sau aveau bandaje îmbibate de sânge. Ei se aliniau fără a scoate un singur cuvânt și apoi porneau încolonați, escortați și uneori împinși de către militarii sovietici decorați cu diverse ordine și mândri pentru faptul că erau victorioși. Prizonierii mășăluiau în grupuri uriașe, toți în haine cenușii. Când se lăsa întunericul, erau aprinse proiectoarele. Vehicule militare pentru transport și tractare circulau pe străzi cu farurile aprinse, scaldând totul într-o lumină puternică, nefirească. La marginea străzilor, printre ruinele clădirilor, se aflau grupuri mici de femei mai în vârstă, care priveau cu resemnare masele imense de oameni ce treceau încet și dispăreau în depărtare.

Când știrea legată de capitularea Germaniei a ajuns la Moscova, a-nceput sărbătoarea. Grupuri uriașe de oameni ies pe stradă, își aruncă în sus căciulile și se îmbrățișează. Marea conflagrație, în care pieriseră atâția oameni, luase sfârșit. Numai în bătălia pentru cucerirea Berlinului își pierduseră viața 300 000 de membri ai Armatei Roșii. Din rândul germanilor căzuseră 40 000 de militari. Nu există nicio statistică demnă de încredere în care să fie amintit și numărul civililor care au fost uciși. Aproape o jumătate de milion de germani au fost făcuți prizonieri.

Cu puțin înainte de miezul nopții s-au tras la Moscova 24 de salve de tun din peste 300 de piese de artilerie. A urmat un grandios foc de artificii. În oraș se sărbătorea „cucerirea istorică

a Berlinului". Zile-n șir orașul a fost dominat de un zgomot infernal, care s-a auzit și în Penitenciarul Butyrka, unde se găseau Weidling, doi dintre membrii statului său major și alte câteva persoane care se aflaseră în buncărul lui Hitler. Fuseseră aduși cu toții cu un prim transport de prizonieri germani. Printre deținuți se afla și un subofițer din *Volkssturm*. Spre ghinionul său, stârnise suspiciunea sovieticilor, deoarece se numea Trumann, întocmai ca Președintele Statelor Unite. Germanul nu avea nimic în comun cu președintele american. El era un simplu comerciant de trabucuri din Potsdam.

•

În după-amiaza zilei de 2 mai, imediat după ora 15, militari din Armata Roșie au ocupat, fără a întâmpina cine știe ce rezistență, Cancelaria Reichului. Contrar cu ceea ce afirmă multe lucrări memorialistice, Cancelaria nu a fost luată cu asalt. Sursele oficiale susțin că primul care a pătruns în buncăr a fost locotenentul-major Ivan I. Klimenko, ridicat ulterior la rangul de „erou al Uniunii Sovietice”, drept recompensă pentru fapta lui plină de curaj. Dar, așa cum se întâmplase și în cazul cuceririi Reichstagului, și în ceea ce privește buncărul din Berlin a existat o desfășurare „neoficială” a faptelor, diferită din două puncte de vedere de varianta cosmetizată.

Dimineața, în jurul orei nouă, tehnicianul-șef din buncărul lui Hitler, Johannes Hentschel, a auzit glasuri de femeie în tunelul care făcea legătura dintre vechiul buncăr și cel nou. Când a ieșit din camera din care se coordona sistemul de alimentare cu energie electrică, Hentschel s-a văzut, spre marea lui surprindere, față-n față cu aproximativ douăsprezece rusoaice îmbrăcate în uniformă, care făceau parte dintr-o unitate medicală a Armatei Roșii. După ce le-a pus câteva întrebări, Hentschel a reușit să înțeleagă că nu avea de ce să se teamă de ele. Una dintre femeile acelea, probabil șefa grupului respectiv, vorbea curent germana și l-a întrebat pe tehnician unde se afla Hitler. Aceeasi femeie l-a întrebat apoi pe Hentschel unde se găsea „femeia lui Hitler” și astfel a devenit limpede ce anume căutau rusoaicele acolo. Pentru că fusese rugat să facă acest lucru, tehnicianul le-a dus pe rusoaice în dressingul Evei Braun, iar ele au pus imediat mâna pe tot ce au găsit în dulapul, dar și în comoda celei ce fusese pentru scurtă vreme soția lui Hitler. Hentschel relatează că femeile „urlau de bucurie” și că aveau

asupra lor „cel puțin douăsprezece sutiene” și alte obiecte de lenjerie, pe care le fluturau, în timp ce au părăsit buncărul.

Când au ieșit, au dat nas în nas cu doi ofițeri ruși, care nici nu le-au băgat în seamă. Și ei i-au cerut lui Hentschel să le spună unde se afla Hitler. Acesta le-a relatat despre faptul că Hitler se căsătorise, că atât el cât și soția lui și-au luat viața și că trupurile neînsuflețite ale celor doi soți au fost arse. Ofițerii ruși au ascultat foarte atenți și în același timp uimiți ceea ce auzeau. Ei au vrut apoi să afle unde se găseau încăperile rezervate familiei Goebbels. Au fost conduși la respectivele încăperi, dar când au dat cu ochii de copiii soților Goebbels, morți cu toții, au plecat imediat. Cum avea să se constate mai târziu, cei doi ofițeri se aflau în subordinea mareșalului Konev, căruia Stalin îi ordonase deja cu câteva zile în urmă să nu mai întreprindă nimic, deoarece Berlinul trebuia să fie al lui Jukov. Cele două incidente trădează pe de-o parte prea multă slăbiciune omenească, respectiv prea multă dorință de a fi înscrisi în „Istoria Marelui Război”. Niciuna dintre aceste relatări nu apare în vreun raport al sovieticilor legat de bătălia pentru cucerirea Berlinului.

•

Imediat ce a fost cucerită Cancelaria Reichului, a început o adevărată mascaradă cu tentă burlescă, care nu numai că a derutat lumea întreagă, dar și a creat impresia că Hitler e încă în viață. În apropierea ieșirii din buncăr, sovieticii descoperiseră printre cei căzuți aproximativ cincisprezece cadavre care erau fie arse parțial, fie mutilate. Ei au găsit unul care se afla într-o condiție acceptabilă și l-au pregătit, probabil cu ajutorul unui specialist în realizarea măștilor, astfel încât să semene cu Hitler. Au dispus trupul neînsuflețit între ruine și pe 4 mai l-au prezentat lumii întregi ca pe un trofeu de mare preț. La puțină vreme după aceea, înșiși sovieticii, care fabricaseră știrea de senzație, au dezmințit totul și au făcut referire mai întâi la o „dublură” a Führerului și mai apoi au vorbit despre un „impostor”. O vreme s-au făcut eforturi pentru a se găsi un cadavru care să fie prezentat drept trupul neînsuflețit al dictatorului. S-a și găsit un mort care semăna cu Hitler, doar că un specialist chemat la fața locului a remarcat faptul că decedatul purta șosete tricotate, lucru care ar fi putut stârni suspiciuni în ceea ce privește identitatea persoanei decedate. La

ceva timp după aceea s-a răspândit un nou zvon legat de găsirea cadavrului dictatorului. Nu s-a confirmat, însă, oficial, din cauza greșelilor de până atunci. „Decedatul se afla pe o pătură care mai fumega încă”, se arată în raport. „Fața era carbonizată și craniul era găurit de un glonț. Deși chipul este schimonosit cumplit, trăsăturile sunt ale lui Hitler”.

La finele lunii mai, Stalin s-a implicat și a pus capăt goanei după „copii” ale lui Hitler. Când a venit la Kremlin o delegație americană, din care făceau parte Averell Harriman, Harry Hopkins și Charles Bohlen, Stalin a declarat că era convins de faptul că Hitler nu murise și că se afla, împreună cu Bormann și generalul Krebs într-un loc pe care nimeni nu-l detectase. Ulterior, Stalin a mai spus că dictatorul german ar fi plecat în Japonia cu un submarin, că s-ar afla în Argentina sau că ar fi reușit să ajungă în Spania condusă de Franco. În diferite ocazii, în cuvântări sau la finalul unor discuții, era adoptată câte una dintre variantele de mai sus, în funcție de situația existentă pe moment.

Urmare a faptului că în timpul existenței Uniunii Sovietice se făcea simțită credința în conspirații, capcane și grupuri care acționau din umbră, dispariția misterioasă a lui Hitler a constituit un subiect care a atras după sine tot felul de speculații. Nu a durat prea mult și s-au găsit dovezi, de pildă, în legătură cu faptul că dictatorul german le-a cerut celor din anturajul său să jure că îi vor pune pe un rug pe el și pe Eva Braun și îi vor arde. La fel, au apărut probe conform cărora Hitler ar fi cerut să se procedeze în așa fel încât să i se piardă urma. În acest sens, în dimineața zilei de 30 aprilie, de pe șoseaua Est-Vest ar fi decolat un avion de mici dimensiuni, având la bord trei bărbați și o femeie. Acel avion ar fi zburat spre Hamburg. Din surse aparținând serviciilor secrete s-ar fi aflat că, înainte de cucerirea Hamburgului de către britanici, un submarin misterios ar fi plecat într-o direcție necunoscută.

Și presa de senzație din Vest a abordat subiectul, care este în egală măsură interesant și inepuizabil, și a oferit până în anii 1990 noi amănunte legate de dictatorul german. S-a afirmat că Hitler ar fi fost văzut la Dublin la scurtă vreme după presupusa lui sinucidere și că ar fi fost costumat în femeie! În publicația londoneză *Times* s-a scris că plecarea dintre cei vii a dictatorului german urma să fie o adevărată „lovitură de teatru” și că în

acest sens Hitler s-ar fi urcat într-un avion plin cu explozibil, urmând ca aparatul să sară în aer în momentul în care ar fi survolat Marea Nordului.

Pornind de la afirmațiile făcute cândva de Stalin, un jurnalist inventiv a afirmat că Hitler și-ar fi petrecut ultimii ani din viață în „palatul prezidențial al fascistului Franco” și și-ar fi luat numele de „Adilupus”. Conform aceluiași jurnalist, dictatorul german ar fi decedat la 2 noiembrie 1947, în urma unei „afecțiuni cardiace”.

Adevărul sau fărâmele de adevăr care au putut fi descoperite s-au pierdut sub avalanșa de presupuneri și afirmații fanteziste. La finele lui aprilie 1946, la ieșirea din buncăr ce dădea spre grădina Cancelariei Reichului, și-au făcut apariția membrii unei comisii a Armatei Roșii, care urmau să constate cum se derulasera de fapt lucrurile acolo, lăsând deoparte orice speculații. Printre cei care îi însoțeau se aflau și câteva persoane care locuiseră și lucrasera în buncăr. Au fost instalate camere de luat vederi și s-a reconstituit momentul în care trupul neînsuflețit al lui Hitler și cel al soției sale au ars. Materialul s-a pierdut, însă, la fel cum s-au pierdut și înregistrările nesfârșitelor interogatorii la care au fost supuși Günsche, Linge, Rattenhuber și alții.

Și presupusele rămășițe ale lui Hitler, ale Evei Braun și ale altor persoane care se aflaseră în buncărul din Berlin au dispărut din ordinul lui Stalin. La finele lui mai, ele au fost dispuse în lăzi de lemn și duse inițial la sediul unității de contrainformații, care răspundea de sectorul Berlin-Buch. Militarii unității respective au plecat mai întâi la Finow, apoi la Rathenow și în cele din urmă la Magdeburg. Lăzile au trecut și ele dintr-un loc într-altul odată cu militarii. În martie 1970, membrii Biroului Politic al PC al URSS au decis să fie dezgropate „în cel mai mare secret” și „să fie distruse definitiv, prin ardere”. În raportul final, referitor la „Operațiunea Arhiva”, se arată: „În noaptea de 4 spre 5 aprilie 1970, rămășițele au fost arse în totalitate. Apoi au fost amestecate cu bucăți de cărbune și pisate, astfel încât s-au transformat în pulbere. Imediat după aceea, pulberea a fost aruncată în râu”.

Se pune în continuare întrebarea ce anume s-a transportat în lăzile din lemn până la Magdeburg. Se poate presupune că, în ciuda eforturilor depuse de militarii unității de contrainformații,

aceștia nu au putut găsi nici cadavrul lui Hitler și nici pe cel al Evei Braun. În sprijinul acestei presupuneri vin nu doar mărturiile militarilor care au răspuns de paza buncărului în ziua de 30 aprilie 1945, care afirmă că au îngropat cenușa rezultată în urma arderii cadavrului lui Hitler și al Evei Braun. Trebuie să mai ținem cont și de faptul că, după ce a survenit decesul lui Hitler, timp de zece ore s-a tras asupra Cancelariei Reichului, respectiv asupra grădinii din imediata apropiere a acesteia. Atât grenadele ofensive, care au făcut cratere în pământ, cât și proiectilele cu detonare la impact, din cauza cărora s-au produs incendii, au înlăturat rămășițele pământești recognoscibile. Singurele obiecte descoperite în pietriș care au putut fi sigur identificate, cu concursul stomatologilor, au fost câteva fragmente din dantura lui Hitler, precum și „puntea dentară realizată la nivelul maxilarului inferior al Evei Braun”.

O altă dovadă legată de faptul că trupul lui Hitler și cadavrul soției sale nu au fost găsite niciodată constă în aceea că, spre deosebire de cadavrele lui Goebbels și al soției sale, comisia sovietică de anchetă nu a prezentat niciodată rămășițele pământești ale dictatorului german și ale Evei Braun. Tehnicianul dentar Fritz Echtmann, care a fost reținut de către sovietici timp de mai mulți ani în calitate de martor, a declarat că în mai 1945 membrii comisiei sovietice de anchetă i-ar fi prezentat „o cutie de trabucuri” în care, pe lângă dantura lui Hitler și puntea dentară a Evei Braun, se găsea o Cruce de fier clasa I și insigna din aur a Partidului Nazist pe care ar fi purtat-o Magda Goebbels până în ultima clipă a vieții ei. Se pare că insigna a fost găsită în pietriș și a fost declarată ca fiind a lui Hitler.

• Capitolul 8 •

Sfârșitul unei lumi

Printre paradoxurile istoriei se numără și acela că, prin dispariția fără urmă a lui Hitler, dictatorul a continuat să existe chiar și după moartea sa. El este prezent în conștiința a numeroase generații și imaginea lui pare să devină din ce în ce mai vie.

Hitler reprezintă în istorie o prezență cum nu a mai existat o alta, și acest lucru se datorează faptului că a fost lipsit de orice idee de civilizație. Toate puterile existente de-a lungul istoriei, care au avut tendințe expansioniste, începând de la Imperiul Roman, Imperiul Romano-German, Franța lui Napoleon și terminând cu Imperiul Britanic, și-au asumat, fie chiar și numai în treacăt, un rol civilizator. Chiar și dictatura sângeroasă a lui Stalin și-a propus înfăptuirea, fie și numai declarativ, a unui viitor luminos. Dorința de a acapara, precum și setea de putere, care au stat la baza nevoii de a subjuga alte popoare, s-au bucurat nu de puține ori de-a lungul istoriei de o lumină pozitivă tocmai prin factorul civilizator.

Dimpotrivă, Hitler a renunțat la toate idealurile în momentul în care a cucerit noi teritorii și a considerat inutil să-și mascheze setea de putere. Nici germanii, mândri să identifice o cauză sau un principiu în fiecare eveniment istoric, nu au descoperit în regimul nazist vreun țel precis care ar fi fost urmărit. În cazul lui Hitler, ei nu au putut identifica nicio rațiune a acțiunilor sale. Toate încercările de a i se atribui un rol anume în epoca sa au rămas fără rezultat. Marea majoritate s-a lăsat condusă de Hitler, singur, chiar dacă multora li se părea un personaj malefic. Forța care l-a făcut să meargă înainte de-a lungul vieții nu avea la bază decât principiul dreptului pe care îl are cel mai puternic, un principiu care ține de subcultură. În cazul dictatorului german, acest principiu stă la baza imaginii sale despre lume și reprezintă cauza debutului și sfârșitului său.

Izvorâtă din darwinism, concepția lui Hitler se baza pe o serie de principii rigide care se rezumau la subjugare, transformarea în sclavi a membrilor unor populații, precum și la „purificarea rasială”. Aceste lucruri au dus în final la „pământul pârjolit”. Niciodată și nicăieri, nici măcar atunci când militarii săi au fost văzuți ca niște eliberatori, el nu a dat de înțeles decât că este și va rămâne un dușman. Aproape toți înaintașii săi care au cucerit teritorii și care au rămas în conștiința istoriei au încercat în cursul dominației lor să îi facă pe cei cucerți să se întrebe dacă nu cumva rezistența și lupta lor nu reprezentau o piedică în calea viitorului. După cum arătase deja de la bun început, programul lui Hitler era însă „formularea unei declarații de război... împotriva ordinii existente în lume în general”.

Sensul acestor cuvinte a devenit clar la începutul anilor 1940, în *Discuțiile de la masă și Monologurile din Cartierul General al Führerului*. În cadrul acestora, Hitler a fost foarte deschis și a ironizat de fiecare dată când avea ocazia tot ceea ce era legat de morală, religie și omenie. El afirma că în lume, așa cum era aceasta, erau valabile legi mai dure. Pentru Hitler, tradiția veche de secole care îl ajuta pe om să se apere de semenii săi, nu era decât „o pălăvrăgeală a porcilor papistași”. Pentru el, această „pălăvrăgeală” era bazată pe înșelătorie și lașitate și avea legătură mai degrabă cu „păcatul primordial”. Dictatorul susținea că, la urma urmei, important nu este „să faci abstracție de lege, ci de tine însuși”. Urmând această „logică de fier”, Hitler a dorit să înlăture atât sentimentele de compasiune, cât și pe cei ce „aparțineau altor rase”. La 14 mai 1942, când se afla în cartierul său general, el spune: „Maimuțele, de pildă, omoară orice animal aparținând altei specii, pentru că el este un dușman al colectivității în ansamblul ei. Ceea ce este valabil pentru maimuțe, trebuie să fie valabil și pentru oameni”. Niciodată un om care a deținut puterea nu a avut o aversiune mai mare față de tot ceea ce înseamnă principiile lumii civilizate.

•

De la moartea lui Hitler s-au mai scurs câteva zile până la capitularea politică și militară. Acest lucru s-a datorat nu numai faptului că în anumite zone luptele au continuat ci și faptului că Dönitz își dorea o capitulare etapizată, astfel încât un număr cât mai mare de militari și civili să ajungă în acele zone ale

Germaniei care erau controlate de către puterile occidentale. Capitularea totală a avut loc la 7 mai, în cursul nopții, în Cartierul General al Comandantului Suprem al Armatei Americane, generalul Eisenhower, la Reims, după o capitulare parțială în prezența militarilor britanici conduși de mareșalul Montgomery. S-a convenit ca orice confruntare armată să înceteze la 8 mai, la miezul nopții. Din cauza faptului că Stalin insista ca demersurile de capitulare să aibă loc în prezența comandanților armatei sovietice, întreaga ceremonie s-a mai desfășurat încă o dată la Comandamentul General al Armatei Sovietice, în Berlin-Karlshorst. În timpul desfășurării discuțiilor pe tema capitulării, membrii delegației germane s-au văzut nevoiți să aștepte singuri într-o încăpere care le fusese rezervată, ei fiind chemați doar să semneze. Keitel și-a făcut apariția având asupra sa bastonul de mareșal și purtând pe piept insigna din aur a Partidului Nazist. Când unul dintre însoțitorii săi a oftat, mareșalul a exclamat: „Încetați!”

Berlinul pustiit revine treptat la viață, și datorită militarilor sovietici care controlau orașul. Echipa formate în vederea căutării morților, scot morții din mormanele de moloz și îi duc pe târgi sau pe cărucioare la nenumăratele gropi comune. Geniștii caută mine, care fuseseră îngropate în diferite puncte ale orașului la sfârșitul războiului. Grupuri de oameni înlătură bucățile mari de zid care au rezultat în urma prăbușirii clădirilor și le pun în tunelurile dezafectate, astfel încât să se poată circula pe străzi în condiții cât de cât acceptabile.

Harry L. Hopkins, care a fost consilierul a doi președinți americani, vizitează Berlinul în zilele acelea și afirmă mișcat: „Orașul acesta este o a doua Cartagina.”

La începutul lui iulie 1945, Aliații intră în Berlin, așa cum se convenise. La 16 iulie, cu o zi înaintea începerii Conferinței de la Potsdam, Winston Churchill vizitează Berlinul. El privește mândru ruina Cancelariei Reichului, care încă mai este impunătoare. Apoi îi cere unui militar sovietic din serviciul de pază să îl ducă la ieșirea din buncăr care dădea spre grădină, pentru a vedea locul în care a fost ars cadavrul lui Hitler. Vrea să viziteze și buncărul în care dictatorul german își petrecuse ultimele luni de viață, coboară la un nivel sub pământ, condus de militar, dar când aude că trebuia să mai coboare încă două nivele dă din cap și urcă.

Nu era făcut pentru o viață trăită la o adâncime de câțiva metri sub pământ și nici măcar nu a vrut să afle vreodată cum a fost viața în buncăr. Când a ajuns afară și a zărit din nou lumina zilei, Churchill a cerut să i se aducă un scaun, s-a așezat și a stat preț de câteva minute, adâncit în gânduri. Apoi a plecat la Potsdam, împreună cu medicul său personal.

•

Reichul lui Hitler se năruie după o serie întreagă de evenimente care se succed cu repeziciune, evenimente pline de controverse, gesturi de fațadă și dramatism. Cel care observă ceea ce se petrece în perioada aceea descoperă destine marcate de deznădejde, destine tragice. Actorii principali ai ultimului act au acționat în conformitate cu principiile lor. Pe 12 aprilie 1945, la întrunirea în cadrul căreia se discută situația din teatrele de luptă, niciunul dintre ofițerii lui Hitler nu îl cred când acesta spune că războiul este pierdut. Mai mult decât atât, Keitel, Jodl, Krebs și alții îi spun lui Hitler că luptele inutile trebuie să continue. Niciunul dintre ofițerii germani de rang înalt nu s-a arătat dispus să pună capăt luptelor după ce Hitler s-a sinucis. Dimpotrivă, ei le ascund subordonaților faptul că Führerul a murit, astfel încât militarii să mai continue să lupte pentru câteva ore.

Comandanții germani au luat în calcul și faptul că s-ar putea ca Jukov și Stalin să afle despre moartea lui Hitler chiar mai devreme decât Dönitz.

Această dorință de a respecta cu orice preț anumite principii depășește orice limită și frizează iresponsabilitatea. De fapt, nu se mai ținea cont de nimic din ceea ce este uman. Elementele care au dus la mersul evenimentelor și la nenumărate victime au fost, pe de-o parte, o voință de fier, vecină cu nebunia, și, pe de altă parte, docilitatea. Au existat și excepții, dar, din cauza modului în care s-au derulat evenimentele, nu au avut decât un rol secundar. În lumina rampei se aflau alții, care rosteau textele ce îndemneau la obediență. În marile tragedii, cei ce joacă un rol secundar nu-și au locul. Ei nu își au locul nici pe scena istoriei.

Examinarea discursurilor și acțiunilor lui Hitler arată cu ușurință tenta nihilistă de care era dominată lumea din mintea dictatorului german. Cu trei ani înainte de a sfârși în buncărul din Berlin, Hitler le spusese celor care stăteau la masă cu el, în cartierul său general, că va face tot ce îi va sta în putere pentru

a obține victoria, că șansa pe care o avea nu trebuia ratată. După aceea a făcut un gest de dispreț, zicând: „Trebuie să ținem minte mereu că în cazul unei înfrângeri totul se duce pe apa sâmbetei!” Hitler era conștient de faptul că rupsesse toate punțile cu lumea, în schimb reușise să-i șocheze pe toți, și acest lucru îi dădea satisfacție. Dictatorul a mai spus că nu era preocupat de urmările acțiunilor sale.

Se pare că persoanele din anturajul său și mulți dintre contemporanii săi gândeau la fel ca el. Ei au crezut că odată cu moartea lui Hitler se terminase totul. În seara zilei de 30 aprilie 1945, când trupul dictatorului este ars, Hermann Karnau, ofițer care lucra în cadrul Serviciului de Siguranță, a urcat în foișorul situat în dreptul ieșirii din buncăr care dădea spre grădina Cancelariei și i-a spus lui Erich Mannsfeld, militarul care era de pază în foișorul respectiv, că serviciul lui s-a încheiat și că poate să coboare, subliniind că „totul s-a terminat”.

În realitate, nu se terminase nimic. Mai mult chiar, lumea a început să conștientizeze treptat ce anume se pierduse odată cu ascensiunea lui Hitler și nu se mai putea recupera odată cu sfârșitul dictatorului. S-a pierdut, în orice caz, mai mult decât ceea ce se observa imediat: morții, nenumăratele clădiri transformate în ruine și locurile numeroase de pe întregul continent care fuseseră pustiite. Cumva, se pierduse o lume. Și, de fiecare dată când se sfârșește o lume, pierderile sunt cu mult mai mari decât ceea ce se vede.

• Bibliografie •

Lucrarea de față nu cuprinde note de subsol. Aceasta nu înseamnă în niciun caz că nu există surse pentru fiecare citat, pentru fiecare întâmplare relatată. Am decis să nu folosesc note din cauză că în avalanșa de informații nu mai este clar cine anume a făcut o declarație sau alta. S-a întâmplat de multe ori să fie necesară o confruntare între diversele declarații care se referă la aceleași evenimente.

Așa cum am arătat deja în prefață, există mărturii contradictorii chiar și atunci când este vorba despre un eveniment deosebit de important, care a rămas cu siguranță în memoria martorilor oculari, cum ar fi, de exemplu, sinuciderea lui Hitler. Nu se poate ști cu certitudine nici măcar dacă în după-amiaza zilei de 30 aprilie 1945, când valetul lui Hitler, Heinz Linge, Martin Bormann și aghiotantul personal al dictatorului, Otto Günsche, intră în camera Führerului, Hitler se afla pe canapea, lângă Eva Braun, sau pe fotoliul dispus în imediata apropiere a canapelei.

Confuzia devine și mai mare prin faptul că uneori anumite persoane relatează în mod diferit aceleași evenimente. De exemplu, nu se știe cu certitudine în ce loc s-a sărbătorit ziua de naștere a lui Hitler, atunci când acesta a împlinit 56 de ani. De asemenea, nu se știe exact cum s-a desfășurat întrunirea din 22 aprilie, încărcată de dramatism. Cronicarul are obligația de a lua la cunoștință fiecare amănunt și de a semnaliza chiar și cele mai mici inadvertențe. Pentru a nu încărca materialul cu note, am ținut cont de versiunea care provine de la persoana sau de la persoanele cu cea mai mare credibilitate, având în vedere însă și varianta cea mai plauzibilă. În momentul în care au existat îndoieli asupra unui fapt, acest lucru a fost semnalat în text.

Având în vedere toate aspectele amintite mai sus, este de mirare că, de la publicarea ei, persoanele care au trăit evenimentele la care se face referire aici nu au avut de făcut prea multe observații în ceea ce privește modul în care au fost prezentate lucrurile. Mi s-a semnalat, de pildă, faptul că nu

Göring ar fi aruncat în aer domeniul său de vânătoare de la Karinhall. De acest lucru s-ar fi ocupat la un moment dat niște militari staționați în zonă. De asemenea, mi-a parvenit o scrisoare de la unul dintre militarii însărcinați cu apărarea Reichstagului din Berlin, care susține că în interiorul clădirii nu s-ar fi desfășurat lupte crâncene, așa cum relatează sursele sovietice. Nu este exclus ca militarii Armatei Roșii care au luptat pentru cucerirea Reichstagului să se fi simțit datori să creeze un mit al dramaticei lupte pentru cucerirea „Kremlinului Germaniei”. Pe de altă parte, este posibil ca militarul în cauză să se fi aflat în acea parte a clădirii în care nu au avut loc lupte dure.

Cititorul, cred, are numai de câștigat dacă se fac unele observații înainte de a se prezenta sursele bibliografice.

Prima lucrare referitoare la sfârșitul lui Hitler, *Ultimele zile ale lui Hitler*, a apărut în 1946 și a fost scrisă de către istoricul britanic Hugh R. Trevor-Roper. Această lucrare are la bază numeroasele mărturii ale martorilor oculari, culese chiar de el în toamna anului 1945. Unele dintre persoanele care fuseseră martore la diferitele evenimente care au avut loc în ultimele zile ale dictatorului german se aflau deja în prizonierat, la ruși, altele dispăruseră și altele au fost căutate și găsite de Trevor-Roper. Lucrarea sa este pe alocuri lacunară și, deoarece nu era posibilă o confruntare a mărturiilor, unele dintre persoanele intervievate de autor fac declarații menite să deruteze. El are însă darul de a prezenta o imagine de ansamblu, este imparțial și are un stil extraordinar, iar datorită acestui lucru nici nu mai este important faptul că există ici-colo unele lacune.

Aproape douăzeci de ani mai târziu au apărut o serie de lucrări care diferă sub aspect cronologic de lucrarea lui Trevor-Roper, în sensul că se au în vedere și faptele petrecute la câteva săptămâni înainte de momentul sfârșitului dictatorului, pe care îl are în vedere autorul britanic. Se face apel la amintiri și consemnări (G. Boldt, K. Koller, E. Kempka, E.G. Schenck, H. Reitsch ș.a.m.d.) la care Trevor-Roper nu avusese acces în momentul la care se documentase. Tocmai de aceea, lucrările respective conțin anumite detalii interesante.

Apoi, în anii 1960, au existat jurnaliști pasionați de istorie care s-au simțit atrași de dramatismul evenimentelor. În 1965 Erich Kuby publică inițial părți ale lucrării sale în *Der Spiegel* și apoi

apare lucrarea *Die Russen in Berlin 1945* (*Rușii în Berlin, în 1945*) în ansamblul ei. Această carte a constituit în epoca respectivă un început. A urmat o lucrare de mare succes, referitoare la debarcarea în Normandia. Autorul lucrării este americanul Cornelius Ryan, iar titlul este *Der letzte Kampf* (*Ultima bătălie*). Ceva mai târziu a apărut și lucrarea cunoscutului reporter american John Toland, *Das Finale. Die letzten hundert Tage* (*Sfârșitul. Ultimele 100 de zile*). Toate aceste lucrări, la care s-a mai adăugat și aceea a lui Tony le Tissier, *Der Kampf um Berlin 1945. Von den Seelower Höhen zur Reichskanzlei* (*Lupta pentru Berlin, 1945. De la Înălțimile Seelow la Cancelaria Reichului*), au avut la bază însemnări, amintiri și mărturii ale celor care au asistat efectiv la evenimente. Ele erau ușor de lecturat, dar nu cuprindeau date exacte și nu aveau profunzime în plan istoric. La jumătatea anilor 1970 a apărut cartea *Die Katakombe. Das Ende in der Reichskanzlei* (*Catacomba. Sfârșitul în Cancelaria Reichului*), de Uwe Bahnsen și James P. O'Donnell, care are la bază mărturii ale unor persoane ce au asistat la evenimentele la care se face referire și care au un plus față de lucrările anterior amintite, din punct de vedere al plasticității și al cantității de informații.

Așa cum se mai întâmplă, în decursul anilor, în legătură cu sfârșitul celui de-al Treilea Reich s-au strecurat diferite erori care s-au transmis de la o lucrare la alta. De cele mai multe ori aceste erori au apărut din cauza afirmațiilor contradictorii făcute de către persoanele care au participat efectiv la evenimentele avute în vedere. Anton Joachimstaler are un mare merit în sensul că în lucrarea sa *Hitlers Ende. Legenden und Dokumente* (*Sfârșitul lui Hitler. Legende și documente*) a încercat, pe cât posibil, să semnaleze diferitele erori. Dând dovadă de o oarecare pedanterie, el a confruntat mărturiile existente și a selectat informațiile care sunt corecte. Lucrarea lui Joachimstaler se referă exclusiv la buncărul lui Hitler, la moartea acestuia, precum și la locul în care se află cadavrul lui Hitler și cel al soției dictatorului, această ultimă problemă nefiind rezolvată nici până în prezent.

Este inutil să menționez faptul că prezenta lucrare cuprinde, mai ales în legătură cu evenimentele din Berlin, numeroase fragmente de jurnal și alte însemnări cu caracter de evocare. Unele antologii sunt de cea mai bună calitate și merită a fi

amintite. Printre acestea se numără aceea a lui Peter Gosztory *Der Kampf um Berlin 1945 in Augenzeugenberichten* (Lupta pentru Berlin, 1945, în mărturii ale martorilor oculari), precum și cea realizată de Bengt von zur Mühlen și alții, *Der Todeskampf der Reichshauptstadt* (Crâncena luptă din capitala Reichului). În plus, am folosit relatări ale unor rude și prieteni care au trăit sfârșitul Reichului german.

► Andreas-Friedrich, Ruth, *Schauplatz Berlin. Ein deutsches Tagebuch* (Locul acțiunii – Berlin. Un jurnal german), München, 1962

► Bahnsen, Uwe / O'Donnell, James, *Die Katakomba. Das Ende in der Reichskanzlei* (Catacomba. Sfârșitul în Cancelaria Reichului), Stuttgart, 1975

► Baur, Hans, *Ich flog Mächtige der Erde* (Cu mine au zburat mai-marii lumii), Kempten, 1956

► Below, Nicolaus von, *Als Hitlers Adjutant 1937-45* (Am fost aghiotant al lui Hitler în perioada 1937-45), Mainz, 1980

► Boldt, Gerhardt, *Die letzten Tage der Reichskanzlei* (Ultimele zile ale Cancelariei Reichului), Zürich, 1947

► Bormann, Martin, *The Bormann Letters. The Private Correspondence between Martin Bormann and his Wife from January 1943 to April 1945* (Scrisorile soților Bormann. Corespondența particulară între Martin Bormann și soția sa în perioada ianuarie 1943-aprilie 1945), editor H.R. Trevor-Roper, Londra, 1954

► Bormann, Martin, *Le testament politique de Hitler* (Testamentul politic al lui Hitler), editor H.R. Trevor-Roper, Paris, 1959

► Bourke-White, Margaret, *Deutschland, Aprilie 1945* (Germania, aprilie 1945), München, 1979

► Boveri, Margaret, *Tage des Überlebens* (Zile ale supraviețuirii), München, 1968

► Gosztory, Peter (Editor), *Der Kampf um Berlin 1945 in Augenzeugenberichten* (Lupta pentru Berlin, 1945, în depoziții ale martorilor oculari), Düsseldorf, 1970

► Joachimstaler, Anton, *Hitlers Ende. Legenden und Dokumente* (Sfârșitul lui Hitler. Legende și documente), München, 1999

- Kardorff, Ursula von, *Berliner Aufzeichnungen (Însemnări berlineze)*, München, 1964
- Kempka, Erich, *Ich habe Adolf Hitler verbrannt (Eu am ars trupul lui Adolf Hitler)*, München, fără specificarea anului de apariție
- Koller, Karl, *Der letzte Monat. Die Tagebuchaufzeichnungen des ehemaligen Chefs des Generalstabs der deutschen Luftwaffe vom 14. Aprilie bis zum 27. Mai 1945 (Ultima lună. Jurnalul fostului Șef al Statului-Major al Aviației Germane între 14 aprilie și 27 mai 1945)*, Mannheim, 1949
- Kuby, Erich, *Die Russen in Berlin 1945 (Rușii în Berlin, în 1945)*, München, 1965
- Müller, Rudolf-Dieter/Ueberschät, Gerd R., *Kriegsende 1945. Die Zerstörung des deutschen Reiches (1945, sfârșitul războiului. Distrugerea Reichului german)*, Frankfurt, 1994
- Musmanno, Michael, A., *In zehn Tagen kommt der Tod. Augenzeugen über das Ende Hitlers (În zece zile vine moartea. Depoziții ale martorilor oculari, în legătură cu sfârșitul lui Hitler)*, München, 1950
- Reitsch, Hanna, *Fliegen, mein Leben (Zborul este viața mea)*, Stuttgart, 1951
- Ruhl, Klaus-Jörg, *Deutschland 1945. Alltag zwischen Krieg und Frieden in Berichten, Dokumenten und Bildern (Germania 1945. Viața cotidiană între război și pace în relatări, documente și fotografii)*, Darmstadt/Neuwied, 1984
- Ryan, Cornelius, *Der letzte Kampf (Ultima bătălie)*, München, Zürich, 1966
- Schäfer, Hans Dieter, *Berlin im Zweiten Weltkrieg. Der Untergang der Reichshauptstadt in Augenzeugenberichten (Berlin în cel de-al Doilea Război Mondial. Sfârșitul capitalei Reichului în relatări ale martorilor oculari)*, München, 1985
- Schenk, Ernst-Gunther, *Ich sah Berlin sterben. Als Arzt in der Reichskanzlei (Am văzut Berlinul murind. Am servit ca medic în Cancelaria Reichului)*, Herford 1970
- Schroeder, Christa, *Er war mein Chef. Aus dem Nachlaß der Sekretärin von Adolf Hitler (El a fost șeful meu. Documente care ne-au rămas de la secretara lui Adolf Hitler)*, München, 1985
- Springer, Hildegard, *Es sprach Hans Fritzsche. Nach Gesprächen, Briefen und Dokumenten (Afirmații ale lui Hans*

Fritzsche selectate pe baza discuțiilor pe care le-a avut, a scrisorilor și documentelor), Stuttgart, 1949

► Steiner, Felix, *Die Armee der Geächteten* (Armata proscrisilor), Göttingen, 1943

► Studnitz, Hans-Georg von, *Als Berlin brannte. Diarium der Jahre 1943 bis 1945* (Când a ars Berlinul. Un jurnal al anilor 1943-1945), Stuttgart, 1963

► Tissier, Tony le, *Der Kampf um Berlin 1945. Von den Seelower Höhen zur Reichskanzlei* (Lupta pentru Berlin, 1945. De la Înălțimile Seelow la Cancelaria Reichului), Frankfurt/Berlin, 1991

► Toland, John, *Das Finale. Die letzten hundert Tage* (Sfârșitul. Ultimele 100 de zile), München/Zürich, 1968

► Trampe, Gustav (editor), *Die Stunde Null. Erinnerungen an Kriegsende und Neuanfang* (Ora zero. Amintiri legate de sfârșitul războiului și de un nou început), Stuttgart, 1995

► Trevor-Roper, Hugh R., *Hitlers letzte Tage* (Ultimele zile ale lui Hitler), Berlin, 1965

► Chuikov, Vasili I., *Das Ende des Dritten Reiches* (Sfârșitul celui de-Al Treilea Reich), München, 1966

► Völklein, Ulrich (editor), *Hitlers Tod. Die letzten Tage im Führerbunker* (Moartea lui Hitler. Ultimele zile în buncărul Führerului), Göttingen, 1998

► Zur Mühlen, Bengt von (editor), *Der Todeskampf der Reichshauptstadt* (Crâncena luptă din capitala Reichului), Berlin, 1994

Sfârșit

virtual-project.eu

